

PATVIRTINTA

Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus
2015 m. balandžio 27 d. sprendimu Nr. 241-69
(Lietuvos banko Finansų rinkos priežiūros tarnybos
direktoriaus 2020 m. gruodžio 14 d. sprendimo
Nr. V 2020/(34.3.E-3400)-419-32 redakcija)

VARTOJIMO KREDITO TEIKIMO GAIRĖS

Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į Lietuvos vartojimo kreditų teikimo praktikoje kylančius klausimus dėl vartojimo kreditų teikimo veiklai taikomų teisės aktų reikalavimų, siekdamas atkreipti vartojimo kredito davėjų ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių dėmesį į svarbiausius šios veiklos aspektus ir užtikrinti vartojimo kredito gavėjų apsaugą, parengė Vartojimo kredito teikimo gaires (toliau – Gairės), kurios taikomos pagal Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymą veikiantiems vartojimo kredito davėjams, tarpusavio skolinimo platformos operatoriams ir vartojimo kredito tarpininkams.

Gairių tikslas – paaiškinti vartojimo kredito teikimo veiklai keliamų teisės aktų reikalavimų taikymą ir padėti vartojimo kredito davėjams bei tarpusavio skolinimo platformos operatoriams tinkamai laikytis šių reikalavimų, informuoti vartojimo kredito davėjus ir tarpusavio skolinimo platformos operatorius apie vartojimo kredito teikimo veiklos praktiką, kuri, Lietuvos banko nuomone, nelaikytina atsakinguoju skolinimu. Taip pat siekiama apsaugoti vartojimo kredito gavėjus, kad vartojimo kredito davėjai ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriai, teikdami vartotojams vartojimo kreditus, visų pirma tinkamai įvertintų vartojimo kredito gavėjų kreditingumą ir vykdytų kitas jiems teisės aktuose nustatytas pareigas.

Pažymėtina, kad 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB preambulės 26 punkte nurodyta: „Valstybės narės turėtų imtis tinkamų priemonių, kad paskatintų atsakingą praktiką visais kredito santykių etapais, atsižvelgdamos į konkrečias jų kredito rinkos ypatybes. Svarbu – visų pirma besiplečiančioje kredito rinkoje, – kad kreditoriai nesiimtų neatsakingo skolinimo veiklos ar neišduotų kredito, prieš tai neįvertinę kreditingumo, ir valstybės narės turėtų užtikrinti reikalingą priežiūrą, kad būtų išvengta tokio elgesio, ir turėtų nustatyti reikalingas priemones nubausti kreditorius, tuo atveju, jei jie tai daro. Nepažeidžiant 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo nuostatų dėl kredito rizikos, už kiekvieno vartotojo kreditingumo patikrinimą turėtų būti atsakingi kreditoriai. Valstybių narių valdžios institucijos taip pat galėtų kreditoriams teikti atitinkamus nurodymus bei gaires.“

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, tikimasi, kad Gairės pagerins bendrą vartojimo kredito davėjų ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių supratimą, kaip turėtų būti įgyvendinami vartojimo kredito teikimo veiklai taikomų teisės aktų reikalavimai, taip pat skatins vienodą ir nuoseklų minėtų reikalavimų įgyvendinimą ir užtikrins atsakingojo skolinimo praktiką.

Gairėse nėra pateikiamo baigtinio sąrašo visų įmanomų gerosios ir blogosios vartojimo kredito davėjų ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių praktikos pavyzdžių, kurie būtų arba nebūtų laikomi atsakinguoju skolinimu, ir atitinkamų teisės aktų reikalavimų paaiškinimų. Lietuvos bankas sieks, kad Gairės būtų „gyvas dokumentas“, kuris, atsižvelgiant į praktikoje pastebėtas naujas problemas ar neaiškumus, būtų nuolat papildomas.

Gairės priimtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 4 dalimi. Gairės negali būti vertinamos kaip oficialus teisės aktų aiškinimas. Kadangi Lietuvos bankas sprendimus priima atsižvelgdamas į konkrečių faktinių aplinkybių visumą, Gairės taip pat negali būti vertinamos kaip Lietuvos banko sprendimas konkrečiu atveju.

TURINYS

I skyrius. Teisinis pagrindas	2
II skyrius. Taikymo sritis ir subjektai	2
III skyrius. Vartojamos sąvokos	2
IV skyrius. Gairės	3
Pirmasis skirsnis. Bendrosios nuostatos ir Įstatymo taikymo sritis.....	3
Antrasis skirsnis. Vartojimo kredito gavėjo informavimas prieš sudarant vartojimo kredito sutartį.....	13
Trečiasis skirsnis. Vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas.....	20
Ketvirtasis skirsnis. Vartojimo kredito gavėjui taikoma palūkanų norma, netesybos ir kiti mokesčiai.....	48
Penktasis skirsnis. Vartojimo kredito sutarčių sudarymo ribojimai.....	53
Šeštasis skirsnis. Įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį vykdymo atidėjimas.....	55
Septintasis skirsnis. Vartojimo kredito sutarties nutraukimas.....	59
Aštuntasis skirsnis. Vartojimo kredito gražinimas anksčiau nustatyto termino.....	66
Devintasis skirsnis. Bendra vartojimo kredito kaina.....	71
Dešimtas skirsnis. Teisių ir pareigų pagal vartojimo kredito sutartį perdavimas.....	77
Vienuoliktasis skirsnis. Vartojimo kredito tarpininkai.....	79
Dvyliktasis skirsnis. Tarpusavio skolinimo veikla.....	82

I SKYRIUS TEISINIS PAGRINDAS

1. Europos Sąjungos teisės aktai ir kiti dokumentai:

1.1. 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL 2008 L 133, p. 66; klaidų ištaisymas – OL 2009 L 207, p. 14) (toliau – Direktyva).

1.2. 2012 m. gegužės 8 d. Europos Komisijos Gairės dėl Direktyvos 2008/48/EB nuostatų, susijusių su išlaidomis ir bendros vartojimo kredito kainos metine norma, taikymu (SWD(2012) 128 *final*) (toliau – EK gairės).

1.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. liepos 5 d. sprendimas byloje *Content Services Ltd* prieš *Bundesarbeitskammer*, C-49/11 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-49/11).

1.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *CA Consumer Finance SA* prieš *Ingrid Bakkaus, Charline Bonato, Florian Bonato*, C-449/13 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-449/13).

1.5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Ernst Georg Radlinger, Helena Radlingerová* prieš *FINWAY a.s.* C-377/14 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-377/14).

1.6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Home Credit Slovakia a.s.* prieš *Klara Biroova*, C-42/15 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-42/15).

1.7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje *Verein für Konsumenteninformation* prieš *INKO, Inkasso GmbH*, C-127/15 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-127/15).

1.8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 25 d. sprendimas byloje *BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG* prieš *Verein für Konsumenteninformation*, C-375/15 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-375/15).

1.9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje *Lexitor Sp. z o.o* prieš *Spoldzielcza Kasa Oszczednoscियोwo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka, Santander Consumer Bank S.A., mBank S.A.*, C-383/18 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-383/18).

1.10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *SIA „Soho Group“* prieš *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs*, C- 686/19 (toliau – ESTT sprendimas byloje Nr. C-686/19).

2. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

2.1. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (toliau – Įstatymas).

2.2. Lietuvos banko valdybos 2013 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 03-62 „Dėl Vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti Vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo nuostatai (toliau – Nuostatai).

2.3. Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimu Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklės (toliau – BVKKMN taisyklės).

2.4. Lietuvos banko valdybos 2020 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 03-11 „Dėl Kredito davėjų teisių ir pareigų pagal galiojančias kredito sutartis perleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Kredito davėjų teisių ir pareigų pagal galiojančias kredito sutartis perleidimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas).

II SKYRIUS TAIKymo SRITIS IR SUBJEKTAI

3. Gairės taikomos pagal Įstatymą veikiantiems vartojimo kredito davėjams, vartojimo kredito tarpininkams ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriams.

III SKYRIUS VARTOJAMOS SĄVOKOS

4. **Vartojimo kredito davėjas** – Įstatyme apibrėžtas vartojimo kredito davėjas, tarpusavio skolinimo platformos operatorius ir, kai taikoma, Įstatyme apibrėžtas vartojimo kredito tarpininkas, paskolos davėjas.

5. Kitos Gairėse vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Įstatyme, BVKKMN taisyklėse ir kituose vartojimo kreditų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

IV SKYRIUS GAIRĖS

PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS IR ĮSTATYMO TAIKYMO SRITIS

6. Vartojimo kredito davėjas – asmuo, išskyrus fizinį asmenį, kuris verslo tikslais teikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kreditus.

Komentaras

6.1. Įstatymo nuostatos taikomos tais atvejais, kai viena iš sutarties šalių yra vartojimo kredito gavėjas – fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti ar sudaro vartojimo kredito sutartį asmeninėms, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms (Įstatymo 2 straipsnio 19 dalis), o kita sutarties šalis – vartojimo kredito davėjas. Įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje vartojimo kredito davėjas apibrėžiamas kaip asmuo, išskyrus fizinį asmenį, kuris verslo tikslais teikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kreditus.

6.2. Teisę verstis vartojimo kreditų teikimo veikla asmuo turi tik tada, kai priežiūros institucija įrašo jį į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą. Teisės verstis vartojimo kreditų teikimo veikla neturi fiziniai asmenys ir pelno nesiekiantys asmenys (Įstatymo 22 straipsnio 1 dalis). Iš nurodytų Įstatymo nuostatų darytina išvada, kad pagal Įstatymą fiziniais asmenims verslo tikslais teikti vartojimo kreditus kitiems fiziniais asmenims yra draudžiama, o juridinis asmuo teisę verstis vartojimo kredito teikimo veikla turi tik tada, kai priežiūros institucija įrašo jį į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą.

6.3. Nurodytos Įstatymo nuostatos savaime nereiškia, kad fiziniai asmenys iš viso negali skolinti kitiems fiziniais asmenims. Įstatyme nustatyta, kad fizinis asmuo negali skolinti verslo tikslais. Finansinių paslaugų teikimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra pateiktų sąvokos „verslo tikslais“ paaiškinimų. Tačiau verslas turėtų būti suprantamas kaip veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai ir kuria siekiama gauti pajamų bei pelno. Lietuvos banko nuomone, siekiant nustatyti versliškumo požymį, reikėtų vertinti visas aplinkybes (veiklos mastą, pastovumą, viešą paslaugų siūlymą, iš tokios veiklos gautų pajamų dydį ir t. t.).

6.4. Kai kreditavimo paslaugos teikiamos juridiniams asmenims arba fiziniais asmenims verslo tikslais, Įstatymas nėra taikomas, o tokioms kredito sutartims sudaryti taikomos bendrosios Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatos. Pavyzdžiui:

Jeigu ūkininkas ima kreditą ūkinei veiklai arba odontologas perka darbo įrangą, laikytina, kad kreditas imamas profesinėms ir verslo reikmėms ar pan.

6.5. Taigi vartojimo kredito davėjas, suteikdamas vartojimo kreditą vartotojui, turi nustatyti finansavimo tikslą (vartojimo, profesinėms ar verslo reikmėms ir pan.). Pažymime, kad vartojimo kreditų teikimas fiziniais asmenims, vykdančiams individualią veiklą arba veiklą pagal verslo liudijimą, arba vien tik turintiems verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymėjimą, **savaime nereiškia, kad vartojimo kreditas bus panaudotas verslo ar profesinėms reikmėms**. Kredito davėjui, teikiančiam kreditus fiziniais asmenims verslo ar profesinėms reikmėms, tenka pareiga įsitikinti tikraisiais asmens ketinimais (kredito panaudojimo tikslu) ir prireikus įrodyti, kad Įstatymo nuostatos netaikomos pagrįstai.

Netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kreditas suteikiamas fiziniam asmeniui, turinčiam verslo liudijimą arba individualios veiklos pažymėjimą, preziumuojant, kad kreditas imamas verslo reikmėms, todėl nesilaikant Įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimų.

7. Vartojimo kredito sutartis – sutartis, pagal kurią vartojimo kredito davėjas arba paskolos davėjas suteikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kredito gavėjui vartojimo kreditą atidėto mokėjimo, paskolos forma arba kitu panašiu finansiniu būdu,

išskyrus sutartis dėl nuolatinio tos pačios rūšies paslaugų teikimo ar tos pačios rūšies prekių tiekimo, kai vartojimo kredito gavėjas už teikiamas paslaugas ar tiekiamas prekes moka dalimis jų teikimo ar tiekimo metu.

Komentaras

7.1. Įstatymo 2 straipsnio 22 dalyje pateikiamas vartojimo kredito sutarties apibrėžimas. Įstatyme nustatyta vartojimo kredito sutarties samprata yra labai plati ir apima bet kokios finansuojamos prekės arba paslaugos kainos išdėstymą dalimis, neatsižvelgiant į tai, kada pereina nuosavybės teisė į įsigyjamą prekę.

7.2. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad, vadovaujantis Įstatyme nustatytu vartojimo kredito sutarties apibrėžimu, į vartojimo kredito sutarties sampratą nepatenka sutartys dėl nuolatinio tos pačios rūšies paslaugų teikimo arba tos pačios rūšies prekių tiekimo, kai vartojimo kredito gavėjas už teikiamas paslaugas ar tiekiamas prekes moka dalimis jų teikimo ar tiekimo metu. Nors „nuolatinumo“ sąvoka Įstatyme nėra apibrėžta, tačiau, Lietuvos banko nuomone, nuolatinis sutarties pobūdis turėtų būti suprantamas kaip ilgalaikė sutartis dėl tos pačios rūšies paslaugų teikimo ar prekių tiekimo. Sutarties ilgalaikis pobūdis turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į protingumo ir sąžiningumo principus. Lietuvos banko nuomone, į vartojimo kredito sutarties sampratą nepatenka tokios sutartys, pavyzdžiui:

dėl elektros energijos, vandens, telefoninio ryšio paslaugų teikimo, ilgalaikio draudimo sutartys, kai už paslaugą atsiskaitoma periodinėmis įmokomis ir pan.

Pažymėtina, kad tokiu atveju tarp vartotojo ir prekių tiekėjo arba paslaugų teikėjo turėtų būti sudaryta sutartis dėl prekių teikimo arba paslaugų tiekimo, kurioje, be kita ko, nustatyta atsiskaitymo tvarka už nuolat tiekiamas prekes arba teikiamas paslaugas.

8. Vartojimo kredito gavėjas, sudaręs su vartojimo kredito davėju sąskaitos kreditavimo sutartį, įgyja teisę disponuoti lėšomis viršijant esamą vartojimo kredito gavėjo sąskaitos likutį.

Komentaras

8.1. Įstatymo 2 straipsnio 9 dalyje sąskaitos kreditavimo sutartis apibrėžta kaip aiškiai išreikšta vartojimo kredito sutartis, pagal kurią vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito forma suteikia vartojimo kredito gavėjui galimybę disponuoti lėšomis viršijant esamą vartojimo kredito gavėjo sąskaitos likutį. Vartojimo kredito gavėjo sąskaitos likutis yra viršijimas, kai vartojimo kredito gavėjo mokėjimo sąskaitoje yra 0 eurų likutis ir, atlikus operaciją, mokėjimo sąskaitos likutis tampa arba gali tapti neigiamas.

8.2. Pažymėtina, kad vienas iš būtinų sąskaitos kreditavimo sutarties elementų yra mokėjimo sąskaita. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymu, mokėjimo sąskaitos paslaugą turi teisę teikti tik mokėjimo paslaugų teikėjai. Be to, mokėjimo sąskaitos paslaugą ir sąskaitos kreditavimo paslaugą turėtų teikti pats paslaugos teikėjas.

9. Įstatymas netaikomas nuomos ar išperkamosios nuomos sutartims, kai šiose sutartyse ar atskiroje sutartyje nenustatyta pareiga įsigyti sutarties objekto.

Komentaras

9.1. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Įstatymas taikomas vartojimo kredito sutartims. Pagal Įstatymo 2 straipsnio 22 dalį, „vartojimo kredito sutartis – sutartis, pagal kurią vartojimo kredito davėjas arba paskolos davėjas suteikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kredito gavėjui vartojimo kreditą atidėto mokėjimo, paskolos forma arba kitu panašiu finansiniu būdu <...>“. Taigi vartojimo kreditas gali būti suteikiamas tiek pinigine forma, tiek kitu panašiu finansiniu būdu (prekėmis ir pan.).

9.2. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos Įstatymo taikymo išimtys, o viena iš jų nustatyta Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte, kuriame nurodyta, kad Įstatymas netaikomas nuomos ar išperkamosios nuomos sutartims, kai šiose sutartyse ar atskiroje sutartyje **nenustatyta pareiga įsigyti sutarties objekto.**

9.3. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad, vadovaujantis CK 6.193 nuostatomis, aiškinant sutartis, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien

remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje aiškiai nustatyta, kad Įstatymo nuostatos taip pat taikomos sutartims, kurių pobūdis arba tikslas suteiktą galimybę išvengti Įstatymo nuostatų taikymo. Taigi **Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta išimtimi galima naudotis tik tuo atveju, kai ja nėra siekiama išvengti Įstatymo nuostatų taikymo**, kaip nurodyta Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje.

9.4. Atsižvelgiant į tai, vertinant, ar nuomos arba išperkamosios nuomos sutartims taikoma Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyta išimtis, pirmiausia turi būti įvertintas atitinkamos sutarties (sutarčių) pobūdis, sudarymo aplinkybės, konkrečios sutarčių nuostatos ir nustatytas tikslas tokių sutarčių sudarymo tikslas, o ne remiamasi vien aplinkybe, kad, pavyzdžiui:

nuomos, išperkamosios nuomos arba atskiroje sutartyje yra numatyta vartojimo kredito gavėjo teisė, o ne pareiga įsigyti sutarties objektą arba kad sutartyje arba sutartyse nevartojami žodžiai „pareiga įsigyti sutarties objektą“ ar pan.

9.5. Lietuvos banko nuomone, siekiu išvengti Įstatymo nuostatų taikymo laikytini tokie atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartotojas su vartojimo kredito davėju arba kitu asmeniu sudaro daikto (prekės) nuomos sutartį, pagal kurią vartotojas išsinuomoja daiktą (prekę), turėdamas tikslą ją įsigyti, o nuomos sutarties pabaigoje likutinė daikto (prekės) vertė yra nedidelė ir vartotojui ekonomiškai nenaudinga daiktą (prekę) grąžinti, nors sutartyje ir nėra įtvirtintos vartotojo pareigos įsigyti nuomojamą daiktą (prekę).

Arba:

Vartotojas vartojimo kredito davėjui arba kitam asmeniui parduoda savo transporto priemonę už rinkos kainą arba daug mažesnę nei tuo metu buvusi rinkos kainą ir gauna iš vartojimo kredito davėjo arba kito asmens atitinkamą pinigų sumą. Kartu sudaroma tos pačios transporto priemonės nuomos sutartis, pagal kurią vartotojas ją išsinuomoja, o sutarties termino pabaigoje ją įsigyja, nors sutartyje nėra nustatytos vartotojo pareigos įsigyti nuomojamą transporto priemonę.

Tais atvejais, kai vartojimo kredito davėjas teikia vartojimo kredito paslaugas ir daiktų (prekių) nuomos paslaugas, siekiant išvengti vartotojų klaidinimo, tokia veikla turėtų būti aiškiai atskirta viena nuo kitos ir vartojimo kredito davėjas turi imtis priemonių, kad įsitikintų tikraisiais vartotojo ketinimais, t. y. ar, kreipdamasis į vartojimo kredito davėją, vartotojas siekia nuomotis daiktą (prekę), ar jį įsigyti. Lietuvos banko nuomone, siekiu išvengti Įstatymo nuostatų taikymo laikytini tokie atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas, kreipiasi į vartojimo kredito davėją dėl daikto (prekės) finansavimo, o vartojimo kredito davėjas, įvertinęs vartojimo kredito gavėjo kreditingumą ir nustatęs, kad konkrečiu atveju vartojimo kreditas negali būti suteikiamas (netenkinami teisės aktų reikalavimai), pasiūlo vartotojui sudaryti nuomos arba išperkamosios nuomos sutartį su teise įsigyti daiktą (prekę). Tokia praktika laikytina netinkama ir tais atvejais, kai vartojimo kredito davėjas, bendradarbiaudamas su trečiaja šalimi, pataria vartotojui kreiptis į trečiąją šalį arba perduoda informaciją trečiajai šaliai, kad būtų sudaryta nuomos arba išperkamosios nuomos sutartis, suteikianti teisę įsigyti daiktą (prekę).

9.6. Pažymėtina, kad pagrindinis Gairių 9.5 papunktyje pateiktame pavyzdyje minimos sudarytos sutarties tikslas yra ne transporto priemonės pirkimas–pardavimas arba transporto priemonės nuoma su teise ją išpirkti, bet finansavimo vartotojui suteikimas. Tokia sutartis yra gimininga ir savo esme panaši į vartojimo kredito su užstatu sutartį, tik vartotojo prievolės užtikrinimo funkciją šiuo atveju atlieka ne konkretus objektas, bet nuosavybės teisė į objektą. Nuosavybės teisės į transporto priemonę perleidimas yra naudojamas siekiant užmaskuoti tikrąją sandorio paskirtį – suteikti vartotojui tuo metu reikalingas pinigines lėšas (kreditą). Kaip ir įprastinės vartojimo kredito sutarties atveju, vartotojas įsipareigoja asmeniui padengti visą suteiktą kreditą ir tik tada įgyja teisę į jo nuosavybės teisių suvaržymo panaikinimą, t. y. teisę atpirkti savo transporto priemonę. Taigi vartotojo, sudarančio tokio pobūdžio sutartį, siekis yra gauti piniginių lėšų (kreditą), kurias jis gali grąžinti dalimis, ir tuo pačiu išlaikyti turimą turtą –

transporto priemonę, todėl vietoje įprasto transporto priemonės pardavimo vartotojas sudaro pavyzdyje nurodytą sutartį, t. y. faktiškai laikinai atsisako nuosavybės teisės į savo transporto priemonę, kuri jam gražinama padengus gautą kreditą.

9.7. Gairių 9.5 papunktyje pateiktame pavyzdyje nurodytos sutarties atveju teisės, o ne pareigos išpirkti objektą (transporto priemonę) įtvirtinimas sutartyje negali būti esminis kriterijus, kuris lemia Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytos išimties taikymą. Sutartis sukonstruota taip, kad pirminis transporto priemonės savininkas parduoda savo transporto priemonę dažniausiai už daug mažesnę nei tuo metu buvusi rinkos kainą (**už transporto priemonės savininko pageidaujamą gauti ir disponuoti pinigų sumą**) būtent dėl to, kad gražinęs kreditą jis turės galimybę susigrąžinti perleistą transporto priemonės nuosavybės teisę. Šiuo atveju vartotojui yra ekonomiškai nenaudinga nepasinaudoti savo teise išpirkti transporto priemonę už nominalią vertę. Be to, kaip jau minėta, vartotojas sudaro tokią sutartį būtent dėl to, kad galėtų gauti piniginių lėšų ir neprarasti transporto priemonės. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, aptariamam atveju teisės, o ne pareigos įtvirtinimas sutartyje yra tik formalumas, kuris nekeičia sandorio esmės, todėl tokia sutartis nepatektų į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytą išimtį ir jai būtų taikomi visi vartojimo kreditų veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai.

9.8. Pažymėtina, kad CK 6.503 straipsnio 1 dalyje išperkamoji nuoma apibrėžta kaip įstatymo arba nuomos sutarties sąlyga, numatanti, kad išnuomotas daiktas, pasibaigus nuomos sutarties terminui arba iki šio pabaigos, jeigu nuomininkas sumoka visą sutartyje numatytą kainą, pereina nuomininkui nuosavybės teise. Išperkamosios nuomos sutarčiai yra taikomi bendri nuomos santykius reglamentuojantys reikalavimai. Pagal CK 6.477 straipsnio 1 dalį, nuoma yra suprantama kaip sutartis, pagal kurią viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja duoti nuomininkui daiktą laikinai valdyti ir naudotis juo už užmokestį, o kita šalis (nuomininkas) įsipareigoja mokėti nuomos mokesť. Taigi, pagrindinis nuomos (išperkamosios nuomos) sutarties tikslas yra daikto nuoma, o daikto perėjimas nuomininko nuosavybėn sumokėjus visą sutartyje numatytą kainą yra papildoma sutarties sąlyga. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad nuomos ir išperkamosios nuomos sutartyse neturėtų būti nustatyta tokių sąlygų, kaip, pavyzdžiui:

nuostatų, suvaržančių vartotojo teisę nutraukti sutartį anksčiau nustatyto termino ir (arba) atsisakyti pasinaudoti teise išpirkti sutarties objektą tokiu būdu, kad nutraukus sutartį jis atsidurtų ekonomiškai nenaudingoje padėtyje, nes, pavyzdžiui, turėtų sumokėti nuomotojui nuomoto objekto vertę atitinkančią arba didesnę sumą ar pan.

9.9. Iš teisės aktuose pateiktų nuomos (išperkamosios nuomos) ir vartojimo kredito sutarties apibrėžimų matomi skirtingi šių sutarčių sudarymo tikslai: išperkamosios nuomos sutarties pagrindinis tikslas yra daikto nuoma, tuo tarpu vartojimo kredito sutarties esminis tikslas yra vartojimo kredito gavėjo piniginių poreikio patenkinimas. Todėl, Lietuvos banko nuomone, **jeigu sudaromos sutarties (sutarčių) tikrasis tikslas yra ne sutarties objekto nuoma su teise jį išpirkti (įsigyti), o vartojimo kredito (finansavimo) klientui suteikimas, tokiai sutarčiai nebūtų taikoma Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyta išimtis**, t. y. jai būtų taikomi visi vartojimo kreditų veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai.

10. Įstatymas netaikomas kredito sutartims, kurios yra susijusios su nemokamai atidėtu esamos skolos mokėjimu.

Komentaras

10.1. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkte nustatyta, kad Įstatymas netaikomas kredito sutartims, kurios yra susijusios su nemokamai atidėtu esamos skolos mokėjimu. Pažymėtina, kad ši Įstatymo nuostata įgyvendina analogišką Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies j punkte įtvirtintą nuostatą.

10.2. Šios išimties taikymo atžvilgiu svarbu pažymėti, kad buvo priimtas ESTT sprendimas byloje Nr. C-127/15. Minėtoje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) sprendė prejudicinį klausimą, ar susitarimas dėl mokėjimo dalimis (esamos skolos restruktūrizavimo), kuris sudaromas dėl skolų administravimo įmonės tarpininkavimo skolininkui

ir jo kreditoriui, yra „susijęs su nemokamai atidėtu <...> mokėjimu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies j punktą, jeigu skolininkas jame įsipareigoja sumokėti tik nesumokėtą skolą, jos palūkanas ir patirtas išlaidas, kurias jis bet koku atveju dėl vėlavimo ir taip turėtų mokėti, taigi ir nesant tokio susitarimo.

10.3. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu vartojimo kredito davėjas turi teisę kai kurias funkcijas arba jų dalį (vėluojančių mokėjimų išieškojimo, administravimo funkciją ar pan.) pavesti atlikti trečiajam asmeniui, neįrašytam į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, su sąlyga, kad tokiu atveju trečiasis asmuo atitinkamą funkciją vykdo vartojimo kredito davėjo vardu, t. y. už šio subjekto veiksmus lieka atsakingas vartojimo kredito davėjas (plačiau apie teisių ir pareigų pagal vartojimo kredito sutartis perleidimą žr. Gairių devintajame skirsnyje).

10.4. Minėtoje ESTT byloje teismas konstatavo, kad **„vartojimo kredito“ sąvoka yra itin plati ir apima susitarimą, kuriame numatytas esamos skolos mokėjimų restruktūrizavimas**¹. Papildomas paaiškinimas pateiktas generalinės advokatės Eleanoros Sharpston 2016 m. liepos 21 d. išvados (toliau – Generalinės advokatės išvada) 21 punkte, kur nurodoma, kad, pagal Direktyvos 3 straipsnio c punktą, sutartis dėl mokėjimo dalimis yra „atidėtasis mokėjimas“ arba „kitas panašus finansinis būdas“, nes sudarydamas tokius skolos gražinimo susitarimus skolintojas (pagal pirminę sutartį) suteikia skolininkui papildomą arba naują paskolą tokia forma ar būdu.

10.5. ESTT taip pat konstatavo, kad Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies j punktas ir 3 straipsnio f punktas turi būti aiškinamas taip, kad **kredito restruktūrizavimo susitarimas, kurį, vartotojui negražinant skolos, sudaro vartotojas ir kreditorius per skolų išieškojimo agentūrą, nėra susijęs su „nemokamai“ atidėtu mokėjimu**, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą, **jeigu šiuo susitarimu vartotojas įsipareigoja gražinti visą šio kredito sumą ir mokėti palūkanas ar mokesčius, nenumatytus pradinėje sutartyje**, pagal kurią buvo suteiktas minėtas kreditas.

10.6. Atsižvelgiant į anksčiau išdėstyta, Lietuvos banko nuomone, **į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkto išimtį patenka tik tokie susitarimai**, pagal kuriuos yra atidedamas arba kitu būdu paskirstomas vartojimo kredito gavėjo **jau esamos, susidariusios skolos mokėjimas, bet ne visa likusi mokėti kredito suma**. Taigi ši **išimtis neturėtų būti taikoma tais atvejais**, kai nepasibaigus vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiui vartojimo kredito gavėjas vėluoja mokėti įmokas ir siekia atidėti arba kitaip išdėstyti ne tik susidariusią skolą, bet ir visą likusią mokėti kredito sumą.

10.7. Pažymėtina, kad, vadovaujantis ESTT sprendimo byloje Nr. C-127/15 26 ir 33 punktais, į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkto išimtį turėtų patekti tik tokie susitarimai dėl **nemokamai** atidėto esamos skolos mokėjimo, kai konkreti susidariusi (pagal atitinkamos dienos duomenis apskaičiuota ir užfiksuota) vartojimo kredito gavėjo skola (vartojimo kredito suma, priskaičiuotos palūkanos ir netesybos) atidedama arba išdėstoma mokėti dalimis be jokių papildomų mokesčių (vartojimo kredito sutarties keitimo, pratęsimo mokesčio, administravimo mokesčio skolų administravimo įmonei ar pan.) ir mokėjimų, t. y. atidėto skolos mokėjimo laikotarpiu neturi būti skaičiuojamos mokėjimo palūkanos, delspinigiai, netesybos ir pan. Taigi, atsižvelgiant į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkte nustatytos išimties tikslą ir pobūdį bei ESTT sprendime pateiktą aiškinimą, manytina, kad **atlygis turėtų būti suprantamas kaip bet koks pradinės skolos perviršis, kurį turi sumokėti skolininkas**. Atsižvelgiant į tai, kad ESTT sprendime konstatuojant, kas laikytina „nemokamai“ atidėtu mokėjimu, nėra išskirta, kam kredito gavėjas turi mokėti „mokesčius“, Lietuvos banko nuomone, atlygintinas skolos išdėstymas turėtų apimti tiek atvejus, kai mokesčiai yra sumokami kredito davėjui, tiek tuos atvejus, kai atlygis mokamas skolų administravimo įmonei.

10.8. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į Įstatymo 1 straipsnio 2 dalies nuostatą, pagal kurią Įstatymo nuostatos taip pat taikomos sutartims, kurių pobūdis arba tikslas suteiktų galimybę išvengti Įstatymo nuostatų taikymo. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, kredito sutartis nebūtų laikoma susijusia su **nemokamai** atidėtu esamos skolos mokėjimu ir tokiai sutarčiai nebūtų taikoma Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkto išimtis, jeigu, pavyzdžiui:

¹ ESTT sprendimo byloje Nr. C-127/15 30 p.

Kredito sutartyje nustatyta, kad tuo atveju, kai skolininkas vėluoja mokėti pagal šią sutartį išdėliotas (nemokamai atidėtas) skolos įmokas, jam taikomos neprotingo ir neproporcingo dydžio netesybos (bauda ar pan.).

Pažymėtina, kad tai nereiškia, jog minėtame pavyzdyje nurodytas pavėluoto nemokamai atidėtos skolos mokėjimo atvejis negali skolininkui sukelti atitinkamų teisinių pasekmių, tačiau tos teisinės pasekmės neturėtų būti tokios, iš kurių kredito davėjas galėtų pasipelnyti arba netesybos (bauda ar pan.) už pavėluotą nemokamai atidėtos skolos sumokėjimą iš esmės atitiktų palūkanų, kaip atlyginimo už naudojimąsi pinigais, funkciją. Lietuvos banko nuomone, norint pasinaudoti Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punkte nustatyta išimtimi, netesybų dydis (bauda ar pan.) turėtų būti protingas ir proporcingas, artimas įprastam pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais taikomam netesybų dydžiui, pavyzdžiui:

Nustatomas ne didesnis kaip 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną netesybų dydis, skaičiuojamas už ne ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį ar pan.

11. Įstatymas netaikomas kredito sutartims, pagal kurias reikalaujama, kad kredito gavėjas savo skolinių įsipareigojimų vykdymą užtikrintų daikto įkeitimu, perduodamas jį kredito davėjui, ir kredito gavėjo atsakomybė būtų ribojama tik įkeistu daiktu.

Komentaras

11.1. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 9 punkte nustatyta, kad Įstatymas netaikomas kredito sutartims, pagal kurias reikalaujama, kad kredito gavėjas savo skolinių įsipareigojimų vykdymą užtikrintų daikto įkeitimu, perduodant jį kredito davėjui, ir kredito gavėjo atsakomybė būtų ribojama tik įkeistu daiktu.

11.2. Lietuvos banko nuomone, ši Įstatyme nustatyta išimtis gali būti taikoma lombardų veiklai, pavyzdžiui:

Jei vartotojas, skolindamasis pinigines lėšas iš lombardo perduoda lombardui kokį nors daiktą (įkeičia) ir vartotojo atsakomybė yra apribojama tik tuo įkeistu daiktu (t. y. vartotojas nepatirtų daugiau nuostolių netinkamai vykdydamas tokią finansavimo sutartį), nėra tikslinga tokioje sutartyje nustatyti papildomos vartotojų teisių apsaugos, todėl Įstatymo nuostatos netaikomos.

11.3. Pažymėtina, kad nei Įstatyme, nei Direktyvoje nėra apibrėžtos „daikto“ sąvokos. Tokiu atveju turi būti vadovaujamosi sisteminiu teisės aiškinimo metodu ir atsižvelgiama į kituose teisės aktuose nustatytą reguliavimą. CK 1.97 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civilinių teisių objektai yra daiktai, pinigai ir vertybiniai popieriai, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės. Direktyvoje vartojamas angliškasis terminas „item“ taip pat verčiamas kaip daiktas, prekė, gaminytis, taigi įprastai siejamas su fiziniu daiktu. Atsižvelgiant į Direktyvos ir CK nuostatas, darytina išvada, kad vertybiniai popieriai nepatenka į „daikto“ sąvoką, nes yra atskirai reguliuojama civilinių teisių objektų rūšis. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 9 punkte nustatyta išimtis neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai vartojimo kredito gavėjo atsakomybė ribojama ne daiktu, o kitu įkeistu turtu, pavyzdžiui, vertybiniais popieriais, žetonais (angl. *token*) ir pan.

12. Įstatymas netaikomas kredito sutartims, pagal kurias teisės aktų nustatytais atvejais, kai siekiama bendro intereso, tam tikrai ribotai visuomenės daliai suteikiamas kreditas taikant mažesnę negu rinkoje vyraujančią palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų, arba kitomis sąlygomis, kurios būtų palankesnės kredito gavėjui negu rinkoje vyraujančios sąlygos, ir taikant ne didesnę negu rinkoje vyraujančią palūkanų normą.

Komentaras

12.1. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 10 punkte nustatyta, kad Įstatymas netaikomas kredito sutartims, pagal kurias teisės aktų nustatytais atvejais, kai siekiama bendro intereso, tam tikrai

ribotai visuomenės daliai suteikiamas kreditas taikant mažesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų, arba kitomis sąlygomis, kurios būtų palankesnės kredito gavėjui negu rinkoje vyraujančios sąlygos, ir taikant ne didesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą.

12.2. Lietuvos banko nuomone, galima išskirti šias **būtinąs minėtas Įstatymo išimties taikymo sąlygas:**

12.2.1. teisės aktuose nustatyti atitinkami atvejai;

12.2.2. siekiama bendro intereso;

12.2.3. kreditas teikiamas ribotai visuomenės daliai;

12.2.4. kreditas teikiamas taikant mažesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų, arba kitomis sąlygomis, kurios būtų palankesnės kredito gavėjui negu rinkoje vyraujančios sąlygos, ir taikant ne didesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą.

12.3. Nei Direktyvoje, nei Įstatyme nėra išaiškintos „bendro intereso“ sąvokos, tačiau, Lietuvos banko nuomone, bendras interesas gali būti suprantamas įvairiai ir aiškinamas plačiai, t. y., jei tam tikrai visuomenės daliai suteikus kreditus palankesnėmis sąlygomis bus pasiekti tam tikri tikslai, pavyzdžiui, visuomenės dalies saugumas, socialinės padėties pagerinimas ar pan., galima laikyti, kad bus siekiama bendro intereso.

12.4. Atitinkamos palankesnės kredito teikimo sąlygos (taikant mažesnę negu rinkoje vyraujanti palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų) turėtų būti nustatytos ir siūlomos ribotai visuomenės daliai. Taigi, norint taikyti aptariamą Įstatymo išimtį, kreditai negali būti siūlomi visai visuomenei, t. y. visiems vartotojams. Lietuvos banko nuomone, ribota visuomenės dalis turi būti aiškiai apibrėžta arba nustatoma pagal objektyvius kriterijus arba sąlygas, pavyzdžiui, ribota visuomenės dalis galėtų būti apibrėžiama pagal tokius kriterijus:

minimalus namų ūkio pajamų lygis, gyvenamoji vietovė (regionai), šeimos statusas ar pan.

12.5. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 10 punkto nuostata turi būti suprantama taip, kad visi minėtame punkte nurodyti kriterijai (bendras interesas, ribota visuomenės dalis ir palankesnės negu rinkoje vyraujančios kredito teikimo sąlygos) turi būti aiškiai apibrėžti ir įtvirtinti **privalomo pobūdžio teisės aktuose**. Taigi Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 10 punkte nustatyta išimtis nebūtų taikoma tais atvejais, kai, pavyzdžiui:

Ribota visuomenės dalis būtų nustatyta tik kredito teikimo sąlygose ar kredito sutartyje, kitokio pobūdžio sutartyse ar susitarimuose, valstybės strategijoje arba programoje, kai tokia strategija arba programa yra deklaratyvaus pobūdžio, nustatanti tik valstybės ketinimus ar pan.

13. Įstatymas netaikomas kredito sutartims, pagal kurias kredito davėjas, kurio pagrindinė veikla nėra finansinių paslaugų teikimas, suteikia kredito gavėjui kreditą be palūkanų ir kitų mokesčių, skirtą finansuoti prekėms, kurios yra būtinos norint naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis.

Komentaras

13.1. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte nustatyta, kad **Įstatymas nėra taikomas kredito sutartims, pagal kurias kredito davėjas, kurio pagrindinė veikla nėra finansinių paslaugų teikimas, suteikia kredito gavėjui kreditą be palūkanų ir kitų mokesčių, skirtą finansuoti prekėms, kurios yra būtinos norint naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis.**

13.2. Lietuvos banko nuomone, galima išskirti šias būtinąs minėtas Įstatymo išimties taikymo sąlygas:

13.2.1. kredito davėjo pagrindinė veikla nėra finansinių paslaugų teikimas;

13.2.2. kreditas teikiamas be palūkanų ir kitų mokesčių;

13.2.3. kreditas skirtas prekėms finansuoti;

13.2.4. finansuojama prekė yra būtina naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis;

13.2.5. finansuojama prekė skirta naudotis to paties kredito davėjo teikiamomis paslaugomis;

13.2.6. paslauga turėtų būti teikiama visą prekės finansavimo laikotarpį;

13.2.7. pagal vieną paslaugos teikimo sutartį kredito davėjas galėtų finansuoti tik vieną šios paslaugos naudojimąsi būtiną prekę.

13.3. Pažymėtina, kad Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte nustatyta išimties taikymo sąlyga „be palūkanų ir kitų mokesčių“ turėtų būti aiškinama gana plačiai, atsižvelgiant į ESTT sprendimą byloje Nr. C-127/15. Lietuvos banko nuomone, **mokesčiai turėtų apimti visus kredito davėjui žinomus su prekės įsigijimu ir paslaugų teikimu susijusius papildomus mokesčius**, kitaip tariant, vartotojas turėtų sumokėti tik prekės kainą ir neturėtų patirti papildomų išlaidų dėl to, kad prekės kaina bus sumokama ne iš karto, o atidėto mokėjimo ar panašiu būdu.

13.4. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte nustatyta išimtis, skirta **tik prekėms**, būtinoms naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis, **bet ne paslaugoms finansuoti**. Taigi, Lietuvos banko nuomone, bet kokioms papildomoms paslaugoms ir darbams finansuoti neturėtų būti taikoma nurodyta išimtis, pavyzdžiui:

dujotiekio projektavimo ir dujų katilo įrengimo paslaugoms finansuoti, nes į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte nustatytą išimtį galėtų patekti tik dujų katilo kainos išdėstymas dalimis be palūkanų ir kitų mokesčių vartotojams, turintiems dujų paslaugų tiekimo sutartį, jei visą atsiskaitymo už dujų katilą laikotarpį dujų vartotojas bus įpareigotas įsigyti dujų.

13.5.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Minėtoje Įstatymo nuostatoje vartojama sąvoka „būtina prekė“ yra vertinamasis kriterijus ir, Lietuvos banko nuomone, atsižvelgiant į Įstatymo pakeitimo projekto Reg. Nr. XIIP-4763, kuriuo Įstatyme buvo įtvirtinta aptariama Įstatymo taikymo išimtis, aiškinamajame rašte nurodyta šios išimties paskirtį, t. y. būtent į tai, kad praktikoje buvo susidurta su „<...> Įstatymo taikymo ryšio paslaugų teikėjams ir kitoms panašaus pobūdžio veikla besiverčiančioms įmonėms problema, kai šios, teikdamos ryšio paslaugas (kanalų transliavimas, saugos paslaugos, interneto ar telefono ryšio paslaugos), kartu sudaro finansavimo sandorius, kuriais klientams **suteikia galimybę išsimokėtinais įsigyti įrangą, reikalingą paslaugoms teikti** (pavyzdžiui, TV priedėlis, saugos siųstuvai, telefonai ir pan.)“, neturėtų būti aiškinama plačiai.

Lietuvos banko nuomone, aptariama Įstatymo taikymo išimtis taikytina tik tokioms **prekėms** finansuoti, kurios yra **objektyviai būtinos norint naudotis** interneto, mobiliojo ryšio, išmaniosios televizijos ar kita **kredito davėjo teikiama paslauga**, bet ne atvirkščiai. Kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant, ar konkreti prekė yra būtina, turi būti atsižvelgiama į kredito davėjo teikiamos paslaugos pobūdį ir tokios paslaugos santykį su konkrečia preke. Lietuvos banko nuomone, prekės turėtų būti tiesiogiai susijusios su kredito davėjo teikiama paslauga ir be šios prekės vartotojas kredito davėjo teikiama paslauga pasinaudoti negalėtų, pavyzdžiui:

mobiliesi telefonai, kompiuteriai, televizoriai, monitoriai, TV priedėliai ir modemai, suteikiantys prieigą prie ryšio paslaugų, ir pan.

Lietuvos banko nuomone, tokios papildomos prekės, kurios standartiškai yra su kredito davėjo teikiama paslauga įsigyjamoms prekėms pakuotės sudedamoji dalis, įsigyjamoms kartu su preke jos veikimui ir naudojimuisi ja užtikrinti, pavyzdžiui:

laisvų rankų įranga, įkrovimo priemonės arba ausinės telefono aparato pakuotėje ir pan.,

taip pat gali būti vertinamos kaip tiesiogiai susijusios ir būtinos norint naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis.

Lietuvos banko nuomone, į Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte nustatytą išimtį neturėtų patekti prekės, kurių tam tikros gamintojo nustatytos funkcijos, nors ir esminės, yra

susietos su interneto ryšio ar kita kredito davėjo teikiama paslauga, tačiau šios **prekės nėra išimtinai reikalingos kredito davėjo paslaugoms teikti ir nėra tiesiogiai susijusios su kredito davėjo teikiamomis paslaugomis**, pavyzdžiui:

tokios prekės kaip išmanieji buitinės technikos prietaisai (langų valymo robotai, dulkių siurbkliai robotai ir kt.), elektrinės transporto priemonės (elektriniai paspirtukai ir kt.), nors kaip viena iš jų funkcijų yra nurodyta belaidžio interneto ryšio („Wi-fi“) funkcija, padedanti valdyti šią prekę arba naudotis kitomis šios prekės funkcijomis, tačiau tam, kad šiomis funkcijomis galėtų pasinaudoti, vartotojas visų pirma turi pasitelkti (naudoti) kitą prekę, pavyzdžiui, mobilųjį telefoną, į kurį vartotojas turėtų atsisiųsti tam tikrą mobiliąją programėlę, ir pan.,

neturėtų būti vertinamos kaip tiesiogiai susijusios ir būtinos prekės norint naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis. Aptariamu atveju būtina preke turėtų būti laikoma ta prekė, kuri yra pasitelkiama, t. y. pirmiau nurodyto pavyzdžio atveju būtina preke turėtų būti laikomas mobilusis telefonas.

Tai, kad prekę gali būti naudojama įvairioms (kelioms) paslaugoms gauti, Lietuvos banko nuomone, nepanaikina prekės būtinumo požymio, pavyzdžiui:

mobilusis telefonas gali būti naudojamas ne tik ryšio paslaugoms, bet ir žaidimams, klausytis muzikos ir pan.

13.6. Lietuvos banko nuomone, kredito davėjas gali naudotis Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte įtvirtinta išimtimi, jeigu, be kitų sąlygų, jo parduodamą prekę vartotojas įsigyja norėdamas naudotis **to paties kredito davėjo teikiamomis paslaugomis**. Kitaip tariant, vien faktas, kad kredito davėjas teikia tam tikras paslaugas, negali būti pagrindas parduoti vartotojui prekę išsimokėtinai be paslaugų teikimo sutarties. Taigi, kredito davėjas vartotojui **visų pirma turi teikti paslaugą, t. y. sudaryti su juo atitinkamos paslaugos teikimo sutartį, ir tik tada su tuo pačiu kredito davėju galėtų būti sudaroma sutartis dėl prekės, būtinos naudotis pagal sudarytą paslaugų teikimo sutartį kredito davėjo teikiamomis paslaugomis**, finansavimo.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, tam tikrais atvejais vartotojui įsigijus prekę, tik vėliau atsiranda poreikis naudotis kredito davėjo paslaugomis, pavyzdžiui:

vartotojui įsigyjant saulės modulį arba vėjo jėgainę ir pan.

Poreikis sudaryti sutartį dėl trūkstamos arba perteklinės energijos tiekimo atsiranda todėl, kad iš esmės finansuojama prekė (pavyzdžiui, saulės jėgainė) ir aprūpina vartotoją elektros energija. Be to, vartotojas įprastai saulės energijos elektrines įsigyja siekdamas sutaupyti elektros energiją, tačiau tai nėra būtina prekė (sąlyga), be kurios vartotojas negalėtų gauti elektros tiekimo paslaugos, nes įprastai, sudaręs su paslaugų tiekėju elektros energijos tiekimo sutartį, vartotojas turėtų galimybę gauti elektros tiekimo paslaugą. Kaip jau minėta Gairėse, vadovaujantis Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkto nuostata, vartojimo kreditas turi būti skirtas prekėms, kurios yra būtinos norint naudotis kredito davėjo teikiamomis paslaugomis, finansuoti, bet ne atvirkščiai.

13.7. Siekiant išvengti piktnaudžiavimo atvejų ir užtikrinti tinkamą vartotojų apsaugą, Lietuvos banko nuomone, **paslauga turėtų būti teikiama visą prekės finansavimo laikotarpį**. Tais atvejais, kai paslaugų teikimo sutartis nutraukiama, vartotojas turėtų sumokėti visą likusią finansuojamos prekės kainą arba Įstatyme nustatyta tvarka sudaryti vartojimo kredito sutartį dėl prekės finansavimo.

13.8. Taip pat, siekiant išvengti piktnaudžiavimo ir nepagrįsto naudojimosi minima Įstatymo išimtimi, prekių, būtinų norint naudotis teikiama paslauga, kiekio atžvilgiu svarbu pažymėti, kad, Lietuvos banko nuomone, pagal vieną atitinkamos paslaugos teikimo sutartį kredito davėjas galėtų finansuoti **tik vieną šios paslaugos naudojimuisi būtiną prekę**, o ne kelias. Pavyzdžiui:

Vartotojas sudaro telefono ryšio paslaugų teikimo sutartį, taigi, norinčiam naudotis teikiama paslauga vartotojui pakanka vieno telefono aparato, todėl kredito davėjas (paslaugos

teikėjas), norėdamas pasinaudoti Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 12 punkte numatyta išimtimi, pagal sudarytą telefono ryšio paslaugų teikimo sutartį galėtų finansuoti tik vieną telefono aparatą.

Tuo tarpu, jeigu minėtame pavyzdyje nurodytu atveju kredito davėjas pageidautų finansuoti daugiau nei vieną telefono aparatą, šie telefono aparatai turėtų būti finansuojami Įstatyme nustatyta tvarka sudarant atitinkamas vartojimo kredito sutartis.

14. Kai vartojimo kredito gavėjas jau nevykdo savo įsipareigojimų pagal pradinę vartojimo kredito sutartį, vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas gali susitarti dėl atidėto mokėjimo arba keisti kredito grąžinimo metodą, jeigu yra tenkinamos Įstatymo 3 straipsnio 6 dalyje nurodytos sąlygos.

Komentaras

14.1. Vadovaujantis Įstatymo 3 straipsnio 6 dalimi, vartojimo kredito sutartims, kuriose numatoma **galimybė vartojimo kredito davėjui ir vartojimo kredito gavėjui susitarti dėl atidėto mokėjimo arba keisti kredito grąžinimo metodą, kai vartojimo kredito gavėjas jau nevykdo savo įsipareigojimų pagal pradinę vartojimo kredito sutartį**, išskyrus Įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodytas sutartis, jeigu tikėtina, kad toks susitarimas padės išvengti skolų išieškojimo dėl įsipareigojimų nevykdymo ir tokiu susitarimu vartojimo kredito gavėjui nebūtų nustatytos blogesnės sąlygos, negu tos, kurios nustatytos pradinėje vartojimo kredito sutartyje, taikomi atitinkami Įstatymo ir bendros vartojimo kredito kainos metinės normos apskaičiavimo tvarkos reikalavimai.

14.2. Taigi, Įstatymo 3 straipsnio 6 dalyje yra aptariamoms nuostatos dėl konkrečių **vartojimo kredito sutarčių, kuriose numatoma galimybė šios sutarties šalims – sutartyje nurodytam vartojimo kredito davėjui ir vartojimo kredito gavėjui – susitarti dėl atidėto mokėjimo arba kredito grąžinimo metodo keitimo** tais atvejais, **kai vartojimo kredito gavėjas jau nevykdo savo įsipareigojimų pagal pradinę vartojimo kredito sutartį**, jeigu tenkinamos šioje Įstatymo nuostatoje nustatytos sąlygos.

14.3. Lietuvos banko nuomone, **Įstatymo 3 straipsnio 6 dalyje numatyta išimtis gali būti** taikoma tik tuo atveju, kai keičiamos **su tuo pačiu vartojimo kredito davėju** sudarytos pradinės vartojimo kredito sutarties **sąlygos, o minėtoje Įstatymo nuostatoje nustatytos „blogesnės sąlygos“ turėtų būti** lyginamos su sąlygomis, nustatytomis pradinėje vartojimo kredito sutartyje.

14.4. Lietuvos banko nuomone, **visais atvejais, kai su vartojimo kredito gavėju sudaromas susitarimas, kuriame numatomi didesni nei pradinėje vartojimo kredito sutartyje nustatyti palūkanų ir kitų mokesčių bei išlaidų, įskaičiuojamų į bendrą vartojimo kredito kainą, dydžiai**, būtų laikoma, kad nustatomos blogesnės sąlygos **vartojimo kredito gavėjui, palyginti su pradine vartojimo kredito sutartimi**. Lietuvos banko nuomone, vadovaujantis Gairėse pateiktu aiškinimu, savaime nereiškia, kad vartojimo kredito gavėjui negali padidėti bendra vartojimo kredito kaina. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjui restruktūrizuojant vartojimo kreditą vadovaujantis Įstatymo 3 straipsnio 6 dalimi nedidinama palūkanų norma ir kitos su vartojimo kreditu susijusios išlaidos, nenustatoma naujų mokesčių ir išlaidų, pailginus vartojimo kredito grąžinimo terminą sumažėja mėnesio įmokos dydis, tačiau padidėja bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma, nelaikytina, kad vartojimo kredito gavėjui yra nustatomos blogesnės sąlygos. Taigi tokiu vartojimo kredito restruktūrizavimo atveju, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas gali būti neatliekamas (plačiau apie bendrai vartojimo kredito kainai taikomus reikalavimus žr. Gairių aštuntąjį skirsnį).

14.5. Įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog bendra vartojimo kredito kaina turi būti protinga, pagrįsta ir atitikti sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeisti vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros. Vadovaujantis Įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 2 punktu, preziumuojama, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka Įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų, jeigu vartojimo kredito sutarties sudarymo, keitimo arba pratęsimo momentu bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą (plačiau apie bendrai vartojimo kredito kainai taikomus reikalavimus žr. Gairių aštuntąjį skirsnį). Lietuvos banko nuomone, bendra vartojimo kredito

kaina turėtų atitikti nurodytus kriterijus ir tuo atveju, kai vartojimo kreditas restruktūrizuojamas vadovaujantis Įstatymo 3 straipsnio 6 dalimi. Priešingu atveju vartojimo kredito gavėjai būtų diskriminuojami, nes jų atžvilgiu būtų taikomos skirtingos nuostatos dėl protingos, pagrįstos ir sąžiningos bendros vartojimo kredito kainos. Taigi, taikant kredito pertvarkymo priemones, pagal Įstatymo 3 straipsnio 6 dalį, **turi būti laikomasi Įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyto reikalavimo, kad bendra vartojimo kredito kaina neviršytų bendros vartojimo kredito sumos.** Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad restruktūrizuodamas vartojimo kreditą, kai vartojimo kredito kaina viršija vartojimo kredito sumą, vartojimo kredito davėjas privalo sumažinti vartojimo kredito kainą.

14.6.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Be to, atsižvelgiant į ESTT sprendimo byloje Nr. C-127/15 32 punktą, darytina išvada, kad **pagal Įstatymo 3 straipsnio 6 dalį sudarytas susitarimas turėtų būti laikomas nauja vartojimo kredito sutartimi**, kaip ji suprantama pagal Įstatymo 2 straipsnio 22 dalį, todėl tokiam susitarimui sudaryti taikomi atitinkami Įstatymo reikalavimai (Įstatymo 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10 straipsniai, 11 straipsnio 1 dalis, 2 dalies 1–9, 11, 17 punktai, 5 ir 8 dalys, 12, 14, 17, 18–38 straipsniai).

14.7. Įstatymo 3 straipsnio 6 dalis skirta įvairiapusiam vartojimo kredito restruktūrizavimui, neribojant vartojimo kredito gavėjo finansinės padėties pasikeitimo priežasčių, joje numatoma galimybė keisti kredito gražinimo metodą, kuris turi būti suprantamas plačiai, pavyzdžiui, apimant vartojimo kredito sutarties termino keitimą mažinant įmokų dydį ir pan.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

14.8. Įstatymas numato kredito restruktūrizavimo galimybę, be kita ko, netaikant Įstatymo 8 straipsnio, reglamentuojančio vartojimo kredito davėjo pareigą įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, reikalavimų, t. y. nesilaikant Nuostatuose nustatytų reikalavimų.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

ANTRASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO GAVĖJO INFORMAVIMAS PRIEŠ SUDARANT VARTOJIMO KREDITO SUTARTĮ

15. Vartojimo kredito davėjas Įstatyme nustatytą informaciją vartojimo kredito gavėjui turi pateikti patvariojoje laikmenoje.

Komentaras

15.1. Tam tikros Įstatymo nuostatos (5 straipsnio 1 dalis, 11 straipsnio 1 dalis, 14 straipsnio 2 ir 3 dalys ir kt.) nustato vartojimo kredito davėjo pareigą atitinkamą informaciją vartojimo kredito gavėjui pateikti patvariojoje laikmenoje.

15.2. Įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje patvarioji laikmena apibrėžiama kaip laikmena (popierius, kompiuterio diskelis, vienkartinio įrašymo kompaktinis diskas (CD), universalusis skaitmeninis (optinis) diskas (DVD), vartojimo kredito gavėjo kompiuterio standusis diskas, kuriame įrašytas elektroninis paštas ir kita, išskyrus interneto svetaines, jei jos neatitinka šioje dalyje nurodytų patvariosios laikmenos požymių), kuri suteikia galimybę vartojimo kredito gavėjui ateityje pasinaudoti nepakitusia joje laikoma informacija ir galimybę jam skirtą informaciją laikyti tiek laiko, kiek reikia pagal informacijos paskirtį, ir taip, kad ja būtų galima pasinaudoti ateityje ir kad būtų galima laikomą informaciją atkurti jos nepakeičiant.

15.3. Pažymėtina, kad ESTT sprendime byloje Nr. C-49/11 ir ESTT sprendime byloje Nr. C-42/15 ESTT pateikė patvariosios laikmenos sąvokos aiškinimą. ESTT nurodė, kad **jeigu laikmena leidžia vartotojui išsaugoti jam asmeniškai skirtą informaciją, užtikrinti, kad jos turinys nebus pakeistas, ji bus prieinama reikiamą laiką ir suteikia galimybių atgaminti nepakitusią informaciją, ji yra „patvarioji laikmena“**, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Kadangi Įstatymas įgyvendina Direktyvą, šis ESTT sprendime pateiktas aiškinimas taikytinas ir Įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje įtvirtinai patvariosios laikmenos sąvokai.

15.4. Atsižvelgiant į minėtus ESTT išaiškinimus, Lietuvos banko nuomone, informacija nebūtų laikoma pateikta patvariojoje laikmenoje, jeigu, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjui atitinkamą Įstatymo reikalaujamą informaciją vartojimo kredito davėjas pateikia elektroninės bankininkystės sistemoje, kurioje nėra galimybės saugoti vartojimo kredito gavėjui pateiktos informacijos tokiu būdu, kad vartojimo kredito gavėjui būtų užtikrinta galimybė ateityje pasinaudoti nepakitusia joje laikoma informacija ir galimybė jam skirtą informaciją laikyti tiek laiko, kiek reikia pagal informacijos paskirtį, ir taip, kad ja būtų galima pasinaudoti ateityje ir kad būtų galima laikomą informaciją atkurti jos nepakeičiant.

15.5. Pažymėtina, kad ESTT konstatavo, jog patvarioji „<...> laikmena, analogiškai popierinei laikmenai, turi užtikrinti vartotojui, kad jis turės šioje nuostatoje nurodytą informaciją, kad prireikus galėtų įgyvendinti savo teises. Šiuo klausimu svarbi yra vartotojui suteikta galimybė išsaugoti jam asmeniškai skirtą informaciją, garantija, kad jos turinys nebus pakeistas ir ji bus prieinama reikiamą laiką bei galimybė atgaminti nepakitusią informaciją.“²

15.6. ESTT sprendimo byloje Nr. C-49/11 37 punkte nurodyta, kad „kai su pardavėjo interneto svetainėje esančia informacija **galima susipažinti tik paspaudus vartotojui pateiktą nuorodą, ši informacija nėra nei „pateikiama“ vartotojui, nei jo „gaunama“**, todėl tokios interneto svetainės negalima pripažinti „patvariąja laikmena.“ Taigi, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo nustatyta vartojimo kredito davėjo pareiga pateikti vartojimo kredito gavėjui atitinkamą informaciją, taip pat vartojimo kredito gavėjo teisė gauti tą informaciją leidžia daryti išvadą, kad atitinkamai egzistuoja aktyvi, iš vartojimo kredito davėjo veiksmų kylanti pareiga pateikti vartojimo kredito gavėjui Įstatymo reikalaujamą informaciją. Šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad vartojimo kredito davėjas prireikus turi pateikti įrodymus, kad tinkamai įvykdė Įstatyme jam nustatytas pareigas pateikti vartojimo kredito gavėjui atitinkamą informaciją, vartojimo kredito sutartį ir pan.

15.7. Taigi, vartojimo kredito gavėjui per elektroninės bankininkystės interneto svetainės elektroninio pašto dėžutę pateikta informacija gali būti laikoma pateikta patvariojoje laikmenoje, **jeigu yra tenkinamos abi šios sąlygos:**

15.7.1. ši interneto svetainė leidžia vartojimo kredito gavėjui saugoti jam asmeniškai skirtą informaciją taip, kad per reikiamą laiką jis galėtų prie jos prieiti ir atgaminti nepakitusią, o vartojimo kredito davėjas arba kitas asmuo neturėtų galimybės vienašališkai keisti jos turinio;

15.7.2. jeigu vartojimo kredito gavėjas tam, kad galėtų susipažinti su atitinkama informacija, turi patikrinti tokią interneto svetainę, o **vartojimo kredito davėjas, perduodamas šią informaciją, imasi aktyvių veiksmų**, skirtų šiam vartojimo kredito gavėjui pranešti, kad minėta informacija pateikta interneto svetainėje ir galima su ja susipažinti (vartojimo kredito davėjas išsiunčia laišką arba elektroninį laišką vienu iš vartojimo kredito gavėjo adresų, kurį jis **paprastai naudoja ryšiams su kitais asmenimis palaikyti** ir kurį šalys vartojimo kredito sutartyje susitarė naudoti). Tuo tarpu, jeigu norėdamas sužinoti atitinkamą informaciją **vartojimo kredito gavėjas turi patikrinti tokią interneto svetainę**, su ja šiam vartojimo kredito gavėjui **tiesiog sudaroma galimybė susipažinti**, todėl negalėtų būti laikoma, kad vartojimo kredito davėjas ėmėsi aktyvių veiksmų.

15.8. Kadangi Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje vartojimo kredito davėjui ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininkui nustatyta pareiga patvariojoje laikmenoje pateikti vartojimo kredito gavėjui standartinės informacijos apie vartojimo kredito formą, vartojimo kredito davėjas, prireikus turi įrodyti, kad laikosi Įstatyme nustatytų reikalavimų. Įstatymas nereguliuoja standartinės informacijos apie vartojimo kredito formos pateikimo vartotojui būdų, todėl,

² ESTT sprendimo byloje Nr. C-49/11 42-44 punktai, ESTT sprendimo byloje Nr. C-42/15 35 punktas ir ESTT sprendimo byloje Nr. C-375/15 42 ir 44 punktai.

atsižvelgdamas į veiklos modelį, tokios formos pateikimo būdą turi teisę pasirinkti pats vartojimo kredito davėjas. Pasirinkęs standartinės informacijos apie vartojimo kredito davėjas turi teisę pasirinkti ir įrodinėjimo pareigos, kad tokia informacija buvo pateikta vartotojui, būdą. Tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjui yra pateikiama popierinė standartinės informacijos apie kredito formą, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas gali naudoti įvairius jo pasirinktus pareigos pateikti standartinę informaciją vartojimo kredito gavėjui įvykdymo įrodymo būdus ir metodus, pavyzdžiui:

standartinės informacijos apie kredito formą pateikti pasirašytinai, naudoti vaizdo įrašymo ar kitokio fiksavimo (fotografavimo) būdus ir pan.

16. Vartojimo kredito davėjas turi suteikti pakankamai informacijos vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę, taip pat vartojimo kredito gavėjo prašymu turi paaiškinti informaciją, nurodytą Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje.

Komentaras

16.1. Direktyvos 5 straipsnio 6 dalyje nurodyta: „Valstybės narės užtikrina, kad kreditoriai ir, jei taikoma, kredito tarpininkai pateiktų **pakankamai paaiškinimų** vartotojui, kad vartotojas galėtų įvertinti, ar siūloma kredito sutartis atitinka jo poreikius ir jo finansinę padėtį, ir prireikus paaiškintų informaciją, kuri pagal 1 dalį turi būti pateikiama prieš sudarant sutartį, siūlomų produktų esmines savybes ir galimą jų konkretų poveikį vartotojui, įskaitant pasekmes, jei vartotojas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų.“

16.2. Atitinkamai Įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad, kilus ginčui dėl to, ar vartojimo kredito davėjas suteikė **pakankamai informacijos** vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę, įrodinėjimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui. Šioje dalyje taip pat nurodyta, kad vartojimo kredito gavėjo prašymu vartojimo kredito davėjas turi **paaiškinti Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nurodytą informaciją (toliau – Standartinė informacija), siūlomo vartojimo kredito pagrindines ypatybes ir galimą jo konkretų poveikį vartojimo kredito gavėjui, taip pat pasekmes, jeigu vartojimo kredito davėjas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų.**

16.3. Atsižvelgiant į minėtas Direktyvos ir Įstatymo nuostatas, darytina išvada, kad šiose nuostatose visų pirma įtvirtinta vartojimo kredito davėjo pareiga iki vartojimo kredito sutarties sudarymo vartojimo kredito gavėjui pateikti pakankamai informacijos (paaiškinimų), susijusios su siūloma vartojimo kredito sutartimi. Tai reiškia, kad **vartojimo kredito gavėjui teikiama iki sutartinė informacija (paaiškinimai) turi būti pakankama tiek tada, kai vartojimo kredito davėjas, vykdydamas minėtą pareigą, savo iniciatyva vartojimo kredito gavėjui teikia reikiamą informaciją (paaiškinimus), tiek ir tada, kai tokius paaiškinimus iki vartojimo kredito sutarties sudarymo vartojimo kredito davėjas teikia vartojimo kredito gavėjo prašymu.** Be to, 2020 m. birželio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išleistoje Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo bei aiškinimo teismų praktikoje apžvalgoje (toliau – LAT apžvalga) nurodyta, kad „Nors VKĮ nustato, kad kredito davėjas turi paaiškinti informaciją vartotojui tuo atveju, jei vartojimo kredito gavėjas to prašo, vis dėlto Direktyvos 2008/48/EB 5 straipsnio 6 dalis reikalauja visais atvejais pateikti vartotojui paaiškinimus. VKĮ nustatyta sąlyga „**kredito gavėjo prašymu**“ turėtų būti aiškinama kaip reikalavimas pateikti ir tuos paaiškinimus, kurių prašo kredito gavėjas. Tačiau visais atvejais kredito davėjas privalo pateikti paaiškinimus savo iniciatyva³.“

16.4. Atsakingasis skolinimas reiškia, kad vartojimo kreditai turi atitikti vartojimo kredito gavėjų poreikius ir būti pritaikyti prie jų galimybės gražinti vartojimo kreditus⁴. Aiški informacija yra vienas iš esminių atsakingojo skolinimo ir skolinimosi elementų. Vartojimo kredito gavėjai privalo turėti visą reikalingą informaciją, kad galėtų priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl siūlomų vartojimo kreditų tinkamumo jiems. Be to, labai svarbu, kad informacija būtų aiški,

³ LAT apžvalga. 2.1. Informacijos atskleidimo pareiga“.

⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/responsible_lending/consultation_en.pdf, 3 p.

suprantama ir išsami, tačiau ne per daug detali, taip pat kad ji būtų formuluojama paprastai ir ribotai vartojant profesinį žargoną.⁵

16.5. Kaip ir nurodyta Direktyvos preambulės 27 punkte, nepaisant Standartinės informacijos, kurią vartojimo kredito davėjas privalo pateikti vartojimo kredito gavėjui iki vartojimo kredito sutarties sudarymo, vartojimo kredito gavėjui vis tiek gali prireikti papildomos pagalbos, kad jis galėtų nuspręsti, kuri iš siūlomų vartojimo kredito sutarčių geriausiai atitinka jo poreikius ir finansinę būklę. Atsižvelgiant į tai, vartojimo kredito davėjas turėtų suteikti vartojimo kredito gavėjui tokią pagalbą, t. y. pateikti jam pakankamai informacijos (paaiškinimų), susijusios su siūloma vartojimo kredito sutartimi.

16.6. Taip pat Direktyvos preambulės 27 punkte nurodyta, kad prireikus vartojimo kredito davėjas turėtų atitinkamą Standartinėje informacijoje nurodytą ir vartojimo kredito gavėjui pateiktą informaciją, taip pat siūlomo vartojimo kredito pagrindines ypatybes paaiškinti individualiai kiekvienam vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų suprasti konkretų siūlomo vartojimo kredito poveikį jo finansinei būklei ir pasekmes, jeigu vartojimo kredito gavėjas nevykdytų įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį.

16.7. Vartojimo kredito davėjas, siekdamas tinkamai įvykdyti Įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje įtvirtintą reikalavimą suteikti vartojimo kredito gavėjui pakankamai informacijos, vartojimo kredito gavėjui iki vartojimo kredito sutarties sudarymo (įskaitant esminius vartojimo kredito sutarties pakeitimus (bendros vartojimo kredito sumos, vartojimo kredito sutarties trukmės ar vartojimo kredito gražinimo termino, vartojimo kredito palūkanų normos, įmokų dydžio keitimas ir pan.) turėtų pateikti tiek ir tokios informacijos bei paaiškinimų, kad vartojimo kredito gavėjas galėtų įvertinti, ar jis bus pajėgus įvykdyti pagal siūlomą vartojimo kredito sutartį prisiimtus finansinius įsipareigojimus, taip pat suprastų su šia vartojimo kredito sutartimi susijusią riziką, taikomus mokesčius ir pan. ir priimtų pakankama informacija pagrįstą sprendimą.

16.8. Dar daugiau, ESTT sprendimo byloje Nr. C-449/13 41 punkte nurodyta, kad: „<...> **kreditorius privalo pateikti vartotojui tinkamus ir jam pritaikytus paaiškinimus, kad vartotojas galėtų įvertinti**, ar siūloma kredito sutartis atitinka jo poreikius ir jo finansinę padėtį, ir prireikus paaiškinti jam ikisutartinę informaciją, siūlomų produktų esmines savybes ir galimą jų konkretų poveikį vartotojo padėčiai, įskaitant pasekmes, jei vartotojas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų.“

16.9. Atsižvelgdamas į tai, kad vartojimo kredito gavėjų atidumo ir informacijos supratimo lygis gali būti skirtingas, vartojimo kredito davėjas kiekvienu atveju turėtų įvertinti, kiek ir kokios informacijos bei paaiškinimų reikia pateikti konkrečiam vartojimo kredito gavėjui, kad pateikta informacija ir paaiškinimai šiam būtų aiškiai suprantami ir kad jų pakaktų vartojimo kredito gavėjui įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę. Pavyzdžiui:

Jeigu vartojimo kredito davėjas akivaizdžiai mato (iš vartojimo kredito gavėjo pateikiamų klausimų ir (arba) teiginių ar pan.), kad vartojimo kredito gavėjas pateiktos informacijos ir (arba) paaiškinimų nesupranta arba juos supranta klaidingai, vartojimo kredito davėjas turėtų pateikti papildomos informacijos ir (arba) savo paaiškinimus vartojimo kredito gavėjui, kad šis teisingai suprastų pateiktą informaciją ir siūlomos vartojimo kredito sutarties nuostatas.

16.10. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad **vartojimo kredito davėjo teikiama informacija ir paaiškinimai turėtų būti išsamūs**, t. y. negali būti praleidžiama tam tikra informacijos dalis, kurią pateikti, atsižvelgus į kitą konkrečiu atveju pateiktą informaciją, būtina, kad būtų išvengta vartojimo kredito gavėjo suklaidinimo, taip pat negali būti nutylima tam tikra vartojimo kredito gavėjui svarbi informacija vien dėl to, kad yra tikimybė, jog vartojimo kredito gavėjas, žinodamas visą su vartojimo kredito sutartimi susijusią informaciją, priims sprendimą nesudaryti siūlomos vartojimo kredito sutarties. Vartojimo kredito davėjo teikiamoje informacijoje ir (arba) paaiškinimuose neturėtų būti iš sisteminio konteksto ištrauktų pavienių teiginių, kurie būtų pateikiami kaip esminiai pranašumai, skatinantys sudaryti vartojimo kredito

⁵ http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/responsible_lending/consultation_en.pdf, 5 p.

sutartį, tačiau praleidžiama kita su šia sutartimi susijusi informacijos dalis, be kurios pateikta informacija gali būti neišsami arba klaidinti vartojimo kredito gavėją.

16.11. Netinkamu informacijos pateikimu būtų laikoma situacija, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas pabrėžia vartojimo kredito gavėjui informaciją apie ypač mažą vartojimo kredito palūkanų normą, tačiau nutyli informaciją apie kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius ir išlaidas (vartojimo kredito sutarties sudarymo mokesťį, vartojimo kredito sutarties administravimo mokesťį, kitus į bendrą vartojimo kredito kainą neįskaičiuotus mokesčius ir pan.).

16.12. Pažymėtina, kad vartojimo kredito gavėjui teikiamos informacijos ir paaiškinimų mastas labai priklauso nuo:

16.12.1. **konkrečių vartojimo kredito teikimo aplinkybių** (vartojimo kredito gavėjo žinių ir patirties, susijusios su vartojimo kreditu, priežasčių, dėl kurių vartojimo kredito gavėjas ketina imti vartojimo kreditą, ir pan.);

16.12.2. **siūlomo vartojimo kredito rūšies** (skirtingų vartojimo kredito rūšių ypatybės gali lemti skirtingą teikiamų paaiškinimų ir informacijos lygį);

16.12.3. **vartojimo kredito sumos ir su vartojimo kredito sutartimi susijusių mokesčių dydžio bei prisiimamos rizikos laipsnio** (kuo didesnė bendra vartojimo kredito kaina, tuo didesnę riziką prisiima vartojimo kredito gavėjas);

16.12.4. **vartojimo kredito gavėjo supratimo lygio**, t. y. kaip vartotojas supranta pateiktą informaciją ir paaiškinimus (skirtingiems vartojimo kredito gavėjams gali reikėti skirtingų paaiškinimų ir informacijos);

16.12.5. **vartojimo kredito sutarties sudarymo būdo** (kai vartojimo kredito sutartis sudaroma atvykus į vartojimo kredito davėjo biurą arba telefonu, dažniausiai vartojimo kredito gavėjui sudaromos geresnės sąlygos užduoti papildomų klausimų vartojimo kredito davėjui ir paprašyti papildomos informacijos arba paaiškinimų nei sudarant vartojimo kredito sutartį internetu arba kitu nuotoliniu būdu, kai nėra tiesioginio vartojimo kredito davėjo ir vartojimo kredito gavėjo kontakto).

16.13. Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas**, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, iki vartojimo kredito sutarties sudarymo vartojimo kredito gavėjui, be kita ko, **turėtų paaiškinti bent šią su siūloma vartojimo kredito sutartimi susijusią informaciją**:

16.13.1. vartojimo kredito gavėjo teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties apsisprendimo laikotarpiu ir per 14 kalendorinių dienų bei teisę bet kuriuo metu anksčiau nustatyto termino grąžinti visą vartojimo kreditą ar jo dalį, įskaitant pasinaudojimo šiomis teisėmis sąlygas;

16.13.2. kiek pagal vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjas turės mokėti (vartojimo kredito gavėjui turėtų būti nurodoma bendra vartojimo kredito kaina, kokio dydžio, dažnumo ir kiek periodinių įmokų turės mokėti vartojimo kredito gavėjas ir pan.);

16.13.3. kaip tam tikros skirtingos vartojimo kredito sutarties sąlygos gali paveikti bendrą vartojimo kredito kainą, pavyzdžiui:

Pateikti pavyzdžių, parodančių, kaip skiriasi bendra vartojimo kredito kaina pagal skirtingas vartojimo kredito išmokėjimo ir (arba) grąžinimo sąlygas.

Arba:

Kai vartojimo kredito davėjas siūlo vartojimo kredito sutartį su atidėtu vartojimo kredito mokėjimo terminu, vartojimo kredito gavėjui turi būti paaiškinama, kad tokiu atveju bendra vartojimo kredito kaina yra didesnė nei sudarant vartojimo kredito sutartį be atidėto vartojimo kredito mokėjimo termino ir kad atidėtu laikotarpiu arba už atidėtą laikotarpį vartojimo kredito gavėjas turės mokėti palūkanas ir kitus mokesčius (jeigu taikoma).

16.13.4. vartojimo kredito sutarties sąlygas, kurios gali daryti reikšmingą neigiamą poveikį vartojimo kredito gavėjui, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas, siūlydamas vartojimo kredito gavėjui kredito kortelę, turėtų jam paaiškinti apie atitinkamiems veiksams taikomus skirtingus mokesčius (didesnį grynųjų pinigų išėmimo mokesťį ir pan.), paaiškinti, kokios bus pasekmės, jeigu vartojimo kredito

gavėjas sumokės tik minimalią mėnesio įmoką, taip pat nurodyti visus tam tikrais atvejais galimus palūkanų normų ir (arba) kitų mokesčių pasikeitimus ir pan.

Arba:

Sudarant susietojo vartojimo kredito sutartį, jeigu taikoma, vartojimo kredito gavėjui turėtų būti paaiškinama, kad nuosavybės teisę į pagal šią sutartį įsigytą prekę vartojimo kredito gavėjas įgis tik tada, kai sumokės visas įmokas pagal susietojo vartojimo kredito sutartį, taip pat, kad nemokant įmokų gali tekti grąžinti įsigytą prekę ir pan.

16.13.5. pasekmes, jeigu vartojimo kredito gavėjas nevykdytų pagal vartojimo kredito sutartį prisiimtų įsipareigojimų dėl mokėjimų, t. y. kokio dydžio netesybas arba kompensacines palūkanas pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais turėtų sumokėti vartojimo kredito gavėjas ir šių netesybų ar kompensacinių palūkanų apskaičiavimo tvarką ir pan.

16.14. Atitinkamai LAT apžvalgoje⁶ nurodyta, kad „Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ne visa pagal Vartojimo kredito įstatymo 5 straipsnio 2 dalį suteiktina informacija turi vienodą reikšmę. Teisės doktrinoje išskiriama, kad esmine informacija laikytina ta, kuri apima visą kreditoriaus skolinių įsipareigojimų našta (palūkanos, visi kiti mokesčiai ir pan.), bendros kredito kainos metinę normą, kredito grąžinimo terminus, kredito rūšį, sutarties atsisakymo ir nutraukimo sąlygas (Reich, N., ir kiti. *European Consumer Law, Intersentia, 2014, p. 214–215*). Neesminės informacijos nepateikimas negali sukelti tokių neigiamų padarinių vartotojui kaip esminės⁷. Pareiga kredito sutartyje nurodyti tokią informaciją, kaip bendros kredito kainos metinė norma⁸, privalomų mokėjimų skaičius ir periodiškumas ir, jei taikytina, informacija, kad bus mokami mokesčiai notarui, reikalaujamas laidavimas ir draudimas, turi esminę reikšmę, nes ši informacija gali turėti įtakos vartotojo galimybei įvertinti savo įsipareigojimų apimtį⁹. Tuo tarpu kita informacija, pavyzdžiui, kompetentingos priežiūros institucijos pavadinimas ir adresas, nelaikytina esmine, todėl už jos nepateikimą minėta sankcija negali būti laikoma proporcinga¹⁰.“

16.15. Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 10 punkte nustatyta, kad standartinėje informacijoje turi būti nurodyta pareiga sudaryti su vartojimo kredito sutartimi susijusią papildomų paslaugų teikimo sutartį, jeigu šios sutarties sudarymas yra privalomas siekiant gauti vartojimo kreditą skelbiamomis sąlygomis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad praktikoje vartotojams kyla klausimų dėl pajinio įnašo sampratos, kai vartojimo kreditą teikia kredito unija. Atsižvelgiant į tai, kad pajinis įnašas suprantamas kaip į kredito uniją asmens įmokėta pinigų suma, kuri naudojama kredito unijos pajiniam kapitalui sudaryti, Lietuvos banko nuomone, pajus nepatenka į papildomos paslaugos sampratą, todėl neturėtų būti nurodomas Standartinėje informacijoje kaip papildoma paslauga. Tačiau bet kuriuo atveju vartotojas turi būti aiškiai informuojamas apie jo pareigą tapti kredito unijos nariu, tapimo juo sąlygas ir pasekmes, jam turi būti pateikta ir kita svarbi su tuo susijusi informacija.

16.16. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatyme nėra nustatyto vartojimo kredito ir kitų finansinių produktų arba paslaugų siejimo draudimo. Tai reiškia, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę reikalauti, kad vartotojas kartu su vartojimo kreditu įsigytų ir kitų papildomų finansinių produktų arba paslaugų, pavyzdžiui:

Sudarant susietojo vartojimo kredito sutartį, kuria yra finansuojamas automobilio įsigijimas, sudaroma ir transporto priemonės draudimo (kasko) sutartis.

Arba:

Sudarant vartojimo kredito sutartį yra reikalaujama sudaryti mokėjimo sąskaitos sutartį, indėlio sutartį arba gyvybės draudimo sutartį ir kt.

16.17. Taip pat svarbu pabrėžti tai, kad **vartojimo kredito davėjas turi sudaryti vartojimo kredito gavėjui galimybę užduoti su siūloma vartojimo kredito sutartimi susijusius klausimus, prašyti papildomų paaiškinimų ir (arba) informacijos**. Vartojimo kredito davėjas negali skubinti ar skatinti vartojimo kredito gavėją kuo greičiau sudaryti

⁶ LAT apžvalga. 2.1 Informacijos atskleidimo pareiga.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 47 punktą.

⁸ ESTT 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimo byloje RN prieš Home Credit Slovakia a.s., C-290/19, 29 punktą ir jame nurodytą ESTT praktiką.

⁹ ESTT 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje Home Credit Slovakia a.s. prieš Klára Bíróová, C-42/15, 70–72 punktai.

¹⁰ Ten pat.

vartojimo kredito sutartį, nesuteikdamas jam galimybės užduoti rūpimus klausimus, apsvarstyti vartojimo kredito davėjo pateiktą informaciją, paprašyti papildomos informacijos ir paaiškinimų.

16.18. Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito gavėjui pateikta informacija ir paaiškinimai nebūtų laikomi pakankamais**, jeigu vartojimo kredito davėjas nesiėmė jokių veiksmų, kad įsitikintų, jog vartojimo kredito gavėjas suprato pateiktą informaciją ir paaiškinimus ir (arba) vartojimo kredito davėjui konkrečiu atveju turėjo kilti pagrįstų abejonių, kad vartojimo kredito gavėjas nesuprato pateiktos informacijos ir (arba) paaiškinimų. Jeigu vartojimo kredito davėjui kilo tokių abejonių, jis turėtų pateikti papildomus paaiškinimus ir (arba) informaciją arba užduoti vartojimo kredito gavėjui tam tikrų klausimų, kad galėtų įsitikinti, ar tikrai vartojimo kredito gavėjas teisingai supranta jam pateiktus paaiškinimus ir (arba) informaciją.

16.19. Įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad kilus ginčui dėl to, ar vartojimo kredito davėjas suteikė pakankamai informacijos vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę, **įrodinėjimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui**. Vartojimo kredito davėjas negali reikalauti ar daryti spaudimą vartojimo kredito gavėjui, kad šis raštu ar kitomis priemonėmis patvirtintų, kad jam buvo suteikta pakankamai informacijos ir paaiškinimų, **jeigu jie nebuvo pateikti**. Tai apima ir vartojimo kredito davėjo reikalavimą, kad vartojimo kredito gavėjas tiesiog „pažymėtų varnelę“ arba kita panašia forma patvirtintų, kad jam buvo pateikta pakankamai informacijos ir paaiškinimų, **jeigu jie nebuvo pateikti**.

16.20. ESTT sprendimo byloje Nr. C-449/13 47 punkte nurodyta, kad „kiek tai susiję su kreditoriui tenkančios pareigos pateikti paaiškinimus įvykdymo būdais, pabrėžtina, kad Direktyvos 2008/48 5 straipsnio 6 dalyje, kitaip nei šio 5 straipsnio 1 dalyje, nenurodyta, kokia forma kredito gavėjui turi būti pateikti tinkami paaiškinimai. Taigi, nei iš šios 6 dalies teksto, nei iš ja siekiamo tikslo nematyti, kad tokie paaiškinimai turi būti pateikti konkrečiame dokumente. Taip pat neatmestina, kad tokius paaiškinimus kreditorius vartotojui gali pateikti žodžiu, pokalbio su juo metu.“ Vis dėlto šiame kontekste svarbu pabrėžti tai, kad, vadovaujantis Įstatymo 5 straipsnio 9 dalimi, įrodinėjimo, kad vartojimo kredito gavėjui buvo suteikta pakankamai informacijos, pareiga tenka vartojimo kredito davėjui. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, esant galimybei, atitinkamą informaciją ir paaiškinimus vartojimo kredito davėjas turėtų pateikti vartojimo kredito gavėjui raštu ir sudaryti galimybę pateiktą informaciją pasiimti su savimi.

16.21. Svarbu pabrėžti, kad tais atvejais, **kai vartojimo kredito sutartys sudaromos nuotoliniu būdu (internetu ar pan.)**, vartojimo kredito davėjas turėtų nurodyti savo kontaktinius duomenis ar kitokiu būdu sudaryti galimybę vartojimo kredito gavėjui susisiekti su vartojimo kredito davėju (galimybę bendrauti su vartojimo kredito davėju tiesiogiai prisijungus interneto tinklalapyje ar pan.) ir užduoti klausimų, prašyti informacijos ir (arba) paaiškinimų. Vartojimo kredito davėjas, siūlantis vartojimo kredito sutartis sudaryti nuotoliniu būdu, turėtų užtikrinti, kad vartojimo kredito gavėjas negalėtų sudaryti vartojimo kredito sutarties tol, kol jam nebuvo pateikta pakankamai su siūloma vartojimo kredito sutartimi susijusios informacijos ir nebuvo sudarytos galimybės prašyti paaiškinimų ir užduoti papildomų klausimų vartojimo kredito davėjui.

16.22. Lietuvos banko nuomone, tinkamu Įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje nustatytos pareigos pateikti vartojimo kredito gavėjui pakankamai informacijos įvykdymu galėtų būti laikomas toks pavyzdys:

Standartinės informacijos ir paaiškinimų pateikimas interneto tinklalapio skydelyje, kuriame vartojimo kredito gavėjas visą Standartinę informaciją ir paaiškinimus gali pamatyti sklaidydamas to paties skydelio puslapius.

16.23. Tačiau netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Minėtame skydelyje su sklaidymo galimybe pateikiama tik dalis Standartinės informacijos ir paaiškinimų, todėl vartojimo kredito gavėjas, norėdamas pamatyti visą Standartinę informaciją ir paaiškinimus, turi atidaryti kelis to paties interneto tinklalapio skydelius ar kelis interneto tinklalapius.

Arba:

Pateikiama Standartinė informacija arba jos dalis ir nenurodoma, kaip vartojimo kredito gavėjas galėtų paprašyti papildomos informacijos ir (arba) paaiškinimų.

16.24. Dėl informacijos pateikimo vartojimo kredito gavėjui reikalavimų aiškinimo taip pat žr. Gairių 15 punkte pateiktą aiškinimą.

TREČIASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO GAVĖJO KREDITINGUMO VERTINIMAS

17. Vartojimo kredito davėjas prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principu, privalo įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, remdamasis iš vartojimo kredito gavėjo gauta pakankama informacija, kurią vartojimo kredito davėjas turi pagrįsti, arba duomenimis, gautais atlikus patikrinimą kreditingumui vertinti naudojamuose registruose ir informacinėse sistemose (toliau – duomenų bazės), arba kitais įrodymais.

Komentaras

17.1. Viena esminių vartojimo kredito davėjo pareigų įtvirtinta Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyta, kad vartojimo kredito davėjas privalo vadovautis atsakingojo skolinimo principu ir įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą remdamasis iš vartojimo kredito gavėjo gauta pakankama informacija, ir atlikęs patikrinimą duomenų bazėse arba pagrįsdamas vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją kitais įrodymais.

17.2. Įstatymas parengtas įgyvendinant Direktyvą, kurios preambulės 26 punkte nurodyta, kad „valstybės narės turėtų imtis tinkamų priemonių, kad paskatintų **atsakingą praktiką** visais kredito santykių etapais, atsižvelgdamos į konkrečias jų kredito rinkos ypatybes. <...> Svarbu – visų pirma besiplečiančioje rinkoje, – kad **kreditoriai nesiiimtų neatsakingo skolinimo veiklos ar neišduotų kredito, prieš tai neįvertinę kreditingumo**, ir valstybės narės turėtų užtikrinti reikalingą priežiūrą, kad būtų išvengta tokio elgesio, ir turėtų nustatyti reikalingas priemones nubausti kreditorius, tuo atveju, jei jie tai daro“. Taip pat Direktyvos preambulės 26 punkte pažymima, kad „**už kiekvieno vartotojo kreditingumo patikrinimą turėtų būti atsakingi kreditoriai. Tuo tikslu jiems turėtų būti leidžiama naudoti ne tik informaciją, kurią vartotojas pateikia rengiant atitinkamą kredito sutartį, bet ir ilgalaikių komercinių santykių metu pateiktą informaciją.** Valstybių narių valdžios institucijos taip pat galėtų kreditoriams teikti atitinkamus nurodymus bei gaires“. Pažymėtina, kad Gairėse pateiktas Įstatymo ir Nuostatų aiškinimas išplaukia iš visos Direktyvos tikslo – užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą – bei atskirų Direktyvos nuostatų. Taip pat reikėtų pabrėžti tai, kad Direktyva siekiama ne skatinti vartotojus imti daugiau kreditų, o suteikti jiems visą reikiamą informaciją ir užtikrinti jų teises prieš imant kreditą nuodugniai apsvarstyti sprendimą¹¹.

17.3. Atsižvelgdama į tai ir vadovaudamasi Įstatymo 8 straipsnio 5 dalimi, kuri nustato prievolę priežiūros institucijai detalizuoti to paties straipsnio 4 dalyje nustatytus kreditingumo vertinimo reikalavimus, Lietuvos banko valdyba patvirtino Nuostatus, kurių reikalavimai privalomi vartojimo kredito davėjams, veikiantiems pagal Įstatymą. Tai, kad kreditingumo vertinimo veiksmų detalizavimas paliekamas nacionalinei teisei, nurodyta ir LAT apžvalgoje.

17.4. Be to, LAT apžvalgoje¹² yra analizuojamas ir atsakingojo skolinimo principo pobūdis ir nurodoma, kad „Lietuvos banko valdybos patvirtinti Nuostatai detalizuoja VKĮ 8 straipsnio įgyvendinimą. Nuostatų 7.6 punkte nurodyta, kad jeigu vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą nustatoma, kad remiantis tuo metu turima informacija vartojimo kredito gavėjas nepajėgus vykdyti finansinių įsipareigojimų visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį, vartojimo kreditas vartojimo kredito gavėjui negali būti suteiktas. Taigi, darytina išvada, kad savo esme draudimas suteikti vartojimo kreditą tuo atveju, kai nustatoma, kad kredito gavėjas nebus pajėgus vykdyti savo įsipareigojimų, **įtvirtina atsakingojo skolinimo pareigą**¹³.“

¹¹ http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_implementation_report_lt.pdf, 3 p.

¹² LAT apžvalga. 2.2 Pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą.

¹³ Ten pat.

17.5. Pagal Nuostatų 14 punktą, prieš sudarydamas vartojimo kredito sutartį, vartojimo kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principu, privalo **visapusiškai** vertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, remdamasis pakankama informacija, gauta iš vartojimo kredito gavėjo, ir pagrįsdamas šią informaciją duomenimis, gautais atlikus patikrinimą duomenų bazėse arba kitais įrodymais.

17.6. Taigi, tiek Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje, tiek Nuostatų 14 punkte aiškiai įtvirtinta vartojimo kredito davėjo pareiga vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą ne tik surinkti pakankamą informaciją iš vartojimo kredito gavėjo, bet ir patikrinti ją vienu iš nurodytų būdų, t. y. arba vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją pagrįsti atlikus patikrinimą duomenų bazėse, arba vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją pagrįsti kitais įrodymais. Šis reguliavimas reiškia, kad vartojimo kredito davėjai **negali be išlygų pasikliauti vartotojų nurodomais duomenimis be jų pagrindimo dokumentais ar patikrinimo atitinkamose duomenų bazėse.**

17.7. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad, vadovaujantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalimi, pirminis surenkamos informacijos šaltinis yra vartojimo kredito gavėjas, todėl **informacija iš vartojimo kredito gavėjo visada privalo būti renkama** (t. y. negali būti renkama informacija tik iš duomenų bazių, nerenkant jos iš paties vartojimo kredito gavėjo). Teisės aktai nenustato, koku būdu turi būti surenkami duomenys iš paties vartojimo kredito gavėjo (pateikiama paraiška, anketa ar pan.), todėl, Lietuvos banko nuomone, siekiant užtikrinti tinkamą iš vartojimo kredito gavėjo surinktų duomenų išsaugojimą, paraiškos duomenys gali būti renkami popieriuje, elektroninėmis priemonėmis, taip pat telefonu, pokalbius įrašant ir išsaugant garso įrašą. Tuo atveju, kai vartotojas patikslina pradinėje paraiškoje nurodytus duomenis, vartojimo kredito davėjas turėtų užfiksuoti ir šį faktą, pavyzdžiui:

turi būti užpildyta patikslinta paraiška, įrašytas ir išsaugotas telefoninis pokalbis, gali būti taikomas ir kitas duomenų surinkimo būdas.

17.8. Papildomai pažymėtina, kad teisės aktai taip pat nereguliuoja paraiškos patvirtinimo ypatumų. Įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito sutartis gali būti sudaroma nuotoliniu būdu su vartojimo kredito gavėju, jeigu vartojimo kredito davėjas įsitikina tokia vartojimo kredito gavėjo valia. Atsižvelgdamas į finansinių paslaugų teikimo nuotoliniu būdu ypatumus, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas turėtų įsitikinti ir prireikus sugebėti įrodyti, kad valią gauti vartojimo kreditą pareiškė ir paraiškos duomenis, pavyzdžiui, telefonu, pateikė pats vartojimo kredito gavėjas.

17.9. Vartojimo kredito davėjui paliekama teisė pačiam pasirinkti, kokiais įrodymais jis nori pagrįsti vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją – iš duomenų bazių gauta informacija ar surinkdamas kitus įrodymus (darbo sutarties kopiją, banko sąskaitos išrašą ir pan.). Svarbu pažymėti, kad tai nereiškia, jog minėtos teisės aktų nuostatos suteikia teisę vartojimo kredito davėjui remtis iš vartojimo kredito gavėjo gauta informacija, kuri nebūtų pagrįsta (patikrinta) kuriais nors iš minėtų įrodymų. Tačiau tik renkant informaciją iš vartojimo kredito gavėjų galima gauti reikšmingą informaciją, pavyzdžiui:

apie smarkiai sumažėjusias vartojimo kredito gavėjo pajamas, palyginti su duomenų bazėse dar neatnaujintomis nurodytomis pajamomis, taip pat apie galimą kaitą ateityje (kaip tai numatyta Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkte, Nuostatų 7.3 ir 17.1 papunkčiuose) ir pan.

17.10. Dar daugiau, VAAT, išnagrinėjęs bylą, kurioje vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą įvertino remdamasis tik informacija, gauta iš duomenų bazių, ir nerinko informacijos iš paties vartojimo kredito gavėjo, savo sprendime konstatavo, kad „<...> pareiškėjas, prieš sudarydamas kredito sutartį su klientu, nerinko jokios konkrečios informacijos iš paties kliento, o mokumo vertinimą atliko remdamasis dviejų duomenų bazių (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ir UAB „Creditinfo Lietuva“) duomenimis. Tai lėmė, kad nebuvo surinkta reikšminga ir pakankama mokumo vertinimui informacija (visų pirma iš paties kliento) <...>“¹⁴

¹⁴ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. vasario 8 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4462-790/2016. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad minėtame sprendime pateiktas Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies redakcijos, galiojusios iki 2016 m. vasario 1 d., aiškinimas.

17.11. Pažymėtina, kad Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta ne tik vartojimo kredito davėjo pareiga įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, bet ir pabrėžiama, kad **vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą galima remtis tik tokia iš vartojimo kredito gavėjo gauta informacija, kuri yra pakankama**. Įstatyme nurodyta „pakankamos informacijos“ sąvoka turėtų būti suprantama kaip duomenų ir informacijos apie vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį visuma, apimanti ir tam tikrus įrodymus bei vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį pagrindžiančius dokumentus, leidžianti įsitikinti informacijos objektyvumu, tikrumu ir pagrįstumu.

17.12. Be to, kaip yra konstatavęs Vilniaus apygardos administracinis teismas (toliau – VAAT), „informacijos pakankamumo teisės aktai neapibrėžia, tačiau iš paties teisinio santykio matyti, kad nepakankamumas gali būti nustatomas, jeigu iš kredito gavėjo gauta informacija nėra išsami, arba yra prieštaringa. Apibrėžiant duomenų pakankamumo sąvoką yra svarbu atsižvelgti ir į atsakingo skolinimo nustatomus tikslus – įvertinti ne tik dabartinę kredito gavėjo padėtį, bet ir veiksnius, kurie gali turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo mokumui, o taip pat jo galimybę vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį. Taigi, pakankamais gali būti laikomi tik tokie duomenys, iš kurių būtų galima prognozuoti sėkmingą vartojimo kredito sutartimi prisiimto įsipareigojimo įvykdymą.“¹⁵

17.13 Taip pat VAAT yra konstatavęs ir tai, kad „<...> Lietuvos Respublikoje veikiantis vartojimo kredito davėjas prieš sudarydamas vartojimo kredito sutartį turi: 1) surinkti kredito gavėjo paaiškinimus bei juos pagrindžiančius įrodymus; 2) įvertinti duomenų pakankamumą; 3) esant reikalui, duomenis patikrinti duomenų bazėse.“¹⁶

17.14. Pažymėtina, kad tokį aiškinimą patvirtina ir ESTT sprendimo byloje Nr. C-449/13 36 bei 37 punktai, kuriuose nurodyta, kad „<...> kreditoriui kaip tik suteikiama diskrecija nuspręsti, ar jo turimos informacijos pakanka patvirtinti, kad vartotojas yra mokus, ir ar jis turi tokią informaciją patikrinti remdamasis kitais įrodymais. Iš to matyti, kad kreditorius pirmiausia privalo kiekvienu atveju atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes įvertinti, ar tokia informacija yra tinkama ir pakankama, kad būtų galima įvertinti vartotojo kreditingumą. Šiuo klausimu pabrėžtina, kad tai, ar tokia informacija pakankama, gali priklausyti nuo kredito sutarties sudarymo aplinkybių, asmeninės vartotojo situacijos ar sumos, dėl kurios sudaroma tokia sutartis. Tokį vertinimą galima atlikti remiantis vartotojo finansinę padėtį patvirtinančiais dokumentais, tačiau neatmestina, kad kreditorius gali atsižvelgti į iš anksto žinomą galimą gauti informaciją apie į paskolą pretenduojančio asmens finansinę padėtį. Vis dėlto paprasti nepatvirtinti vartotojo pareiškimai savaime negali būti laikomi pakankamais, jeigu prie jų nepridėti juos patvirtinantys įrodymai.“

17.15. Be to, ESTT sprendimo byloje Nr. C-449/13 39 punkte konstatuota, kad Direktyvos 8 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad „<...> ja nedraudžiama vartotojo kreditingumo vertinti remiantis tik vartotojo pateikta informacija, jeigu tokia informacija yra pakankama ir jeigu prie paprastų vartotojo pareiškimų yra pridėti juos patvirtinantys įrodymai <...>“. Taip pat remdamasis ESTT praktika, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje bylų padarė išvadą, kad „vien vartojimo kredito gavėjo deklaracijos apie savo finansinę padėtį pateikimas vartojimo kredito davėjui, šių deklaruotų duomenų nepatvirtinus tai pagrindžiančiais įrodymais, negali būti vertinamas kaip tinkamas vartojimo kredito davėjo pareigos įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą atlikimas. Be to, kadangi pagal įstatymą kreditingumo vertinimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui, šios pareigos tinkamo įvykdymo įrodinėjimo našta tenka vartojimo kredito davėjui“¹⁷. Taigi, tais atvejais, kai minėtų įrodymų ir pagrindžiančių dokumentų iš vartojimo kredito gavėjo negauta arba jų nepakanka įsitikinti pateiktos informacijos tikrumu, objektyvumu ir teisingumu ir tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, nes, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjas tik užpildo paraišką, tačiau nepateikia jokių paraiškoje pateiktą informaciją pagrindžiančių dokumentų,

¹⁵ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. birželio 15 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4666-580/2015.

¹⁶ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. birželio 15 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4666-580/2015; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. liepos 8 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4509-281/2016.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 65 punktas.

vartojimo kredito davėjui atsiranda pareiga vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją patikrinti duomenų bazėse ir, **išanalizavus bei palyginus visus gautus duomenis**, padaryti atitinkamais įrodymais pagrįstą išvadą apie vartojimo kredito gavėjo kreditingumą. Tik toks vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas gali būti laikomas tinkamu atsakingojo skolinimo principo laikymusi. Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, svarbu pabrėžti, kad **vartojimo kredito davėjas privalo užtikrinti visokeriopą ir objektyviais duomenimis pagrįstą vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimą kiekvienu atveju.**

17.16. Netinkamu reikalavimo visapusiškai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą vykdymu būtų laikoma situacija, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, atsižvelgė į tai, kad vartojimo kredito gavėjas neturi einamųjų įsiskolinimų, tačiau nerinko duomenų apie vartojimo kredito gavėjo pajamas, pajamų šaltinius, jų įvairovę, tvarumą, taip pat nevertino šaltinio, iš kurio vartojimo kredito gavėjas turėtų gražinti suteiktą vartojimo kreditą, ir pan.

17.17. Dėl duomenų bazių naudojimo vertinant vartojimo kredito gavėjų kreditingumą pažymėtina tai, kad **vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai nenustato konkrečių duomenų bazių**, kuriose vartojimo kredito davėjas privalo tikrinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumui vertinti surinktus duomenis, todėl vartojimo kredito davėjas gali pats pasirinkti, kuriose duomenų bazėse atlikti tokių duomenų patikrinimą. Vis dėlto, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Nuostatų 17.4 papunktis įpareigoja vartojimo kredito davėją įvertinti vartojimo kredito gavėjo nurodytą arba vartojimo kredito davėjui žinomų aplinkybių įtaką vartojimo kredito gavėjo ekonominei ir finansinei padėčiai bei vartojimo kredito gavėjo galimybes tinkamai vykdyti finansinius įsipareigojimus, o Nuostatų 17.5 papunktyje nustatyta pareiga įvertinti kitas reikšmingas aplinkybes, susijusias su vartojimo kredito gavėjo finansine padėtimi ir (arba) galimybėmis tinkamai vykdyti finansinius įsipareigojimus. Taigi, **aplinkybę, kad kai kuriose duomenų bazėse pateikiama ne visa informacija apie vartojimo kredito gavėjų pajamas ir (arba) finansinius įsipareigojimus**, Lietuvos banko nuomone, **turėtų įvertinti pats vartojimo kredito davėjas ir užtikrinti**, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo procesas yra tinkamas ir veiksmingas. Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas, žinodamas, kad vartojimo kredito gavėjų kreditingumui vertinti naudojamoje duomenų bazėje nėra duomenų apie vartojimo kredito gavėjų turimas būsto paskolas, turėtų į tai atsižvelgti ir užtikrinti, kad vartojimo kredito gavėjas turėtų galimybę informaciją apie turimus įsipareigojimus pagal būsto ir kitas paskolas atskirai nurodyti savo paraiškoje, o vartojimo kredito davėjas turėtų surinkti nurodytą informaciją pagrindžiančius įrodymus, kuriuos gali pateikti ir pats vartojimo kredito gavėjas.

Arba:

Vartojimo kredito gavėjas savo paraiškoje nurodo turintis 100 eurų dydžio įsipareigojimą finansų įstaigai, tačiau vartojimo kredito davėjo naudojama duomenų bazė šio įsipareigojimo finansų įstaigai nerodo. Tokiu atveju vartojimo kredito davėjas, vertindamas šio vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, turėtų įskaičiuoti vartojimo kredito gavėjo paraiškoje nurodytus finansinius įsipareigojimus, nepriklausomai nuo to, kad vartojimo kredito davėjo naudojama duomenų bazė šio įsipareigojimo nerodo ir (arba) vartojimo kredito gavėjas nepateikia šį finansinį įsipareigojimą patvirtinančių įrodymų.

Šio pavyzdžio kontekste labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjo paraiškoje yra nurodyta didesnė įsipareigojimų finansų įstaigoms suma ir (arba) mažesnės pajamos, nei nurodyta duomenų bazėse, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą vartojimo kredito davėjas turėtų naudoti paraiškoje nurodytą didesnę finansinių įsipareigojimų sumą ir (arba) mažesnę pajamų sumą, jeigu neturi pakankamų ir pagrįstų įrodymų, patvirtinančių, kad duomenų bazėse nurodyta mažesnė įsipareigojimų finansų įstaigai suma ir (arba) didesnė pajamų suma atitinka tikrovę.

17.18. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad, nors **teisės aktuose nėra nustatyto konkretaus duomenų bazėse atlikto duomenų patikrinimo galiojimo laikotarpio**, tačiau nei Įstatyme, nei kituose vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose **nėra nustatyta jokių išimčių, suteikiančių teisę vartojimo kredito davėjui**, atsižvelgiant

į tai, kiek laiko praėjo po paskutinio vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo (įskaitant duomenų apie jo pajamas ir finansinius įsipareigojimus patikrinimą), **nesilaikyti Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą**. Pažymėtina, kad atsakinguoju skolinimu laikoma tokia vartojimo kredito davėjų vykdoma veikla, kai teikiant vartojimo kreditus laikomasi tam tikrų nuostatų, sudarančių prielaidas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą ir užkertančių vartojimo kredito gavėjui galimybę prisiimti pernelyg didelę finansinių įsipareigojimų našta (Nuostatų 6 punktą). Būtent Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas vienas iš reikalavimų patikrinti vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją sudaro prielaidas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vadovaujantis atsakingojo skolinimosi principu.

17.19. Be to, Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 1 punkte ir Nuostatų 7.2 papunktyje nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo tikslas yra įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą, kurį kartu su jau turimais finansiniais įsipareigojimais vartojimo kredito gavėjas būtų pajėgus vykdyti. Tuo tarpu vadovaujantis Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 4 punktu ir Nuostatų 7.5 papunkčiu, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, remiantis tuo metu turima informacija, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį. Taigi, minėtose teisės aktų nuostatose kalbama apie vartojimo kredito gavėjo pajėgumą ir galimybes prisiimti atitinkamus naujus finansinius įsipareigojimus, ką ir turi, surinkęs pakankamą informaciją, įvertinti ir pagrįsti vartojimo kredito davėjas. Atsižvelgiant į tai ir siekiant užtikrinti, kad vertinant vartojimo kredito gavėjų kreditingumą būtų pasiekti Įstatymo ir Nuostatų tikslai, t. y. būtų įvertinta reali vartojimo kredito gavėjo finansinė padėtis ir jo galimybės prisiimti naują finansinį įsipareigojimą, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas negalėtų pasikliauti duomenų bazėse atlikto duomenų patikrinimo duomenimis, kai nuo atlikto patikrinimo iki vartojimo kredito sutarties sudarymo dienos yra praėjusios, pavyzdžiui, kelios savaitės ar ilgesnis laikotarpis**, nes per šį laikotarpį vartojimo kredito gavėjo finansinė padėtis gali smarkiai pakisti (vartojimo kredito gavėjas gali netekti darbo, prisiimti naujų finansinių įsipareigojimų, gali atsirasti finansinių skolų ir pan.).

17.20. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito gavėjo kreditingumas privalo būti vertinamas kiekvieną kartą prieš sudarant vartojimo kredito sutartį** (išskyrus Gairių 17.22 papunktyje nurodytus atvejus), o **laikotarpis nuo vartojimo kredito davėjo atlikto vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo iki vartojimo kredito sutarties sudarymo konkrečiu atveju turi būti protingas ir pagrįstas, vartojimo kredito davėjas neturi būti gavęs jokios kitos informacijos**, kad duomenų bazėse arba vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją pagrindžiančiuose dokumentuose pateikta informacija per tą laikotarpį galėjo pasikeisti.

17.21. Lietuvos banko nuomone, kredito limitu (linijos) sutarties atveju vartojimo kredito gavėjo kreditingumas **galėtų būti vertinamas vieną kartą, t. y. prieš sudarant vartojimo kredito sutartį, jeigu yra tenkinamos visos šios sąlygos**:

17.21.1. vartojimo kredito gavėjas gali pasinaudoti sudarytoje vartojimo kredito sutartyje nustatytu vartojimo kredito limitu arba jo dalimi be atskiro nurodymo, prašymo (kreipimosi) arba vartojimo kredito davėjo patvirtinimo suteikti (išmokėti) kredito limitu dalį, t. y. jis įgyja teisę savo nuožiūra bet kada disponuoti visa jam suteikta vartojimo kredito limitu suma vartojimo kredito sutartyje nustatyta tvarka ir sąlygomis. Nurodytu atveju naudojimas sudarytoje vartojimo kredito sutartyje nustatytu kredito limitu, nesvarbu, kokiu būdu inicijuojamas ir (arba) vykdomas faktinis kredito lėšų pagal suteiktą kredito limitą išdavimas (pvz., atsiskaitymas už įsigyjamas prekes arba paslaugas panaudojant kredito kortelę, piniginių lėšų bankomate išgryninimas panaudojant kredito kortelę, mokėjimo nurodymo dėl kredito lėšų pagal kredito limitą pervedimo pateikimas kitu būdu ar pan.), laikomas sudarytos vartojimo kredito sutarties, kuria nustatomas konkretus kredito limitas, vykdymu;

17.21.2. panaudotą vartojimo kredito limitu dalį arba visą vartojimo kredito limitu sumą vartojimo kredito gavėjas turi teisę gražinti per visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį;

17.21.3. vartojimo kredito sutartyje nustatytos konkrečios vartojimo kredito grąžinimo sąlygos, kurios vienodai taikytinos visai arba daliai panaudoto vartojimo kredito limitu sumos, t. y. nesvarbu, kokia lėšų suma, neviršijanti vartojimo kredito limitu dydžio, pasinaudojo vartojimo kredito gavėjas.

17.22. Pažymėtina, kad tais atvejais, **kai nėra tenkinamos Gairių 17.21 papunktyje nurodytos sąlygos, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas privalo būti atliekamas prieš išmokant kiekvieną vartojimo kredito gavėjo nurodytą sumą.**

Vadovaujantis atsakingojo skolinimo principais, tuo atveju, kai sudaroma ilgo laikotarpio (pavyzdžiui, 5 metų ir ilgesnio laikotarpio) vartojimo kredito limitu (linijos) sutartis arba neterminuota vartojimo kredito sutartis dėl kredito limitu (linijos), **rekomenduojama** vartojimo kredito davėjo nustatyti periodiškumu ir apimtimi atlikti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimą ir prireikus imtis vartojimo kredito sutartyje arba Įstatyme nustatytų priemonių (pavyzdžiui, Įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje).

17.23. Pradinės vartojimo kredito sutarties, kuria suteikiamas atitinkamo dydžio vartojimo kredito limitas, automatinis pratęsimas tokiam pačiam laikotarpiui, kuriam buvo sudaryta pradinė vartojimo kredito sutartis, **neatsižvelgiant į tai, ar yra didinamas, ar mažinamas vartojimo kredito limitu dydis**, Lietuvos banko nuomone, reiškia, kad vartojimo kredito gavėjas prisiima naują finansinį įsipareigojimą naujam (nesvarbu, kad tokiam pačiam kaip pradinis) laikotarpiui, todėl toks pratęsimas **laikytinas naujos vartojimo kredito sutarties sudarymu**, prieš kurį privaloma iš naujo visapusiškai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, nes nuo pradinės vartojimo kredito limitu (linijos) sutarties sudarymo vartotojo finansinė padėtis galėjo reikšmingai pasikeisti. Tačiau, Lietuvos banko nuomone, laikantis protingumo principo, **vartotojo kreditingumas gali būti nevertinamas**, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjas pameta kredito kortelę arba ji užblokuojama, o pirminis produktas nebeteikiamas (nesiūlomas vartotojams), vartotojui išduodama nauja kredito kortelė tik tokiam terminui, koks buvo likęs (nustatytas) pirminėje vartojimo kredito sutartyje nekeičiant esminių sąlygų (kredito limitu dydžio, palūkanų normos, vartojimo kredito grąžinimo būdo ir pan.), jeigu vartojimo kredito davėjas prireikus gali pateikti įrodymus, kad buvo pagrįstos ir objektyvios priežastys pakeisti kredito kortelę (ji buvo prarasta, užblokuota ar pan.).

17.24. Gairių 37.6 papunktyje nurodyta, kad tais atvejais, kai yra keičiamos neesminės vartojimo kredito sutarties nuostatos, pavyzdžiui, vartojimo kredito įmokos mokėjimo diena (nekeičiant vartojimo kredito mokėjimo termino, kainos ir kitų sąlygų), vartojimo kredito davėjas neprivalo perskaičiuoti bendros vartojimo kredito kainos pagal Įstatymo 21 straipsnio reikalavimus. Lietuvos banko nuomone, tuo atveju, kai yra **keičiamos neesminės vartojimo kredito sutarties nuostatos**, pavyzdžiui:

vartotojo prašymu keičiama įmokų mokėjimo diena,

ir vartojimo kredito kaina padidėja nežymiai, vartojimo kredito davėjas **gali iš naujo nevertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo** su sąlyga, kad vartojimo kredito gavėjas yra informuojamas apie pasikeitusį įmokų mokėjimo grafiką.

17.25. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad, nors Įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje yra nustatyta vartojimo kredito gavėjo pareiga pateikti vartojimo kredito davėjo prašomą informaciją, reikalingą vartojimo kredito gavėjo kreditingumui įvertinti, vis dėlto Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje **pareiga laikytis atsakingojo skolinimo principo, surinkti pakankamą informaciją ir įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą nustatyta** vieninteliam subjektui, t. y. **vartojimo kredito davėjui**, todėl kreditingumo vertinimo našta negali būti perkeliama vartojimo kredito gavėjui. Taip pat pažymėtina tai, kad, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito gavėjo patvirtinimai** (pateikti paraiškoje ar kitomis priemonėmis), kad jis yra pajėgus įvykdyti pagal vartojimo kredito sutartį prisiimamus finansinius įsipareigojimus, kad yra mokus, neturi pradestų vykdyti finansinių įsipareigojimų finansų įstaigoms ir nėra jokių aplinkybių, kurios galėtų neigiamai paveikti jo kreditingumą ar pan., vartojimo kredito davėjui neatlikus vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo arba atlikus jį nesilaikant vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, **nėra laikytini tinkamu vartojimo kredito davėjo pareigos įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą**

vykdymu. Kaip jau minėta, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo pareiga nustatyta pačiam vartojimo kredito davėjui, o ne vartojimo kredito gavėjui, todėl būtent vartojimo kredito davėjas privalo įrodyti, kad Įstatyme nurodytos pareigos vykdomos tinkamai. Kitaip tariant, įgyvendindamas pareigą tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vartojimo kredito davėjas turėtų imtis aktyvių veiksmų.

17.26. Įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo reikalavimai, nustatantys, kad:

17.26.1. vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo tikslas yra įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą, kurį kartu su jau turimais finansiniais įsipareigojimais vartojimo kredito davėjas būtų pajėgus įvykdyti;

17.26.2. vartojimo kredito davėjas privalo įvertinti visus objektyviai numanomas reikšmingus veiksnius, atsižvelgdamas į vartojimo kredito gavėjo pateiktą, iš duomenų bazių gautą informaciją ir kitą vartojimo kredito davėjui prieinamą informaciją, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokius kaip tvarios vartojimo kredito gavėjo pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo potencialas;

17.26.3. skolinimas grindžiamas (atsižvelgiama į istorinius duomenis, ekonomikos cikliškumą) visų vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykio (toliau – DSTI) ribojimu;

17.26.4. vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, remiantis tuo metu turima informacija, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito davėjas galės vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį.

17.27. Vienas iš minėtųs Įstatyme nustatytus vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo reikalavimus detalizuojančių Nuostatų punktų yra Nuostatų 17 punktą, kuriame nurodyta, kad **vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti ir įvertinti informaciją bei įrodymus apie:**

17.27.1. vartojimo kredito gavėjo pajamas (vartojimo kredito gavėjo pajamų šaltinius, jų įvairovę, tvarumą, galimą kaitą ateityje ir pan.);

17.27.2. vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimus finansų įstaigoms (kreditus, susijusius su nekilnojamoju turtu, kitus vartojimo kreditus, finansinę išperkamąją nuomą, kredito kortelių limitų gražinimo grafiko įmokas, paskolas ir pan.);

17.27.3. vartojimo kredito gavėjo ne mažiau kaip 6 paskutinių mėnesių kredito istoriją ir informaciją, ar vartojimo kredito davėjas netinkamai vykdo arba netinkamai vykde įsipareigojimus finansų įstaigoms, taip pat informaciją apie vartojimo kredito gavėjo įsiskolinimus finansų įstaigoms. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad nors ekonominiu požiūriu vartojimo kredito gražinimas yra galutinis kreditavimo tikslas, tačiau vartojimo kreditų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose atitinkamos vartojimo kredito davėjo pareigos yra nustatytos **iki vartojimo kredito sutarties sudarymo**. Faktas, kad vartojimo kredito davėjas neturi pradestų įsipareigojimų, yra konstatuojamas tik konkrečiu vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo metu dar iki naujos vartojimo kredito sutarties sudarymo. Tuo tarpu vartojimo kredito gavėjo anksčiau turėtų finansinių įsipareigojimų tinkamas vykdymas yra tik vienas iš nedaugelio veiksnių, kuriuos turi įvertinti vartojimo kredito davėjas, tačiau nėra pakankamas ir lemiamas pagrindas priimti sprendimą dėl naujo vartojimo kredito suteikimo. Pažymėtina, kad tokį aiškinimą pagrindė ir VAAT 2015 m. birželio 15 d. sprendime administracinėje byloje Nr. I-4666-580/2015;

17.27.4. vartojimo kredito gavėjo nurodytą arba vartojimo kredito davėjui žinomą aplinkybių įtaką vartojimo kredito gavėjo ekonominei ir finansinei padėčiai bei vartojimo kredito gavėjo galimybes tinkamai vykdyti finansinius įsipareigojimus, pavyzdžiui:

vartojimo kredito davėjas žino, kad vartojimo kredito gavėjas yra sudaręs terminuotą darbo sutartį, kurios terminas baigsis vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu, arba kad vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu vartojimo kredito gavėjui sukaks senatvės pensijos amžius ar pan.

17.27.5. kitas reikšmingas aplinkybes, susijusias su vartojimo kredito gavėjo finansine padėtimi ir (arba) galimybėmis tinkamai vykdyti finansinius įsipareigojimus, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjas, negražinęs pradinio vartojimo kredito, kas keletą dienų vis nori pasiimti papildomą pinigų sumą, todėl vartojimo kredito davėjui turėtų kilti pagrįstų abejonių,

ar vartojimo kredito gavėjas gebės tinkamai valdyti savo finansus ir ar papildomų sumų suteikimas tokiam asmeniui dar labiau neapsunkins jo finansinės padėties; taip pat reikšminga aplinkybė gali būti išlaikomų nepilnamečių vaikų skaičius; ir pan.

17.28.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Pažymėtina, kad **Įstatyme ir Nuostatuose nustatyti tik pagrindiniai ir minimalūs atsakingo skolinimo ir vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo reikalavimai**, todėl vartojimo kredito davėjas, žvelgdamas tiek iš rizikos valdymo perspektyvos, tiek vykdydamas numatytą pareigą įvertinti, ar vartojimo kredito gavėjas bus pajėgus vykdyti finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį, gali pats nuspręsti, ar reikia vertinti ir kitus rodiklius, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo kreditingumui. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas turėtų būti pagrįstas **tik tokia informacija, kuri atspindi vartojimo kredito gavėjo finansinę ir ekonominę padėtį.**

17.29. Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas**, siekdamas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, **gali ir turėtų naudoti įvairias vartojimo kredito gavėjo kreditingumui vertinti reikalingos informacijos rūšis ir šaltinius, kurie, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, turėtų apimti:**

- 17.29.1. vartojimo kredito gavėjo kredito istoriją;
- 17.29.2. vartojimo kredito gavėjo pajamas patvirtinančius dokumentus ar kitus šaltinius;
- 17.29.3. vartojimo kredito gavėjo finansinius įsipareigojimus ir kitas išlaidas patvirtinančius dokumentus arba kitus šaltinius;
- 17.29.4. vartojimo kredito gavėjo kredito reitingą;
- 17.29.5. duomenų bazių patikrinimų rezultatus;
- 17.29.6. vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją (tiek vartojimo kredito gavėjo paraiškoje, tiek atskirai).

17.30. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad **pirmiau pateiktas sąrašas nėra baigtinis** informacijos, duomenų ir dokumentų, kuriuos vartojimo kredito davėjas turėtų naudoti vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, sąrašas. Vartojimo kredito davėjas, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją ir aplinkybes, gali savo nuožiūra nuspręsti, kokius informacijos šaltinius ir rūšis naudoti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimui atlikti, tačiau **kiekvienu konkrečiu atveju** toks sprendimas turi būti **argumentuotas, pagrįstas konkrečiomis aplinkybėmis ir objektyviais duomenimis bei įrodymais**, o vartojimo kredito davėjo naudojamos priemonės ir informacijos šaltiniai turi būti **pakankami**, t. y. vartojimo kredito davėjas, esant poreikiui, turi galėti pateikti įrodymus, kad konkrečiu atveju surinkta ir įvertinta informacija yra pakankama vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimui atlikti. Pavyzdžiui:

Tuo atveju, kai vartojimo kredito davėjas surenka prieštarigus duomenis, t. y. duomenys, pateikti vartojimo kredito gavėjo paraiškoje, nesutampa su duomenimis, gautais iš duomenų bazių (ypač kai vartojimo kredito gavėjo paraiškoje nurodomos didesnės pajamos ir (arba) mažesni finansiniai įsipareigojimai nei duomenų bazėse), tačiau vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vadovaujasi vartojimo kredito gavėjo paraiškoje pateiktais duomenimis, jis turi galėti pateikti įrodymus, kad atitinkami paraiškoje nurodyti duomenys yra teisingi ir atitinka tikrovę (turėti paraiškoje pateiktą informaciją patvirtinančią vartojimo kredito gavėjo darbo sutarties kopiją, sąskaitos išrašus ar pan.). Jeigu vartojimo kredito davėjas tokių įrodymų neturi, jis privalo vadovautis informacija, surinkta iš duomenų bazių, kadangi tokia informacija pagal savo pobūdį vertintina kaip oficialus duomenų šaltinis, todėl yra laikoma pakankamu įrodymu.

Šio pavyzdžio kontekste labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjo paraiškoje yra nurodyta didesnė įsipareigojimų finansų įstaigoms suma ir (arba) mažesnės pajamos, nei nurodyta duomenų bazėse, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą vartojimo kredito davėjas turėtų naudoti paraiškoje nurodytą didesnę finansinių

įsipareigojimų sumą ir (arba) mažesnę pajamų sumą, jeigu neturi pakankamų ir pagrįstų įrodymų, patvirtinančių, kad duomenų bazėse nurodyta mažesnė įsipareigojimų finansų įstaigai suma ir (arba) didesnė pajamų suma atitinka tikrovę.

17.31. Taip pat pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT), interpretuodamas Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostatose išdėstytas formuluotes, padarė išvadą, kad jos suponuoja pareigą atsižvelgti į **visus veiksnius, kurie gali būti reikšmingi vertinant vartojimo kredito gavėjo pajėgumą įvykdyti iš siekiamo gauti kredito kylančius įsipareigojimus. Teismas pabrėžė, kad vartojimo kredito gavėjo pajėgumas įvykdyti prisiimamą įsipareigojimą turi būti vertinamas visapusiškai, tinkamai individualizuojant atskirus atvejus ir individualiai atsižvelgiant į kiekvieną atvejį**¹⁸. Taigi, vartojimo kredito davėjas kiekvieną atvejį turi vertinti individualiai ir atsižvelgdamas į būtent į šiam atvejui būdingas konkrečias aplinkybes.

17.32. Pažymėtina, kad, vadovaudamasis Nuostatų 12 punktu, **vartojimo kredito davėjas privalo saugoti kreditingumo vertinimo metu surinktą (vertintą) informaciją, duomenis ir dokumentus** 3 metus nuo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį įvykdymo dienos, jeigu kiti teisės aktai nenustato ilgesnio šios informacijos, duomenų ir dokumentų saugojimo termino, kad vartojimo kredito davėjas prireikęs galėtų pateikti įrodymus, kad tinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumą.

17.33. Svarbu pabrėžti, kad pirmiau išdėstyta Lietuvos banko nuomonę patvirtina ir ESTT sprendimo byloje Nr. C-449/13 32 punktą, kuriame nurodyta, kad „<...> Direktyvos 2008/48 nuostatas reikia aiškinti taip, kad <...> jomis draudžiama numatyti nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias pareiga įrodyti, kad nebuvo įvykdytos Direktyvos 2008/48 5 ir 8 straipsniuose numatytos pareigos, tektų vartotojui, ir <...> teismui draudžiama remiantis tipine sąlyga pripažinti, kad vartotojas patvirtino, jog kreditorius tinkamai įvykdė visas jam tenkančias ikisutartines pareigas, nes taip būtų perkelta tokių pareigų įvykdymo įrodinėjimo pareiga ir būtų pakenkta Direktyva 2008/48 pripažintų teisių veiksmingumui.“

17.34. Kita vertus, Įstatymo 8 straipsnio 6 dalies nuostata vartojimo kredito davėjui sudaro visas galimybes surinkti įrodymus ir dokumentus, pagrindžiančius pateiktos informacijos tikrumą, objektyvumą ir teisingumą, nes, kaip jau minėta, Įstatymo 8 straipsnio 6 dalies nuostata įpareigoja vartojimo kredito gavėją pateikti **vartojimo kredito davėjo prašomą** informaciją, reikalingą kreditingumui įvertinti.

Duomenų apie vartojimo kredito gavėjo pajamas surinkimas ir jų vertinimas

17.35. Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkte ir Nuostatų 7.3 papunktyje įtvirtinta vartojimo kredito davėjo pareiga įvertinti visus objektyviai numanomus reikšmingus veiksnius, atsižvelgiant į vartojimo kredito gavėjo pateiktą, iš duomenų bazių gautą ir kitą vartojimo kredito davėjui prieinamą informaciją, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo kreditingumui, **ypač tokius kaip tvarios vartojimo kredito gavėjo pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ar mažėjimo) potencialas**. Vadovaudamasis Nuostatų 17.1 papunkčiu, vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti ir įvertinti informaciją bei įrodymus apie vartojimo kredito gavėjo pajamas (vartojimo kredito gavėjo pajamų šaltinius, jų įvairovę, tvarumą, galimą kaitą ateityje ir pan.).

17.36. Taip pat svarbu pažymėti, kad tais atvejais, **kai iš paties vartojimo kredito gavėjo surinkti duomenys apie vartojimo kredito gavėjo pajamas naudojami kaip reikšmingi ir turintys lemiamą įtaką sprendimui dėl vartojimo kredito suteikimo ir šių duomenų nėra galimybės patikrinti duomenų bazėse, vartojimo kredito davėjas privalo įsitikinti tokių duomenų teisingumu surinkdamas kitus juos patvirtinančius įrodymus**.

17.37. Lietuvos banko nuomone, tinkamais vartojimo kredito gavėjo pajamas patvirtinančiais dokumentais, **atsižvelgiant į konkrečią situaciją**, galėtų būti laikomi:

17.37.1. **kai pajamos gaunamos pagal autorines sutartis** – autorinė sutartis, sąskaitos išrašas arba autorinio atlyginimo išmokėjimą patvirtinantys dokumentai (darbų priėmimo–perdavimo aktai ir pan.), pajamų už praėjusius kalendorinius metus deklaracija;

17.37.2. **kai pajamos gaunamos iš turto nuomos** – nuomos sutartis, sąskaitos išrašas arba pajamų iš nuomos išmokėjimą patvirtinantys dokumentai, pajamų už praėjusius kalendorinius metus deklaracija;

¹⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gegužės 27 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-5-261/2016.

17.37.3. **kai pajamos gaunamos iš individualios įmonės veiklos** – įmonės registravimo kopija, sąskaitos išrašas arba pajamų išmokėjimą patvirtinantys dokumentai, pelno mokesčio deklaracija už einamuosius metus;

17.37.4. **kai pajamos gaunamos iš individualios veiklos arba veiklos pagal verslo liudijimą** – individualios veiklos pažymėjimas arba verslo liudijimas (jeigu pajamos iš veiklos pagal verslo liudijimą), pajamų mokesčio deklaracija už praėjusius kalendorinius metus, veiklos tęstinumą įrodantys dokumentai (sutartys, užsakymai), pajamas ir išlaidas patvirtinantys dokumentai už einamuosius metus ir praėjusius metus (banko sąskaitų išrašai, patvirtinantys piniginių lėšų judėjimą, pajamų – išlaidų apskaitos žurnalas). Pažymėtina, kad vien tai, jog asmuo vykdo individualią veiklą, o asmens įsteigta įmonė nėra bankrutavusi, likviduojama arba reorganizuojama, nepatvirtina, kad ši individuali veikla teikia pajamų, kokio dydžio yra šios pajamos, ar jos nuolatinio pobūdžio ir pan.;

17.37.5. kita.

17.38. Pagal Nuostatų 18 punktą, **vartojimo kredito davėjas**, vertindamas vartojimo kredito gavėjo pajamas, **turi vertinti ir esamas, ir būsimas pajamas**. Tai reiškia, kad **vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo pajamas, turi atsižvelgti tiek į faktines šiuo metu gaunamas vartojimo kredito gavėjo pajamas, tiek ir į tikėtinas būsimas pajamas**. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad į būsimas vartojimo kredito gavėjo pajamas vartojimo kredito davėjas turėtų atsižvelgti ir jas tinkamai įvertinti tada, kai pajamų sumažėjimas yra pagrįstas objektyviais duomenimis, pavyzdžiui:

vartojimo kredito sutarties galiojimo metu vartojimo kredito gavėjui sukaks senatvės pensijos amžius, todėl labai tikėtina, kad sumažės jo pajamos,

o pajamų augimas – patvirtintas atitinkamais įrodymais, pavyzdžiui:

vartojimo kredito davėjui pateikta vartojimo kredito gavėjo darbo sutartis, kurioje numatytas didesnis vartojimo kredito gavėjo atlyginimas vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu ir pan.

Taip pat vartojimo kredito davėjas negalėtų atsižvelgti į vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo metu vartojimo kredito gavėjo gaunamas papildomas pajamas, jeigu nėra pagrįstų įrodymų, kad šias papildomas pajamas vartojimo kredito davėjas gaus ir visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį. Pavyzdžiui:

nebūtų pagrįsta manyti, kad vartojimo kredito gavėjui darbdavys kasmet mokės tokį pat kaip praeitais metais su darbo rezultatais susijusį atlyginimo priedą, arba manyti, kad vartojimo kredito gavėjas ir toliau neribotą laikotarpį gaus šiuo metu jam mokamas išmokas už viršvalandžius, kai nėra tai pagrindžiančių įrodymų.

Tinkamais būsimų vartotojo individualios veiklos pajamų įrodymais gali būti laikomi, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjo sudarytos sutartys dėl prekių arba paslaugų teikimo, rašytiniai užsakymų patvirtinimai ir pan.

Vartojimo kredito gavėjo pajamų pripažinimas tvariomis

17.39. Atsakingasis skolinimas yra grindžiamas reikalavimu, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, remiantis tuo metu turima informacija, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį (Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 4 punktą ir Nuostatų 7.5 papunktis). Tokia prielaida yra vartojimo kredito gavėjo tvarios pajamos.

17.40. Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkte ir Nuostatų 7.3 papunktyje įtvirtinta vartojimo kredito davėjo pareiga įvertinti visus objektyviai numanomas reikšmingus veiksniai, atsižvelgiant į vartojimo kredito gavėjo pateiktą, iš duomenų bazių gautą informaciją ir kitą vartojimo kredito davėjui prieinamą informaciją, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo

kreditingumui, **ypač tokius kaip tvarios vartojimo kredito gavėjo pajamos**, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo arba mažėjimo) potencialas. Pagal Nuostatų 17.1 papunktį, vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti ir įvertinti informaciją bei įrodymus apie vartojimo kredito gavėjo pajamas (vartojimo kredito gavėjo pajamų šaltinius, jų įvairovę, **tvarumą**, galimą kaitą ateityje ir pan.).

17.41. Nuostatų 10 punkte, be kita ko, nustatyta, kad **tvariomis** pajamomis pripažįstamos tokios vartojimo kredito gavėjo pajamos, kurių pagrįstai galima tikėtis vartojimo kredito suteikimo laikotarpiu. Taip pat šiame Nuostatų punkte įtvirtinta, kad priimant sprendimą dėl vartojimo kredito suteikimo turi būti atsižvelgiama į ne mažiau kaip keturių paskutinių mėnesių vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų vidurkį ir vertinama, ar vartojimo kredito sutartyje nustatyto vartojimo kredito gražinimo laikotarpiu gaunamų tvarių pajamų pakaks visiems įsipareigojimams finansų įstaigoms vykdyti.

17.42. Vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, jo pajamų tvarumas yra svarbus dėl to, kad vartojimo kredito davėjas galėtų įsitikinti, jog vartojimo kredito gavėjas gauna nuolatinės pajamas iš darbo santykių ar kitos veiklos. Svarbu pabrėžti, kad Nuostatų 10 punkte **keturių paskutinių mėnesių laikotarpis** įtvirtintas tam, kad vartojimo kredito davėjai galėtų vadovautis aiškiais kriterijais, t. y. šis laikotarpis **laikomas pakankamu pripažinti, kad vartojimo kredito gavėjo pajamos yra tvarios**. Tačiau tame pačiame Nuostatų punkte nustatyta ir bendros taisyklės išimtis, kuri vartojimo kredito davėjui palieka galimybę konkrečiu atveju tvariomis laikyti ir kito laikotarpio nei paskutinių keturių mėnesių vartojimo kredito gavėjo pajamas, tačiau tokiu atveju vartojimo kredito davėjas privalo turėti **pagrįstų ir pakankamų įrodymų**, kad **konkrečiu atveju** to kito laikotarpio vartojimo kredito gavėjo pajamos gali būti laikomos tvariomis ir atitinkamo laikotarpio taikymas nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų. Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas turi pagrįstų ir pakankamų įrodymų, kad vartojimo kredito gavėjas gauna pajamas iš nekilnojamojo turto nuomos ir nuomos sutartis sudaryta ne trumpesniam kaip visam vartojimo kredito sutarties laikotarpiui arba nuomos sutartyje aiškiai nurodyta, kad pasibaigus sutartyje nustatytam nuomos laikotarpiui ir nuomininkui toliau naudojantis turtu, laikoma, kad sutartis tapo neterminuota arba pan. Atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, tokios vartojimo kredito gavėjo pajamos galėtų būti laikomos tvariomis ir tokiu atveju nebūtina laikytis Nuostatų 10 punkte įtvirtinto keturių paskutinių mėnesių laikotarpio.

Tačiau kai vartojimo kredito davėjas atitinkamas aplinkybes patvirtinančių pagrįstų ir pakankamų įrodymų neturi, jam atsiranda pareiga vertinti ne trumpesnio kaip keturių paskutinių mėnesių laikotarpio vartojimo kredito gavėjo pajamas. Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas paraiškoje kaip vienintelį pajamų šaltinį nurodė „darbo užmokestis“ ir nurodė mėnesio pajamas, kurias paraiškoje prašoma pateikti kaip keturių paskutinių mėnesių pajamų vidurkį. Pagal Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – „Sodra“) duomenų bazės duomenis, šis vartojimo kredito gavėjas dirba du mėnesius. Tokiu atveju vartojimo kredito davėjas, įvertinęs ir išanalizavęs surinktus duomenis ir įrodymus, taip pat atsižvelgęs į tai, kad, pagal „Sodros“ duomenis, vartojimo kredito gavėjo darbo stažas yra tik du mėnesiai, neturėdamas jokių kitų pagrįstų ir pakankamų įrodymų, kad šiuo atveju tvariomis pajamomis gali būti laikomos ir dviejų mėnesių pajamos, šiam vartojimo kredito gavėjui neturėtų suteikti vartojimo kredito, nes vartojimo kredito gavėjo pajamos dėl per trumpo laikotarpio negali būti laikomos tvariomis.

17.43. Svarbu pabrėžti tai, kad, žvelgiant iš rizikos valdymo perspektyvos, faktas, kad asmuo neseniai įsidarbino, bendru atveju, gali rodyti, kad jo pajamos nėra tvarios, t. y. jos gaunamos trumpą laikotarpį, gali būti nepasibaigęs bandomasis laikotarpis ir pan. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad **Nuostatų 10 punkte minimas keturių paskutinių mėnesių laikotarpis turėtų būti suprantamas kaip nepertraukiamo keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų gavimo (nepertraukiamo darbo stažo, pašalpos gavimo ar pan.) reikalavimas**. Pažymėtina, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo kontekste, siekiant įsitikinti vartojimo kredito gavėjo gaunamų pajamų srautu, darbo stažas turėtų būti suprantamas kaip laikas, per kurį vartojimo kredito gavėjas turėjo darbo santykius. Atsižvelgiant

į tai, **keturių paskutinių mėnesių vartojimo kredito gavėjo tvarios pajamos (darbo stažas) gali būti gaunamos ir iš daugiau nei vienos darbovietės**, t. y. nebūtinai vartojimo kredito gavėjo pajamos visą keturių mėnesių laikotarpį turi būti gautos vienoje darbovietėje, todėl nebūtų laikoma darbo stažo nutrūkimu ir vartojimo kredito davėjas galėtų atitinkamas vartojimo kredito gavėjo pajamas laikyti tvariomis, jeigu, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjo darbo santykiai senojoje darbovietėje nutrūko penktadienį, o naujoje darbovietėje prasidėjo po dviejų savaitių, taip pat vartojimo kredito davėjas naujoje darbovietėje įsidarbino be bandomojo laikotarpio, o vartojimo kredito davėjas surinko atitinkamus tai patvirtinančius įrodymus (darbo sutartis su nauja darbovieta, įrodymai, patvirtinantys, kokiomis sąlygomis vartojimo kredito gavėjas įsidarbino naujoje darbovietėje, įskaitant joje numatytą atlyginimo dydį, ir pan.).

17.44. Šiame kontekste taip pat svarbu pažymėti tai, kad, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito gavėjo, įsidarbinusio naujoje darbovietėje, pajamos gali būti laikomos tvariomis tik įsitikinus, kad darbo santykiai tęsiasi ir pasibaigus bandomajam laikotarpiui, o bendras darbo stažas yra ne trumpesnis kaip keturi mėnesiai**. Vis dėlto, esant tam tikroms sąlygoms, gali būti neatsižvelgiama į bandomojo laikotarpio naujoje darbovietėje aplinkybę. Lietuvos banko nuomone, tai, kad vartotojas retai keičia darbovietę (ne dažniau kaip 1 kartą per metus), ir tai, kad jis geba darbą susirasti greitai (per ne ilgesnį nei 14 kalendorinių dienų laikotarpį), rodo, kad net ir tada, kai vartotojui yra nustatytas bandomasis laikotarpis, nėra priežasties jo pajamų laikyti netvariomis, nebent jo darbo sutartis yra terminuota ar yra kitų aplinkybių, dėl kurių pajamos negali būti laikomos tvariomis. Atsižvelgiant į tai, tinkama pajamų tvarumo vertinimo praktika laikytini atvejai, kai galima neatsižvelgti į bandomojo laikotarpio aplinkybę naujoje darbovietėje, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjo darbo santykiai po pusantų metų darbo buvusioje darbovietėje nutrūko kovo 15 dieną, o naujoje darbovietėje prasidėjo kovo 27 dieną, t. y. po 12 kalendorinių dienų, vartojimo kredito davėjas surinko ir įvertino atitinkamus tai patvirtinančius įrodymus, taip pat įrodymus apie darbo užmokesčio dydį naujoje darbovietėje, darbo sutarties pobūdį (terminuota ar neterminuota) ir kitą teisės aktų reikalaujamą informaciją.

Tačiau jei per 1 metų laikotarpį vartotojas pakeičia darbovietę daugiau nei vieną kartą, tokio vartotojo darbo santykių pastovumas turėtų būti laikomas nepakankamu, todėl jo kreditingumas vertinamas laikantis teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir Gairėse pateiktų paaiškinimų, t. y. atsižvelgiant į darbo sutartyje nustatytas bandomojo laikotarpio sąlygas ir vertinant ne trumpesnio kaip paskutinių keturių mėnesių laikotarpio tvarias pajamas.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad tuo atveju, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjas per paskutinių keturių mėnesių laikotarpį pakeitė darbovietę, naujoje darbovietėje dirba du paskutinius mėnesius ir gauna didesnes pajamas nei buvusioje darbovietėje, vartojimo kredito davėjas, skaičiuodamas šio vartojimo kredito gavėjo keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų vidurkį, mėnesio pajamas turėtų skaičiuoti kaip paprastąjį vidurkį, t. y. vartojimo kredito davėjas negali paskutinių keturių mėnesių tvarių pajamų vidurkio skaičiuoti tik pagal paskutiniųjų dviejų mėnesių vartojimo kredito gavėjo gaunamas didesnes pajamas.

Tačiau, jeigu analogišku atveju vartojimo kredito gavėjas naujoje darbovietėje gauna mažesnes pajamas nei buvusioje, vartojimo kredito davėjas, skaičiuodamas šio vartojimo kredito gavėjo keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų vidurkį, vadovaudamasis Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 ir 4 punktais, Nuostatų 7.3 ir 7.5 papunkčiais, 15 ir 18 punktais, turėtų atsižvelgti ir įvertinti tai, kad vartojimo kredito sutarties laikotarpiu vartojimo kredito gavėjas gaus mažesnes pajamas nei apskaičiuotas paskutinių keturių mėnesių tvarių pajamų vidurkis.

Jei vartojimo kredito gavėjas naujoje darbovietėje gauna mažesnes pajamas nei buvusioje ir šio vartojimo kredito gavėjo keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų vidurkis yra mažesnis nei ilgesnio laikotarpio tvarių pajamų vidurkis (kai vartojimo kredito davėjas skaičiuoja

ilgesnio laikotarpio tvarių pajamų vidurkį), turi būti vertinamas keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų gavimo laikotarpis.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo kredito davėjai savo vidaus taisyklėse, kuriomis vadovaujasi vertindami vartojimo kredito gavėjų kreditingumą, turėtų įtvirtinti aiškias nuostatas dėl atveju, kai yra keičiama darbovietė, vertinimo.

17.45. Svarbu, kad vartojimo kredito davėjas įsitikintų vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumu, t. y. vadovautųsi Nuostatų 10 punktu ir analizuotų vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją, lygintų ją su turimais objektyviais duomenimis (gautais iš duomenų bazių ar pan.) ir bendru atveju taikytų keturių paskutinių mėnesių tvarių pajamų taisyklę. Netinkama ir pažeidžiančia minėtus Nuostatų reikalavimus būtų laikoma vartojimo kredito davėjo praktika, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vadovaujasi tik vartojimo kredito gavėjo paraiškoje nurodyta informacija apie vartojimo kredito gavėjo keturių paskutinių mėnesių pajamas, nors, pagal vartojimo kredito davėjo surinktus duomenis iš „Sodros“ duomenų bazės, vartojimo kredito gavėjas yra nedirbantis.

17.46. Pažymėtina, kad **tokiu atveju, t. y. kai surinkti duomenys nesutampa, svarbu tai, kad vartojimo kredito davėjas**, kuriam Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta pareiga įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, **analizuotų vartojimo kredito gavėjo paraiškoje nurodytos informacijos objektyvumą ir įvertintų tikrinant „Sodros“ duomenų bazę surinktą informaciją** tam, kad priimtų tinkamą sprendimą dėl vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumo ir įsitikintų vartojimo kredito gavėjo galimybėmis vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį, ypač tuomet, kai nustatoma, kad vartojimo kredito davėjas yra negaunantis pajamų, nedirbantis arba dirbantis trumpiau nei keturis mėnesius.

17.47. Vis dėlto **tam tikrais atvejais vartojimo kredito gavėjai gauna tokių pajamų, kurios „Sodros“ duomenų bazėje nerodomos (verčiasi individualia veikla, dirba pareigūnu ir pan.), tada vartojimo kredito davėjas turi surinkti kitus vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumą įrodančius dokumentus.** Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas paraiškoje nurodė, kad gauna pajamas iš individualios veiklos, todėl, pagal „Sodros“ duomenų bazę, jis yra nedirbantis. Tokiu atveju vartojimo kredito davėjas visų pirma turi įsitikinti, ar tikrai asmuo vykdo individualią veiklą, ar gauna pajamas iš individualios veiklos, ar tos pajamos yra pastovios, ar jos buvo gaunamos nepertraukiamai visus keturis paskutinius mėnesius ar trumpiau, ar kas mėnesį buvo gaunama vienoda pajamų suma, t. y. ar per keturis paskutinius mėnesius pajamos didėjo, ar mažėjo, kiek laiko vartojimo kredito gavėjas verčiasi individualia veikla, koku būdu gauna pajamų versdamasis šia veikla, ar veikla nėra sezoninio pobūdžio, ar pajamos gaunamos reguliariai ir pan. Šią informaciją vartojimo kredito davėjui galėtų patvirtinti, pavyzdžiui, individualios veiklos vykdymą patvirtinantis dokumentas (verslo liudijimas arba individualios veiklos pažymėjimas), gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnalas arba gyventojų individualios veiklos pajamų apskaitos žurnalas, pajamų mokesčio deklaracija už praėjusius kalendorinius metus, veiklos tęstinumą įrodantys dokumentai (sudarytos sutartys, rašytiniai užsakymų patvirtinimai ir pan.), ir pan.

Taip pat vartojimo kredito davėjas turi įvertinti ne tik individualios veiklos pajamas, bet ir atsižvelgti į išlaidas (kai jos yra žinomos), nurodytas gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnale, t. y. atsižvelgti į tai, ar asmuo pildo šį žurnalą, kuriame atsispindi individualios veiklos išlaidos, ar gyventojų individualios veiklos pajamų apskaitos žurnalą, kuriame neatimti Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio Įstatymo 18 straipsnyje nustatyti leidžiami atskaitymai (išlaidos). Tuo atveju, kai yra žinomos individualią veiklą vykdančio asmens išlaidos (pavyzdžiui, asmuo pateikia gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnalą), kaip vartojimo kredito gavėjo pajamos, galėtų būti vertinamas vykdomos individualios veiklos rezultatas (pajamų ir išlaidų skirtumas), t. y. asmens pajamomis turėtų būti laikomos tik tos pajamos, kuriomis asmuo gali disponuoti.

Taigi, išsamus vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas turi būti atliekamas įvertinus visų reikšmingų aplinkybių, surinktos informacijos ir įrodymų visumą konkrečiu atveju ir

atsižvelgiant į vartojimo kredito davėjo įmonėje galiojančias vidaus vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo taisykles.

17.48. Taip pat tam tikrais atvejais tvarių pajamų vertinimą gali lemti praktikoje susiformavusi tam tikrų profesijų, pavyzdžiui, jūrinių, darbo santykių specifika, kai nuolat sudaromos terminuotosios darbo sutartys su atitinkamus darbus dirbančiais vartotojais. Lietuvos banko nuomone, tam tikros profesijos asmenims arba tam tikrą darbą dirbantiems asmenims, kai neįmanoma arba sunku įsitikinti būsimų pajamų srautu, neturėtų būti užkertamas kelias gauti vartojimo kredito paslaugą. Tačiau pažymėtina, kad, vadovaujantis protingumo ir sąžiningumo principais, turi būti skolinama atsakingai, nes pagrindinis kreditingumo vertinimo tikslas – apsaugoti vartotoją.

Lietuvos banko nuomone, vartotojų gaunamos pajamos, kai neįmanoma arba sunku įsitikinti būsimų pajamų srautu, turėtų būti vertinamos analogiškai kaip pajamos, gaunamos iš individualios veiklos arba veiklos pagal verslo liudijimą. Atsižvelgdamas į tam tikrų profesijų darbo specifika, Lietuvos bankas mano, kad vartojimo kredito davėjas galėtų pajamų tvarumą (darbo santykių tęstinumą) vertinti atsižvelgdamas į vartotojo darbo santykių istoriją ir gautas pajamas, jeigu vartojimo kredito davėjas surenka informaciją apie darbo sutartis, darbdavį, gautas pajamas ir kitą informaciją, kuri gali turėti įtakos sprendimui dėl vartojimo kredito suteikimo priimti (pavyzdžiui, darbovietės keitimo dažnumas ir pan.). Lietuvos banko nuomone, vadovaujantis protingumo principu, tokiais atvejais rekomenduojama vertinti bent vienu metų darbo santykių ir pajamų gavimo istoriją, siekiant įsitikinti darbo santykių ir pajamų srauto pastovumu.

17.49. Aiškinant tvarių pajamų vertinimą, atkreiptinas dėmesys ir į Nuostatų 19 punktą, kuriame nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjai, kurių pajamos gali gerokai kisti (pvz., dividendų, pajų pajamos, nekilnojamojo turto pajamos, pajamos iš investicinės veiklos arba nekilnojamojo turto pardavimo pajamos ir pan.), kurie dirba sezoninius darbus, gauna nereguliaras pajamas arba dėl kurių tvarumo abejojama, turi būti vertinami konservatyviau, jiems teikiamiems vartojimo kreditams nustatomas griežtesnis nei Nuostatų 9 punkte įtvirtintas DSTI dydis. Pavyzdžiui:

Atsižvelgiant į individualios veiklos specifika, kai nėra įprasta užsakymus pateikti raštu arba sudaryti kitokias paslaugų ar prekių teikimo sutartis (santehnikos ar pan.), pagal žodinius susitarimus gaunamos individualios veiklos pajamos turėtų būti laikomos pajamomis, dėl kurių tvarumo abejojama, todėl jos vertintinos konservatyviau.

17.50. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nei Įstatyme, nei Nuostatuose nėra pateikto tvarių pajamų apibrėžimo arba pajamų, kurios gali būti laikomos tvariomis, sąrašo. Nuostatuose įtvirtintas pajamų tvarumo vertinimas paliekamas vartojimo kredito davėjo diskrecijai, t. y. konkrečiu atveju vartojimo kredito davėjas, vertindamas visą galimą riziką, kurios pagrįstai galima tikėtis vartojimo kredito suteikimo laikotarpiu, pats sprendžia, kurios ir iš kokių šaltinių vartojimo kredito gavėjo gaunamos pajamos laikytinos tvariomis ir kokį DSTI dydį taikyti konkrečiam vartojimo kredito gavėjui. Kaip jau minėta, Nuostatų 10 punkte nustatyta, kad tvariomis pajamomis pripažįstamos tokios vartojimo kredito gavėjo pajamos, kurių **pagrįstai** galima tikėtis vartojimo kredito suteikimo laikotarpiu. Taigi turi būti vertinama, ar vartojimo kredito gavėjas bus pajėgus vykdyti finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį.

Vertinant kredito gavėjo pajamų tvarumą taip pat gali būti svarbios įvairios papildomos aplinkybės, pavyzdžiui, pajamų pobūdis, kiek laiko gaunamos pajamos, laikotarpis, kurį bus gaunamos pajamos (ar darbo sutartis terminuota, nustatytas bandomasis laikotarpis, ar nustatytas šalpos gavimo terminas) ir pan.

17.51. Vis dėlto, kadangi vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumo vertinimas yra labai svarbi vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo dalis, vartojimo kredito davėjas, siekdamas užtikrinti vartojimo kredito gavėjų nediskriminavimą, vadovaudamasis Nuostatų 5 punktu ir Įstatymo 8 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos banko nuomone, savo vidinėse taisyklėse turėtų detalizuoti tokių pajamų vertinimo kriterijus ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi ir kad būtų tinkamai vertinamas vartojimo kredito gavėjų kreditingumas.

17.52. Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, pažymėtina, kad **vartojimo kredito davėjas**, siekdamas tinkamai įvykdyti jam Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą pareigą

remiantis pakankama informacija įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą ir užtikrinti, kad būtų tinkamai laikomasi, be kita ko, Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 ir 4 punktų, Nuostatų 7.3, 7.5 ir 17.1 papunkčiuose bei Nuostatų 10 punkte nustatytų reikalavimų, **turi surinkti vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumą patvirtinančius duomenis ir (arba) dokumentus, juos išanalizuoti, palyginti ir įsitikinti vartojimo kredito gavėjo pajamų tvarumu.**

Duomenų apie vartojimo kredito gavėjo finansinius įsipareigojimus surinkimas ir jų vertinimas

17.53. Vadovaujantis Nuostatų 17.2 papunkčiu, vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti ir įvertinti informaciją bei įrodymus **apie vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimus finansų įstaigoms** (kreditus, susijusius su nekilnojamuoju turtu, kitus vartojimo kreditus, finansinę išperkamąją nuomą, kredito kortelių limito gražinimo grafiko įmokas, paskolas ir pan.).

17.54. Pagal Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 1 ir 4 punktus bei Nuostatų 7.2 ir 7.5 papunkčius, vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo tikslas yra įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą, kurį **kartu su jau turimais finansiniais įsipareigojimais** vartojimo kredito gavėjas būtų pajėgus įvykdyti, o vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, remiantis **tuo metu turima informacija**, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpį.

17.55.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Nuostatų 10 punkte nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas, apskaičiuodamas vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką, vertina jam žinomas ir (arba) galimas žinoti vartojimo kredito gavėjo išlaidas, susijusias ne tik su vartojimo kredito gražinimu, bet ir su kitais vartojimo kredito gavėjo turimais įsipareigojimais finansų įstaigoms, ir atsižvelgia į pajamas, liekančias sumokėjus vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką.

17.56. Nuostatų 22 punkte nurodyta, kad laikoma, jog vartojimo kredito davėjas neįvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumo, jeigu vartojimo kredito davėjas neįvertino **pakankamos informacijos ir įrodymų**, susijusių su vartojimo kredito gavėjo galimybe tinkamai vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus, arba vertino tik vartojimo kredito gavėjo galimybes tinkamai vykdyti vartojimo kredito sutartį, neatsižvelgdamas į vartojimo kredito gavėjo jau turimus finansinius įsipareigojimus.

17.57. Taigi, tiek Įstatyme, tiek Nuostatuose yra nurodomas ir pabrėžiamas **visų turimų vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų finansų įstaigoms vertinimas**, be to, šiuose teisės aktuose yra aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyta, kad turi būti **vertinami visi kreditingumo vertinimo metu turimi vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimai finansų įstaigoms**. Todėl, vadovaujantis minėtomis teisės aktų nuostatomis, tuo metu, kai yra atliekamas faktinis vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, t. y. prieš sudarant vartojimo kredito sutartį, turi būti vertinami **visi vartojimo kredito davėjui tuo metu žinomi vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimai finansų įstaigoms, nepriklausomai nuo to, koks yra numatytas jų įvykdymo terminas**. Tai reiškia, kad, nepaisant to, kad, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo metu jam liko sumokėti tik vieną įmoką pagal turimą kitą įsipareigojimą finansų įstaigai arba kad pagal sudaromą vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjo pareiga mokėti įmokas yra atidėta ir ją vykdyti vartojimo kredito gavėjas turės pradėti vėliau nei pagal sutartį dėl jau turimo įsipareigojimo finansų įstaiga numatyta paskutinė įmoka ir pan.,

vartojimo kredito davėjas privalo įtraukti tokias įmokas skaičiuodamas vartojimo kredito gavėjo turimus finansinius įsipareigojimus, nes, kaip jau minėta, teisės aktai reikalauja vertinti visus kreditingumo vertinimo metu vartojimo kredito gavėjo turimus įsipareigojimus finansų įstaigoms ir nesuteikia vartojimo kredito davėjui teisės vertinant vartojimo kredito gavėjo

kreditingumą nevertinti jo turimų finansinių įsipareigojimų, kurie baigsis naujai sudaromos vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu, ir pan., nepriklausomai nuo to, ar finansinis įsipareigojimas pagal naująją vartojimo kredito sutartį turi būti pradėtas vykdyti iškart po sutarties sudarymo, ar vėliau, ir pan.

17.58. Be to, kaip nurodė VAAT, „tai, kad kliento tam tikri įsipareigojimai numatyti įvykdyti ateityje, nepanaikina pareiškėjos prievolės jų vertinti sprendžiant dėl kliento mokumo. Minėta **prielaida, jog atitinkami kliento įsipareigojimai turi būti įvykdyti nurodytu terminu, yra subjektyvi ir nepagrįsta jokiais objektyviais duomenimis. Vartojimo kredito sutarties sudarymo metu kredito davėjui yra svarbi informacija apie visus realius kliento įsipareigojimus**, nes tai turi įtakos vertinant jo mokumą būtent šiuo momentu, ir jokių išlygų, siejamų su būsimų prievolių vykdymu, netaikoma. Pažymėtina, kad **vien ta aplinkybė, jog kliento finansinio įsipareigojimo kitai finansų įstaigai vykdymas apibrėžtas tam tikru terminu, savaime neeliminuoja šio įsipareigojimo iki jo įvykdymo, taigi į jį neatsižvelgti vertinant kliento mokumą nėra pagrindo**. Be to, nei Įstatymas, nei Nuostatai nenumato prezumpcijos, kad vartojimo kredito gavėjas tinkamai vykdys prisiimtus įsipareigojimus, kurie baigsis sutarties galiojimo metu; <...> galiojantis teisinis reglamentavimas įpareigoja kredito davėją vertinti kliento mokumą pagal visus duomenis, turimus iki vartojimo kredito sutarties sudarymo, neatsižvelgiant į įsipareigojimų pobūdį ar vykdymo terminą“¹⁹.

17.59. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad duomenų bazėse yra nurodoma informacija apie fizinių asmenų laidavimo sutartis, sudarytas tarp laiduojančio asmens ir kredito davėjų. Vadovaudamasis Nuostatų 17.5 papunkčiu, vartojimo kredito davėjas privalo įvertinti kitas reikšmingas aplinkybes, susijusias su vartojimo kredito gavėjo finansine padėtimi ir (arba) galimybėmis tinkamai vykdyti finansinius įsipareigojimus. Taigi vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartotojo kreditingumą, **privalo įvertinti ir iš duomenų bazių surinktus duomenis apie pagal laidavimo sutartį vartotojo prisiimtus įsipareigojimus**.

Kadangi duomenų bazėse yra nurodomi detalūs duomenys apie pagal laidavimo sutartį prisiimamus įsipareigojimus, įskaitant vartotojo vėlavimą vykdyti laiduoto kredito finansinius įsipareigojimus, vadovaudamasis protingumo principu ir siekdamas apsaugoti vartotojų interesus, Lietuvos bankas mano, kad, gavęs (turėdamas) informacijos apie pagal kredito, už kurį laiduota, sutartį vėluojamus vykdyti mokėjimus ar tokios sutarties nevykdymą, vartojimo kredito davėjas turi atsižvelgti į visą vartojimo kredito gavėjo laiduotą sumą, t. y. vartojimo kredito davėjas privalo tokius pagal laidavimo sutartį vartotojo prisiimtus įsipareigojimus įskaičiuoti į vidutinės mėnesio įmokos dydį. Kitais atvejais, kai vartojimo kredito davėjas nėra gavęs (neturi) informacijos apie pagal kredito, už kurį laidavo vartojimo kredito gavėjas, sutartį vėluojamus vykdyti mokėjimus ar tokios sutarties nevykdymą, vadovaudamasis Nuostatų 17.5 papunkčiu, vartojimo kredito davėjas į vartojimo kredito gavėjo pagal laidavimo sutartį prisiimamus įsipareigojimus turėtų atsižvelgti ir įvertinti juos vadovaudamasis savo vidaus taisyklėse nustatyta tvarka.

DSTI taikomi reikalavimai

17.60. Vadovaujantis Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 3 punktu, Nuostatų 7.4 papunkčiu ir 9 punktu, skolinimas grindžiamas visų vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis DSTI ribojimu, o sudarant vartojimo kredito sutartį **vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydis pagal visus įsipareigojimus finansų įstaigoms turi sudaryti ne daugiau kaip 40 proc. vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų**.

17.61. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pareiga tinkamai apskaičiuoti vidutinę mėnesio įmoką ir įvertinti vidutinės įmokos ir pajamų santykio dydį tenka vartotojo kreditingumą vertinančiam vartojimo kredito davėjui. Todėl, Lietuvos banko nuomone, duomenų teikėjų duomenų bazėje, pavyzdžiui, Lietuvos banko administruojamoje Paskolų rizikos duomenų bazėje, nurodyta vidutinė mėnesio įmoka galėtų būti naudojama tik kaip orientacinis dydis.

17.62. Pažymėtina, kad **Nuostatų 9¹ punkte įtvirtinta vadinamosios 40 proc. taisyklės išimtis** ir nurodyta, kad didesnis nei 40 proc. dydis gali būti taikomas tais atvejais, kai vartojimo kredito davėjas turi pagrįstą ir pakankamą įrodymų, kad konkrečiu atveju didesnio

¹⁹ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. liepos 8 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4509-281/2016.

dydžio taikymas nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų. Tai reiškia, kad šia nuostata vartojimo kredito davėjui paliekama galimybė pritaikyti kitokį DSTI normatyvą, kai vartojimo kredito davėjas turi **pagrįstų ir pakankamų įrodymų**, kad pasirinkto kito normatyvo taikymas **konkrečiu atveju** nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų, užtikrina, kad Įstatymo ir Nuostatų tikslai bus pasiekti. Taigi, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas, norėdamas pasinaudoti Nuostatų 9¹ punkte numatyta išimtimi, turi galėti pateikti **pagrįstus ir pakankamus įrodymus**, kad **konkrečiu atveju** buvo esminių aplinkybių, patvirtinančių, kad vartojimo kredito gavėjui galėjo būti suteiktas vartojimo kreditas viršijant Nuostatų 9 punkte įtvirtintą 40 proc. dydį. Kitaip tariant, vartojimo kredito davėjas tokiu atveju visų pirma turi imtis papildomų priemonių, kad įsitikintų bei surinktų pagrįstus ir pakankamus įrodymus, jog konkretus vartojimo kredito gavėjas, net taikant didesnę nei 40 proc. dydį, galės tinkamai vykdyti visus turimus įsipareigojimus. Tai reiškia, kad tokiu atveju vartojimo kredito davėjas, siekdamas tinkamai įvertinti konkretaus vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį ir jo galimybes vykdyti visus turimus įsipareigojimus, turėtų, pavyzdžiui:

įvertinti ne tik konkretaus vartojimo kredito gavėjo išlaidas, susijusias su įsipareigojimais finansų įstaigoms, bet ir kitas jo patiriamas išlaidas (būsto nuomos, komunalinių mokesčių, draudimo ir pan.), pagrįstas atitinkamais įrodymais (banko sąskaitos išrašu, nuomos sutartimi ir pan.), bei atsižvelgti į pajamas, vartojimo kredito gavėjui liekančias sumokėjus visas žinomas išlaidas ir įvykdžius įsipareigojimus finansų įstaigoms, t. y. atsiskaičius ne tik su finansų įstaigomis.

Konkrečiu atveju, įvertinus visas reikšmingas aplinkybes, tinkama praktika galėtų būti laikoma, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjui norint refinansuoti jau turimą vartojimo kreditą, įvertinus jo kreditingumą, vartojimo kredito gavėjo DSTI viršija 40 proc. dydį, tačiau yra mažesnis nei DSTI iki sudarant šią refinansavimo sutartį, apskaičiuotas vartojimo kredito gavėjo turimus įsipareigojimus finansų įstaigoms pagal atitinkamose kredito sutartyse numatytus įmokų mokėjimo grafikus, neįtraukiant pradelstų mokėjimų dydžių, o vartojimo kreditą refinansuojantis vartojimo kredito davėjas turi pakankamų ir pagrįstų įrodymų, kad jo suteiktas vartojimo kreditas nebus panaudotas kitiems nei refinansavimo tikslams (pavyzdžiui, vartojimo kreditą refinansuojantis vartojimo kredito davėjas pinigines lėšas perveda tiesiogiai vartojimo kredito davėjui, kurio vartojimo kreditą vartojimo kredito gavėjas siekia refinansuoti).

Tačiau netinkama praktika būtų laikoma, kai, pavyzdžiui:

Bendru atveju vartojimo kredito gavėjo tvarios pajamos yra 500 eurų per mėn., todėl, pritaikius 40 proc. dydžio DSTI, vartojimo kredito gavėjo pragyvenimui lieka 260 eurų, tačiau vartojimo kredito davėjas nusprendžia taikyti 50 proc. dydžio DSTI, nevertindamas, ar likusių pajamų pakaks šio konkretaus vartojimo kredito gavėjo pragyvenimo išlaidoms, skirtoms įprastiems jo poreikiams tenkinti.

Netinkamu įrodymu, kad gali būti viršijamas 40 proc. dydžio DSTI, būtų laikoma, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjo pateikti statistiniais duomenimis pagrįsti skaičiavimai, kad vartojimo kreditai, kurie suteikiami viršijant nustatytą 40 proc. dydžio DSTI, yra gražinami laiku.

Arba, kai:

vartojimo kredito davėjas visų vartojimo kredito gavėjų atžvilgiu nustato ir taiko bendrą taisyklę, kad didesnio nei 40 proc. dydžio DSTI galima taikyti tais atvejais, kai atskaičius visus vartojimo kredito gavėjo turimus įsipareigojimus finansų įstaigoms, vartojimo kredito gavėjo išlaidoms lieka ne mažesnio dydžio pinigų suma nei tam tikras rodiklis (pvz., minimalios mėnesinės algos dydis).

Pastarųjų pavyzdžių kontekste svarbu pažymėti tai, kad LVAT 2016 m. gegužės 27 d. sprendime administracinėje byloje Nr. I-5-216/2016, be kita ko, konstatavo, kad, pagal Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies reikalavimus, „kredito gavėjo pajėgumai įvykdyti prisiimamą įsipareigojimą turi būti vertinami **visapusiškai, tinkamai individualizuojant atskirus atvejus**“ ir kad turi būti **individualiai** atsižvelgiama į **kiekvieno atvejo ypatumus**. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko vertinimu, visų vartojimo kredito gavėjų atžvilgiu bendros taisyklės (tam tikro rodiklio, konkrečios piniginių lėšų sumos ar pan.) taikymas neužtikrintų individualaus ir kiekvieno konkretaus vartojimo kredito gavėjo situacijos įvertinimo bei neatitiktų minėto LVAT išaiškinimo, todėl būtų laikomas ydinga praktika, pažeidžiančia atsakingojo skolinimo principus. Pažymėtina, kad minėtos tam tikros bendros taisyklės nustatymas pats savaime nėra **pagrįstas ir pakankamas įrodymas**, kad būtų **konkrečiu atveju** didesnio nei 40 proc. dydžio DSTI taikymas nepažeidžia atsakingojo skolinimo reikalavimų. Kiekvieno vartojimo kredito gavėjo situacija, poreikiai ir išlaidos yra skirtingi, todėl viena iš Nuostatų 9¹ punkte nustatytų išimties taikymo sąlygų ir yra tai, kad norint taikyti išimtį turi būti vertinamas **konkretus** atvejis ir surenkami pagrįsti ir pakankami įrodymai, kad būtų šio konkretaus vartojimo kredito gavėjo atveju galima taikyti didesnio nei 40 proc. dydžio DSTI ir nebus pažeistas atsakingojo skolinimo principas. Kitaip tariant, vartojimo kredito davėjas dėl didesnio nei 40 proc. dydžio DSTI taikymo turi spręsti **kiekvienu konkrečiu atveju**, individualiai įvertindamas būtent **to konkretaus vartojimo kredito gavėjo situaciją** ir surinkdamas tuo konkrečiu atveju pagrįstus ir pakankamus įrodymus, kad, net pritaikius didesnio nei 40 proc. dydžio DSTI, konkretus vartojimo kredito gavėjas galės tinkamai vykdyti visus turimus finansinius įsipareigojimus ir nebus pažeistas atsakingojo skolinimo principas.

17.63. Nuostatų 9² punkte nustatyta, kad **vidutinės mėnesio įmokos dydis apskaičiuojamas atskirai apskaičiuojant kiekvieno įsipareigojimo finansų įstaigai dydį, gautą atitinkamo įsipareigojimo likusią kredito gražinimo ir kredito kainos sumą dalijant iš likusios kredito trukmės mėnesiais (išskyrus Nuostatų 9³ punkte nustatytą išimtį), ir gautus dydžius susumuojant**. Pavyzdžiui:

Faktinė likusi gražinti kredito suma lygi 5 000 eurų, likusi gražinti bendros kredito kainos suma – 1 000 eurų (t. y. palūkanos ir kitos išlaidos, jeigu jos vartojimo kredito davėjui yra žinomos), likusi kredito sutarties trukmė – 24 mėnesiai. Taigi, vidutinės mėnesio įmokos dydis apskaičiuojamas darant prielaidą, kad likę mokėjimai yra atliekami mėnesio dažnumu ir gražinami lygiomis dalimis, todėl šiuo atveju vidutinės mėnesio įmokos dydis būtų lygus 250 eurų (t. y. $(5\,000 + 1\,000)/24$).

Arba:

Pagal lizingo sutartį (t. y. susietojo vartojimo kredito sutartį), vartojimo kredito gavėjui yra nustatyta prievolė lizingo laikotarpio pabaigoje įsigyti automobilį už likutinę vertę, t. y. likutinė automobilio vertė, mokėtina lizingo sutarties pabaigoje, yra 5 000 eurų. Tuo tarpu periodinėmis įmokomis mokama likusi gražinti kredito suma – 4 000 eurų, todėl visa faktinė likusi gražinti kredito suma lygi 9 000 eurų ($5\,000 + 4\,000$). Likusi gražinti bendros kredito kainos suma – 1 000 eurų, likusi lizingo sutarties trukmė – 48 mėnesiai. Taigi, vidutinės mėnesio įmokos dydis apskaičiuojamas darant prielaidą, kad mokėjimai yra atliekami mėnesio dažnumu ir gražinami lygiomis dalimis, todėl šiuo atveju vidutinės mėnesio įmokos dydis būtų lygus 208 eurams (t. y. $(9\,000 + 1\,000)/48$).

Jeigu vartojimo kredito gavėjas turi daugiau įsipareigojimų finansų įstaigoms, kiekvienas finansinis įsipareigojimas pavyzdžiuose nurodyta tvarka apskaičiuojamas atskirai ir gauti dydžiai susumuojami.

17.64. Pažymėtina, kad minėtoje nuostatoje nurodyta **sąvoka „kredito kaina“ turėtų būti suprantama kaip palūkanos ir visos kitos išlaidos, įskaičiuotos į vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką**. Šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog bendra vartojimo kredito kaina yra visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius mokesčius ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti ir kurie yra žinomi vartojimo kredito davėjui. Atsižvelgiant į tai, kad duomenų bazėse ne visada yra atskirai pateikiama informacija apie bendrą kredito kainą, t. y. nėra nurodytos tokios kredito išlaidos, kaip sutarties sudarymo mokestis, administravimo mokestis ir pan., Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito**

davėjas, apskaičiuodamas vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydį, į kredito gražinimo ir kredito kainos sumą turėtų įtraukti vartojimo kredito davėjui žinomas mokėtinas sumas, kurios yra prieinamos duomenų bazėse (nustatyta mokėtina kredito įmoka, į kurią jau yra įskaičiuota tiek kredito gražinimo, tiek ir kredito kainos suma ir pan.) **arba kurios nurodytos vartojimo kredito gavėjo pateiktuose dokumentuose.** Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip jau minėta, tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjo paraiškoje yra nurodyta didesnė įsipareigojimų finansų įstaigoms suma, nei pateikiama duomenų bazėse, vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydžiui apskaičiuoti vartojimo kredito davėjas turėtų naudoti didesnę paraiškoje nurodytą sumą, jeigu neturi pakankamų ir pagrįstų įrodymų, patvirtinančių, kad duomenų bazėse nurodyta mažesnė įsipareigojimų finansų įstaigai suma atitinka tikrovę.

17.65. **Kreditų, kurių daliniai gražinimai nenumatyti, atveju, pagal Nuostatų 9³ punktą, įsipareigojimo dydis apskaičiuojamas susumuojant nepanaudotą kredito ir kredito kainos sumą, padalytą iš visos kredito trukmės mėnesiais, bet ne daugiau kaip iš 36 mėnesių (įskaitant neterminuotas kredito sutartis) ir panaudotą kredito ir kredito kainos sumą, padalytą iš likusios kredito trukmės mėnesiais, bet ne daugiau kaip iš 36 mėnesių (įskaitant neterminuotas kredito sutartis).** Laikoma, kad kredito daliniai gražinimai nenumatyti tais atvejais, kai sudarant vartojimo kredito sutartį nėra pateikiamas konkretus vartojimo kredito gražinimo grafikas. Minėtame Nuostatų punkte nurodytų 36 mėnesių atžvilgiu atkreiptinas dėmesys į tai, kad šis reikalavimas reiškia, jog, nepriklausomai nuo to, kokiam laikotarpiui yra sudaryta konkreti sutartis dėl kredito, kurio daliniai gražinimai nenumatyti, arba kokia yra likusi kredito trukmė, vadovaujantis minėtu Nuostatų reikalavimu, skaičiuojant įsipareigojimo dydį, atitinkama suma turi būti dalijama iš ne daugiau kaip 36 mėnesių. Tai reiškia, kad jeigu atitinkama sutartis sudaryta, pavyzdžiui:

48 mėnesiams arba yra neterminuota, kredito suma vis tiek turi būti dalijama iš 36 mėnesių,

tačiau tai nereiškia, kad, jeigu atitinkama sutartis sudaryta, pavyzdžiui:

24 mėnesiams, kredito sumą galima dalyti iš 36 mėnesių. Tokiu atveju turi būti dalijama iš faktinės vartojimo kredito sutarties trukmės, t. y. 24 mėnesių.

Vartojimo kredito gavėjui liekančių pajamų vertinimas

17.66. Nuostatų 10 punkte, be kita ko, nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas, apskaičiuodamas vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką, vertina jam žinomas ir (arba) galimas žinoti vartojimo kredito gavėjo išlaidas, susijusias ne tik su vartojimo kredito gražinimu, bet ir su kitais vartojimo kredito gavėjo turimais įsipareigojimais finansų įstaigoms, ir **atsižvelgia į pajamas, liekančias sumokėjus vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką.** Lietuvos banko nuomone, minėtas Nuostatų reikalavimas reiškia, kad vartojimo kredito davėjas turi įvertinti, ar, vartotojui sumokėjus vartojimo kredito įmoką ir padengus kitus finansinius įsipareigojimus, liks pakankamai lėšų pragyvenimui, t. y. būtiniausioms namų ūkio išlaikymo išlaidoms padengti.

17.67. Pažymėtina, kad Nuostatuose nėra detalizuota, kaip turi būti atsižvelgiama į vartojimo kredito gavėjui liekančias pajamas sumokėjus įmokas pagal turimus įsipareigojimus finansų įstaigoms. Nors teisės aktuose ir nėra nustatytos minimalios vartojimo kredito gavėjo gaunamų pajamų arba lėšų, kurios turi likti pragyvenimui sumokėjus įmoką, sumos, vartojimo kredito davėjas privalo vadovautis atsakingojo skolinimo principu, Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkte ir Nuostatų 7.3 ir 17.5 papunkčiuose nustatytais reikalavimais ir įvertinti, ar pajamos, liekančios sumokėjus vartojimo kredito gavėjo mokamą įmoką, bus pakankamos būtiniausioms namų ūkio išlaikymo išlaidoms padengti. Lietuvos banko nuomone, nustačius faktą, kad vartojimo kredito gavėjui lieka itin mažai pajamų būtinoms pragyvenimo išlaidoms padengti, galima daryti prielaidą, kad vartojimo kredito davėjas negalės (nesugebės) tinkamai vykdyti prisiimtų finansinių įsipareigojimų ir (arba) tai jam sukels finansinių sunkumų.

17.68. Atsižvelgdamas į vartojimo kredito gavėjui pragyvenimui liekančias pajamas, Lietuvos banko nuomone, be kita ko, vartojimo kredito davėjas, individualiai vertindamas kiekvieną atvejį, turėtų **kompleksiškai įvertinti šiu aplinkybių visumą:**

17.68.1. gaunamų pajamų rūšį (gaunama tik pašalpa, šalpa, pensija ar kitokio pobūdžio valstybės išmoka ir pan.). Jei vartojimo kredito gavėjas gauna tik tam tikros rūšies valstybės ar kitokias socialines išmokas, tai gali signalizuoti, kad asmuo yra finansiškai ir (arba) socialiai pažeidžiamas;

17.68.2. vartojimo kredito panaudojimo tikslą (ar vartojimo kreditas skirtas būtiniausioms reikmėms tenkinti, buities prietaisams, sveikatos reikmėms ar pan.). Susietojo vartojimo kredito atveju yra aiškus vartojimo kredito panaudojimo tikslas, t. y. galima nustatyti, ar vartojimo kreditas bus panaudotas būtiniesiems, ar antraeiliesiems poreikiams (pavyzdžiui, įsigyjama kelionės paslauga) tenkinti. Tuo atveju, kai vartojimo kredito lėšos pervedamos į vartojimo kredito gavėjo nurodytą sąskaitą, vartojimo kredito davėjas turėtų surinkti informaciją ir atidžiau įvertinti vartojimo kredito panaudojimo tikslą;

17.68.3. vartojimo kredito gavėjo gyvenamąją vietovę (vienas iš didžiųjų miestų, kitas miestas, kaimas). Įprastai miesto gyventojai patiria daugiau išlaidų (transportui, komunaliniams mokesčiams ir pan.), todėl pragyvenimui jiems reikia didesnės sumos;

17.68.4. namų ūkio narių skaičių, nesvarbu, ar vartojimo kredito gavėjas skolinasi asmeniniams poreikiams, ar šeimos, namų ūkio reikmėms;

17.68.5. vidutinę vartojimo kredito davėjo suteikiamų kreditų trukmę, t. y. ar vartojimo kredito trukmė nėra tikslingai prailginama, siekiant suteikti vartojimo kreditą vartojimo kredito gavėjui, gaunančiam mažas pajamas.

17.69. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito davėjas suteikia vartojimo kredito gavėjui, gaunančiam 152 eurų našlaičio pensiją, 2 300 eurų vartojimo kreditą 72 mėnesių laikotarpiui (6 m.), kai mėnesio įmoka sudaro 59,80 euro, o bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma – 4 305,85 euro. Nors vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydis pagal visus įsipareigojimus finansų įstaigoms sudaro ne daugiau kaip 40 proc. mėnesio pajamų, tačiau vartojimo kredito gavėjui, sumokėjus įmoką, kitoms išlaidoms per mėnesį lieka tik 92,20 euro, nebent vartojimo kredito davėjas turi įrodymų, kad liekančių pajamų suma yra pakankama pragyvenimui konkrečiau vartojimo kredito gavėjo atveju.

17.70.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas turi vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo taisyklėse nustatyti, kaip turi būti vertinamos pajamos, liekančios vartojimo kredito gavėjui sumokėjus įmoką, kad būtų tinkamai įgyvendinamas Nuostatų 10 punkto reikalavimas. Vartojimo kredito davėjas gali nustatyti ir naudoti vartotojui liekančių pajamų vertinimo modelį, mechanizmą ir (arba) sistemą, pavyzdžiui, pagrįstą Lietuvos Respublikos institucijų skelbiamais oficialiais rodikliais, tokiais kaip Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skelbiamas minimalių vartojimo poreikių dydis (MVPD), arba kitais vartojimo kredito davėjo nustatytais dydžiais, atitinkančiais protingumo ir atsakingo skolinimo principus. Tokiu atveju Gairių 17.68 papunktyje nurodytas individualus kiekvieno atvejo vertinimas gali būti neatliekamas.

17.70¹. Kita vertus, Lietuvos banko nuomone, siekiant sudaryti galimybę mažas pajamas gaunantiems asmenims pasiskolinti, vartojimo kreditas galėtų būti suteiktas mažas pajamas gaunantiems asmenims, taikant automatizuotą kreditingumo vertinimo procedūrą, kai minimali liekančių pragyvenimo lėšų suma vienam asmeniui sudaro ne mažiau kaip 60 procentų galiojančio MVPD, esant visoms šioms sąlygoms:

17.70¹.1. vartojimo kredito suma neviršija 50 procentų Oficialiosios statistikos portale paskelbto vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (neto) dydžio (įskaitytinai). Manytina, kad tokia vartojimo kredito suma yra pakankama būtiniausiems vartotojo poreikiams patenkinti;

17.70¹.2. vartojimo kredito gavėjas, duomenų bazės „Sodra“ duomenimis, gauna senatvės pensiją ir (arba) kitokio tipo tvarias išmokas;

17.70^{1.3.} vartojimo kredito gavėjas neturi išlaikomų asmenų (nepilnamečių vaikų iki 18 m.);

17.70^{1.4.} vartojimo kredito gavėjas paraiškoje nurodo, kad būstas jam priklauso nuosavybės teise ir jis nesinuomoja būsto.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

17.70^{2.} Be to, Nuostatų 21 punkte nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas privalo nuolat vertinti, ar taikomas vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo procesas yra tinkamas ir veiksmingas, ir prireikus jį keisti. Lietuvos banko nuomone, vadovaudamasis nurodytu Nuostatų punktu, **vartojimo kredito davėjas, atsižvelgdamas į ekonominę situaciją bei valstybės institucijų nustatomus rodiklius, taip pat turėtų atitinkamai periodiškai persvarstyti ir vidaus taisyklėse nustatytą minimalią pragyvenimo lėšų ribą vienam asmeniui.**

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

Papildomi reikalavimai susituokusio vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimui

17.71. Vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Nuostatų 20¹ punkte nustatyta, kad, jeigu vartojimo kredito gavėjas susituokęs, vartojimo kredito davėjas, siekdamas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo papildomai surinkti informaciją ir įrodymus apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms ir įvertinti juos kartu su informacija ir įrodymais apie vartojimo kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms. Taip pat šiame punkte nurodyta, kad informacijos ir įrodymų apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms surinkimui ir įvertinimui taikomi Nuostatų reikalavimai, reglamentuojantys informacijos ir įrodymų apie vartojimo kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms surinkimą ir įvertinimą. Tai reiškia, kad **informacijos ir įrodymų apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio duomenis surinkimui ir vertinimui taip pat aktualūs ir turėtų būti taikomi Gairėse pateikti atitinkami aiškinimai dėl vartojimo kredito gavėjo pajamų, išlaidų ir įsipareigojimų finansų įstaigoms vertinimo.**

17.72. LVAT, interpretuodamas Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostatose išdėstytas formuluotes, padarė išvadą, kad jos suponuoja pareigą atsižvelgti **į visus veiksnius, kurie gali būti reikšmingi vertinant vartojimo kredito gavėjo pajėgumą įvykdyti iš siekiamo gauti kredito kylančius įsipareigojimus²⁰.**

17.73. Pagal Lietuvos šeimos teisės nuostatas, susituokusio vartojimo kredito gavėjo gaunamos pajamos ir iš šių pajamų vykdomi įsipareigojimai turi specialų statusą, palyginti su nesusituokusiu vartojimo kredito gavėju, todėl, **detalizuodamas Įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje nustatytus kreditingumo vertinimo reikalavimus ir siekdamas, kad vartojimo kredito davėjai įvertintų šias reikšmingas aplinkybes,** Lietuvos bankas Nuostatų 21¹ punkte nustatė, kad, jeigu vartojimo kredito gavėjas susituokęs, vartojimo kredito davėjas, siekdamas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo papildomai surinkti informaciją ir įrodymus apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms ir įvertinti juos kartu su informacija ir įrodymais apie vartojimo kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms. Kitaip tariant, santuokos sukuriama pasekmė susituokusio vartojimo kredito gavėjo pajamų, išlaidų ir finansinių įsipareigojimų atžvilgiu lemia tai, kad, siekiant įgyvendinti, be kita ko, Įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje numatytus kreditingumo vertinimo tikslus ir tinkamai įvertinti susituokusio vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, turi būti įvertinami ir vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio

²⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gegužės 27 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-5-261/2016.

duomenys apie jo pajamas, išlaidas ir finansinius įsipareigojimus, kurie gali turėti reikšmingą įtaką vartojimo kredito gavėjo pajėgumui vykdyti įsipareigojimus pagal vartojimo kredito sutartį.

17.74. Minėtas reikalavimas Nuostatuose įtvirtintas atsižvelgus ir į tam tikras Įstatymo bei CK nuostatas. Visų pirma Įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjas (vartotojas) – fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti ar sudaro vartojimo kredito sutartį asmeninėms, **šeimoms, namų ūkiui**, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms. Taigi, vartojimo kredito gavėjas vartojimo kredito sutartį gali sudaryti, be kita ko, **šeimoms reikmėms**. Kaip minėta, šeimos teisėje vieno iš sutuoktinių vardu prisiimami įsipareigojimai gali sukelti teisinių pasekmių ne tik prievolę prisiėmusiam asmeniui, bet ir jo sutuoktiniui. Pagal CK nuostatas, vartojimo kredito sutartį, sudaryta šeimos poreikiams, yra pripažįstama bendraja sutuoktinių prievole, o bendrosios sutuoktinių prievolės gali būti tiek dalinės, tiek solidariosios²¹. Pagal CK 3.109 straipsnio 1 dalies 5 punktą, vieno iš sutuoktinių vardu sudarytas sandoris šeimos interesais yra laikomas bendraja daline sutuoktinių prievole, o tuo atveju, jeigu sandoris yra būtinas išlaikyti šeimos namų ūkį ir užtikrinti auklėjimą bei švietimą (CK 3.109 straipsnio 2 dalis), tokia prievolė laikytina solidariaja sutuoktinių prievole.

17.75. Lietuvos šeimos teisėje įtvirtinta prezumpcija, kad visas turtas, įskaitant pajamas, sutuoktinių įgytas po santuokos sudarymo, yra bendras sutuoktinių turtas, kitaip tariant, bendroji jungtinė nuosavybė (CK 3.87 straipsnio 1 dalis, 3.88 straipsnio 2 dalis). Ši prezumpcija galioja tiek pajamoms, gautoms iš vieno ar abiejų sutuoktinių veiklos, tiek pajamoms, gautoms iš sutuoktinių ar vieno iš jų darbinės, intelektinės veiklos, tai detalizuota CK 3.88 straipsnio 1 dalyje. Taigi, pagal minėtą prezumpciją, susituokusio vartojimo kredito gavėjo pajamos yra laikomos bendromis šeimos (sutuoktinių) pajamomis.

17.76. Kadangi susituokusio vartojimo kredito gavėjo pajamos pagal CK įtvirtintą prezumpciją yra bendras sutuoktinių turtas, jos turi būti vertinamos atsižvelgus **į tai, kokie įsipareigojimai yra vykdomi iš šių pajamų**. Būtent iš bendro sutuoktinių turto (vartojimo kredito gavėjo pajamų) yra vykdomos bendrosios sutuoktinių turtinės prievolės (tiek dalinės, tiek solidariosios) (CK 3.109 straipsnio 1 dalis) ir sutuoktinio asmeninės prievolės, iš jam priklausančios bendro turto dalies (CK 3.112 straipsnio 1 dalis). Taigi, vartojimo kredito gavėjo pajamos yra naudojamos ne tik vartojimo kredito gavėjo, bet ir jo sutuoktinio ir jų abiejų įsipareigojimams vykdyti. Todėl siekdamas nustatyti, ar vartojimo kredito gavėjo pajamų pakaks visiems įsipareigojimams finansų įstaigoms vykdyti, vartojimo kredito davėjas turi įvertinti ne tik vartojimo kredito gavėjo, bet ir jo sutuoktinio išlaidas ir finansinius įsipareigojimus, t. y. prievoles, kurios pagal CK nuostatas vykdomos iš šių pajamų. Pažymėtina, kad jeigu nebūtų vertinami abiejų sutuoktinių įsipareigojimai, vykdomi iš vartojimo kredito gavėjo pajamų, nebūtų įvertinti visi objektyviai numanomi reikšmingi veiksniai, kaip to reikalaujama Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkte, taip pat vartojimo kredito gavėjo galimybės prisiimti konkretų finansinį įsipareigojimą nebūtų visapusiškai įvertintos, o Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 1 punkte nurodytas kreditingumo vertinimo tikslas nebūtų pasiektas.

17.77. Dar daugiau, pirmiau išdėstyta poziciją patvirtina ir LVAT, kuris savo sprendime nurodė, jog teisės aktuose nustatyti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo reikalavimai, taip pat atitinkamos CK nuostatos, tarp jų ir CK 3.87 straipsnio 1 dalis ir 3.109 str. 1 dalis, lemia, kad tais atvejais, kai **vartojimo kredito gavėjas siekia gauti vartojimo kreditą tiek bendrais šeimos interesais, tiek be kito sutuoktinio sutikimo asmeninė nuosavybėn, jo sutuoktinio pajamos ir finansiniai įsipareigojimai gali būti reikšmingi nustatant, ar vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimamus finansinius įsipareigojimus**. Kadangi vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamos, išlaidos ir finansiniai įsipareigojimai gali turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo kreditingumui, atsižvelgiant į individualios situacijos ypatumus, pareiga patikrinti vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir finansinius įsipareigojimus (pagal tuo pačius reikalavimus, kuriais vadovaujantis yra tikrinamos paties vartojimo kredito gavėjo pajamos, išlaidos ir finansiniai įsipareigojimai) kyla iš Įstatymo 8 straipsnio 4 dalies 2 punkto reikalavimo vartojimo kredito davėjui tikrinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą įvertinti visus objektyviai numanomas reikšmingus veiksnius. Taip pat teismas konstatavo, kad vartojimo kredito davėjai, kai tai reikalinga tinkamam kreditingumo vertinimui, atsižvelgdami į individualios situacijos ypatumus, privalo neapsiriboti Įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje nurodytų veiksmų įvertinimu²².

²¹ Plačiau žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. apžvalgoje Nr. AC-04-1.

²² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. gegužės 5 d. sprendimas adm. byloje Nr. eI-10-858/2017.

17.78. Lietuvos banko nuomone, net ir tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartis sudaroma šeimos poreikiams, gerąją praktiką laikytini atvejai, kai vartojimo kredito davėjas įsitikina vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio valia, t. y. kad jis žino apie sudaromą vartojimo kredito sutartį ir (arba) sutinka sudaryti vartojimo kredito sutartį. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio valia vartojimo kredito gavėjas gali įsitikinti įvairiais būdais, pavyzdžiui:

gauti sutikimą tikrinti vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio duomenis duomenų bazėse, reikalauti, kad vartojimo kredito gavėjo sutuoktinis pasirašytų paraišką gauti vartojimo kreditą ir (arba) vartojimo kredito sutartį ir kt.

17.79. Svarbu pažymėti tai, kad Nuostatų 20¹ punkte nustatytas reikalavimas nereiškia, jog kiekvienu atveju vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą privalo būti vertinami ir atitinkami vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio duomenys, nes **Nuostatų 20² punkte yra įtvirtintos išimtys, kada vartojimo kredito davėjas gali nerinkti ir nevertinti informacijos bei įrodymų apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir asmeninius įsipareigojimus finansų įstaigoms**. Tai reiškia, kad šia nuostata vartojimo kredito davėjui paliekama galimybė individualioje situacijoje susituokusiam vartojimo kredito gavėjui pritaikyti kitokią, nei Nuostatų 20¹ punkte numatyta, taisyklę.

17.80. Viena iš Nuostatų 20² punkte įtvirtintų išimčių – **kai vartojimo kredito gavėjas siekia sudaryti arba sudaro vartojimo kredito sutartį asmeninėms reikmėms ir yra visos šios sąlygos:**

17.80.1. vartojimo kredito sutartyje aiškiai nurodyta, kad vartojimo kreditas skirtas asmeninėms vartojimo kredito gavėjo reikmėms;

17.80.2. sudarant vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydis pagal visus vartojimo kredito gavėjo ir bendrus šeimos įsipareigojimus, nustatytus renkant ir tikrinant informaciją apie vartojimo kredito gavėją (toliau – bendri įsipareigojimai), dėl vartojimo kreditų sudaro ne daugiau kaip 20 proc. vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų;

17.80.3. sudarant vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjo vidutinės mėnesio įmokos dydis pagal visus vartojimo kredito gavėjo ir bendrus įsipareigojimus finansų įstaigoms sudaro ne daugiau kaip 40 proc. vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų.

17.81. Šios išimties kontekste svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad **tik pats vartojimo kredito gavėjas gali nurodyti, kokioms reikmėms (asmeninėms, šeimos ar namų ūkio) siekia gauti konkretų vartojimo kreditą**. Įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjas (vartotojas) – fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti ar sudaro vartojimo kredito sutartį **asmeninėms, šeimos, namų ūkio**, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms. Taigi vartojimo kredito davėjas negali savo iniciatyva vienašališkai laikyti (nuspręsti), kokioms reikmėms tenkinti vartojimo kredito gavėjas siekia gauti konkretų vartojimo kreditą. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Susituokęs vartojimo kredito gavėjas paraiškoje nurodo, kad vartojimo kreditą siekia gauti šeimos reikmėms tenkinti, tačiau vartojimo kredito davėjas, neturėdamas galimybių arba nenorėdamas rinkti ir vertinti vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio duomenų apie jo pajamas, išlaidas ir įsipareigojimus finansų įstaigoms, savo iniciatyva nusprendžia (laiko), kad vartojimo kreditą šis vartojimo kredito gavėjas siekia gauti asmeninėms reikmėms tenkinti ir sudaro su juo atitinkamą vartojimo kredito sutartį.

17.82. Lietuvos banko nuomone, pateiktame pavyzdyje nurodytais atvejais, t. y. kai susituokęs vartojimo kredito gavėjas nurodo, kad vartojimo kreditą jis siekia gauti šeimos poreikiams tenkinti, vartojimo kredito davėjas, neturėdamas galimybių arba nenorėdamas rinkti ir vertinti atitinkamų vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio duomenų, neturėtų svarstyti tokios vartojimo kredito gavėjo paraiškos.

17.83. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstyta, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas kiekvieno suteikto vartojimo kredito atveju turėtų turėti įrodymų, patvirtinančių, kokioms reikmėms tenkinti vartojimo kredito gavėjas pageidavo gauti konkretų vartojimo kreditą, nes pareiga įsitikinti, kad vartojimo kredito sutartis**

sudaroma asmeninems vartojimo kredito gavėjo reikmėms, kaip išaiškino VAAT²³, tenka vartojimo kredito davėjui. Tinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas paraiškoje nurodo, kokioms reikmėms tenkinti jis siekia gauti vartojimo kredita.

17.84. Kita Nuostatų 20² punkte įtvirtinta išimtis, sudaranti galimybę vartojimo kredito davėjui nerinkti ir nevertinti informacijos bei įrodymų apie vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamas, išlaidas ir asmeninius įsipareigojimus finansų įstaigoms – kai vartojimo kredito davėjas turi įrodymų, kad tinkamam kreditingumo įvertinimui pakanka informacijos tik apie vartojimo kredito gavėją (atitinkamas teismo sprendimas, ikivedybinė arba poveidybinė sutartis, pagal kurią visas sutuoktinių turtas ir prievolės yra asmeninės, o sutuoktiniai pagal savo prievoles atsako tik savo asmeniniu turtu ir pan.).

17.85. Šios išimties atžvilgiu pažymėtina, kad vartojimo kredito davėjas, norėdamas pasinaudoti šia išimtimi, turi pareigą pateikti įrodymus, kad vartojimo kredito gavėjo kreditingumo įvertinimui pakanka informacijos tik apie vartojimo kredito gavėją. Tik turėdamas tokius įrodymus vartojimo kredito davėjas turi teisę vertinti tik vartojimo kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir finansinius įsipareigojimus. Pavyzdžiui:

Jeigu vartojimo kredito gavėjas yra sudaręs vedybų sutartį, kurioje nustatyta, kad visas sutuoktinių įgytas turtas (tiek iki santuokos sudarymo, tiek santuokos metu) yra kiekvieno iš sutuoktinių asmeninė nuosavybė, o sutuoktiniai pagal savo prievoles atsako tik savo asmeniniu turtu, tokiu atveju vartojimo kredito davėjui pateikta minėtos vedybų sutarties kopija yra pakankamas įrodymas, suteikiantis vartojimo kredito davėjui teisę vertinti tik vartojimo kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir finansinius įsipareigojimus.

Pažymėtina, kad tinkamais įrodymais laikytini įrodymai, patvirtinantys CK 3.89 straipsnio 1 dalyje nurodytą aplinkybių egzistavimą, pavyzdžiui:

ikivedybinė ar poveidybinė sutartis, testamentas, paveldėjimo teisės liudijimas, teismo sprendimas ir kt.

17.86. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad faktas, jog tam tikras turtas yra asmeninė vieno sutuoktinio nuosavybė, gali būti įrodytas tik rašytiniais įrodymais, išskyrus atvejus, kai įstatymas leidžia liudytojų parodymus arba to turto prigimtis ir pobūdis patys savaime įrodo, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė (CK 3.89 straipsnio 2 dalis).

17.87. Taip pat pažymėtina, kad net ir tuomet, kai sutuoktinių turtas ir prievolės nėra atskirti, tačiau vartojimo kredito gavėjo tvarių pajamų pakanka tam, kad nebūtų viršijamas Nuostatų 9 punkte nustatytas 40 proc. pajamų ir įsipareigojimų santykis, t. y. įvertinus **vartojimo kredito gavėjo šeimos išlaidas ir finansinius įsipareigojimus** nėra viršijamas įtvirtintas pajamų ir įsipareigojimų santykis, vartojimo kredito gavėjo sutuoktinio pajamos neprivalo būti vertinamos. Tačiau jeigu įvertinus vartojimo kredito gavėjo šeimos išlaidas ir įsipareigojimus minėtas santykis yra viršijamas, vartojimo kredito davėjas negali naudotis Nuostatų 20^{2.2} papunktyje numatyta išimtimi ir privalo vertinti ne tik vartojimo kredito gavėjo, bet ir jo sutuoktinio atitinkamus duomenis ir surinkti juos patvirtinančius įrodymus.

17.88. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pabrėžtina, kad Nuostatų 5 punkte nustatyta vartojimo kredito davėjo pareiga patvirtinti taisykles, skirtas užtikrinti, kad bus tinkamai įvertintas vartojimo kredito gavėjų kreditingumas ir laikomasi atsakingojo skolinimo principo, o Nuostatų 21 punkte – vartojimo kredito davėjo pareiga **nuolat** vertinti, ar taikomas vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo procesas yra tinkamas ir veiksmingas, ir prireikus jį keisti. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad vartojimo kredito davėjai turėtų nusistatyti tokias vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo vidaus procedūras, kurios tenkintų visus vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimui taikomus teisės aktų reikalavimus, taip pat turėtų apsibrėžti veiksnius, į kuriuos vartojimo kredito davėjas privalėtų atsižvelgti vertindamas

²³ Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017 m. birželio 8 d. sprendimas adm. byloje Nr. eI-866-789/2017.

taikomo vartojimo kredito davėjo kreditingumo vertinimo proceso veiksmingumą ir tinkamumą, pavyzdžiui:

pavėluotų įmokų mokėjimo atvejai, gauti vartojimo kredito gavėjų nusiskundimai, priežiūros institucijos išsakytos pastabos ir pan.

18. Jeigu vartojimo kredito sutarties šalys po vartojimo kredito sutarties sudarymo susitaria pakeisti bendrą vartojimo kredito sumą, prieš kiekvieną svarbesnį bendros vartojimo kredito sumos padidinimą vartojimo kredito davėjas privalo atnaujinti turimą finansinę informaciją apie vartojimo kredito gavėją ir iš naujo įvertinti jo kreditingumą.

Komentaras

18.1. Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu vartojimo kredito sutarties šalys po vartojimo kredito sutarties sudarymo susitaria pakeisti bendrą vartojimo kredito sumą, prieš kiekvieną svarbesnį bendros vartojimo kredito sumos padidinimą vartojimo kredito davėjas atnaujina turimą finansinę informaciją apie vartojimo kredito gavėją ir iš naujo įvertina jo kreditingumą. Nuostatų 20 punkte taip pat nustatyta, kad jeigu sutarties šalys po vartojimo kredito sutarties sudarymo susitaria pakeisti bendrą vartojimo kredito sumą, kiekvieną kartą, kai norima reikšmingai padidinti bendrą vartojimo kredito sumą, vartojimo kredito davėjas privalo atnaujinti turimą informaciją apie vartojimo kredito gavėją ir remdamasis atnaujinta informacija iš naujo įvertinti jo kreditingumą, taip pat Nuostatų III skyriuje nustatyta tvarka apskaičiuoti vartojimo kredito gavėjo DSTI.

18.2. Pažymėtina, kad teisės aktuose nėra sąvokų „svarbesnis bendros vartojimo kredito sumos padidinimas“ ar „reikšmingas bendros vartojimo kredito sumos padidinimas“ paaiškinimo, nenurodyti šio „svarbumo“ ar „reikšmingumo“ vertinimo ar nustatymo kriterijai. Nuostatų 5 punkte įtvirtinta vartojimo kredito davėjo pareiga patvirtinti taisykles, skirtas užtikrinti, kad bus tinkamai įvertintas vartojimo kredito gavėjų kreditingumas ir laikomasi atsakingojo skolinimo principo, kuriomis vartojimo kredito davėjas privalo vadovautis versdamasis vartojimo kreditų teikimo veikla. Kadangi svarbesnis (reikšmingesnis) bendros vartojimo kredito sumos padidinimas susijęs su vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimu, **vartojimo kredito davėjas**, siekdamas užtikrinti šiuo atžvilgiu vartojimo kredito gavėjų nediskriminavimą, vadovaudamasis Nuostatų 5 ir 20 punktais bei Įstatymo 8 straipsnio 2 ir 4 dalimis, **privalo pats nustatyti bendros vartojimo kredito sumos padidinimo svarbumo (reikšmingumo) vertinimo kriterijus ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi ir kad būtų tinkamai vertinamas vartojimo kredito gavėjų kreditingumas.**

18.3. Lietuvos banko nuomone, reikšmingu ir svarbiu vartojimo kredito gavėjui bendros vartojimo kredito sumos padidinimu būtų laikomi atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas savo įsipareigojimus vartojimo kredito davėjui siekia padengti prisiimdamas naujus ir (arba) vis didesnius įsipareigojimus.

Arba:

Vartojimo kredito gavėjas, negražinęs pradinio vartojimo kredito, jau po kelių dienų nori pasiimti papildomą vartojimo kredito sumą.

Tokiais atvejais vartojimo kredito davėjui turėtų kilti pagrįstų abejonių dėl vartojimo kredito gavėjo gebėjimo tinkamai valdyti savo finansus ir kad naujo vartojimo kredito suteikimas tokiam asmeniui tik dar labiau apsunkins jo finansinę padėtį, todėl vartojimo kredito davėjas privalėtų atnaujinti turimą informaciją apie vartojimo kredito gavėją ir iš naujo įvertinti jo kreditingumą.

18.4. Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini tokie atvejai, kai vartojimo kredito davėjas savo vidinėse taisyklėse visiems vartojimo kredito gavėjams nustato, pavyzdžiui:

vieną procentinį dydį, kuris yra pagrindinis ir (arba) vienintelis kriterijus, apibrėžiantis, ar bendros vartojimo kredito sumos padidinimas yra svarbus (reikšmingas) vartojimo kredito gavėjui.

Pažymėtina, kad mažas pajamas gaunantiems vartojimo kredito gavėjams bendros vartojimo kredito sumos padidinimas tam tikru procentiniu dydžiu konkrečiomis aplinkybėmis gali būti labai svarbus ir reikšmingas, kai tuo tarpu vartojimo kredito gavėjui, kurio pajamos yra gerokai didesnės nei vidutinės, bendros vartojimo kredito sumos padidinimas tuo pačiu procentiniu dydžiu gali būti visiškai nereikšmingas (nesvarbus) ir nesukelti didesnių sunkumų gražinti padidintą bendrą vartojimo kredito sumą.

18.5. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad nei Įstatymas, nei kiti vartojimo kreditų veiklą reglamentuojantys teisės aktai nenustato jokių išimčių, suteikiančių teisę vartojimo kredito davėjui, pavyzdžiui:

atsižvelgiant į tai, kiek laiko (1, 2 dienos ar pan.) praėjo po paskutinio vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo,

nesilaikyti Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų. T. y. minėta Įstatymo nuostata informacijos atnaujinimą ir kreditingumo vertinimą iš naujo sieja ne su laikotarpiu, praėjusiu po ankstesnės vartojimo kredito sutarties sudarymo, o su **kiekvieniu svarbesniu** bendros vartojimo kredito sumos padidiniu. Be to, pats bendros vartojimo kredito sumos didinimas jau reiškia, kad vartojimo kredito gavėjo finansinė padėtis keičiasi, nes, vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, turi būti vertinamas jau ir padidėjusi bendra vartojimo kredito suma, todėl vartojimo kredito gavėjo kreditingumas privalo būti vertinamas laikantis visų teisės aktuose nustatytų reikalavimų.

19. Vartojimo kredito davėjas privalo nedelsdamas ir nemokamai informuoti vartojimo kredito gavėją apie patikrinimo duomenų bazėse rezultatus ir pateikti informaciją apie duomenų bazes, kuriose atliktas jo kreditingumo patikrinimas.

Komentaras

19.1. Įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu prašymas gauti vartojimo kreditą atmetamas remiantis vartojimo kredito gavėjo kreditingumo patikrinimo duomenų bazėse metu gautais rezultatais, vartojimo kredito davėjas nedelsdamas ir nemokamai informuoja vartojimo kredito gavėją apie šio patikrinimo rezultatus ir pateikia informaciją apie duomenų bazes, kuriose atliktas jo kreditingumo patikrinimas.

19.2. Lietuvos banko nuomone, vykdant Įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nustatytą reikalavimą informuoti vartojimo kredito gavėją apie jo kreditingumo patikrinimo duomenų bazėse metu gautus rezultatus, **pakanka vartojimo kredito gavėją informuoti apie galutinį tokio patikrinimo rezultatą**, t. y. apie tai, kad jo prašymas gauti vartojimo kreditą atmetas remiantis kreditingumo patikrinimo duomenų bazėse metu gautais rezultatais, taip pat kartu turi būti pateikiama informacija apie duomenų bazes, kurių duomenimis remiantis buvo atliktas vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, nurodant bent jau įmonės, tvarkančios atitinkamą duomenų bazę, pavadinimą, buveinės adresą ir telefono numerį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo kredito davėjas savo nuožiūra vartojimo kredito gavėjui gali pateikti ir kitos papildomos su duomenų bazėmis susijusios informacijos. Tačiau vartojimo kredito gavėjui paprašius pateikti atitinkamą informaciją raštu, kitoje patvariojoje laikmenoje arba detalizuoti pirminiame pranešime nurodytą informaciją, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito gavėjui turėtų pateikti išsamią individualizuotą informaciją.

Refinansavimas

20.1. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad nei Įstatyme, nei kituose vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose **nėra nustatyto atskiros vartojimo kreditų refinansavimo reguliavimo arba esamo reguliavimo išimčių, todėl**, Lietuvos banko nuomone, iš naujojo vartojimo kredito davėjo perspektyvos **vartojimo kredito refinansavimas laikytinas naujo vartojimo kredito suteikimu, kuriam taikomi visi**

vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai, įskaitant vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, atitinkamos informacijos vartojimo kredito gavėjui pateikimą ir pan.

20.2. Vadovaudamasis Nuostatų 17.2 papunkčio nuostatomis, vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo surinkti informaciją ir įvertinti vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimus finansų įstaigoms bei kitas reikšmingas aplinkybes, susijusias su vartojimo kredito gavėjo finansine padėtimi (Nuostatų 17.5 papunktis). Remiantis protingumo bei sąžiningumo principais, faktas, kad vartojimo kredito davėjas įsipareigoja užtikrinti, kad refinansuojant bus padengtas vartojimo kredito gavėjo turimas kreditas, galėtų būti vertinamas kaip reikšminga aplinkybė – vartojimo kredito gavėjo išlaidų sumažėjimas, todėl vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditingumą refinansuojant jo turimą kreditą **galėtų būti neatsižvelgta į tuos finansinius įsipareigojimus, kurie bus padengti suteikus naują vartojimo kreditą, t. y. refinansuojant**, pavyzdžiui,

vartojimo kredito gavėjas, kurio mėnesio atlyginimas 1 000 eurų, turi finansinių įsipareigojimų pagal dvi vartojimo kredito sutartis, kurių mėnesio įmoka sudaro 100 eurų (kreditas Nr. 1) ir 150 eurų (kreditas Nr. 2). Vartojimo kredito gavėjas nori gauti naują vartojimo kreditą, kuriuo bus padengta (refinansuota) visa negražinta kredito Nr. 2 suma, ir gauti papildomų lėšų vartojimui. Naujo vartojimo kredito mėnesio įmoka sudarytų 200 eurų. Šiuo atveju vartojimo kredito gavėjo turimi 150 eurų mėnesio įsipareigojimai bus padengti (refinansuoti), todėl jie gali būti neįtraukiami skaičiuojant visus vartojimo kredito gavėjo turimus mėnesio įsipareigojimus. Taigi turimi ir nauji mėnesio finansiniai įsipareigojimai sudarytų 300 eurų (100 + 200), o DSTI sudarytų 30 proc.

Tokiu atveju, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas **turėtų užtikrinti**, kad naujai suteikiamas vartojimo kreditas **nebus panaudotas kitiems nei refinansavimo tikslams**, t. y. piniginės lėšos bus pervestos vartojimo kredito davėjui arba visiems paskolos davėjams (investuotojams) tarpusavio skolinimo atveju.

20.3. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo kredito davėjui refinansuojant pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį panaudotą vartojimo kredito dalį, savaime nereiškia, kad nutraukiama arba pasibaigia vartojimo kredito limitą (linijos) sutartis. Tokiu atveju padengus pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį panaudotą vartojimo kredito dalį ir tebegaliojant vartojimo kredito limitą (linijos) sutarčiai, vartojimo kredito gavėjas gali vėl naudotis vartojimo kredito limitu (linija). Taigi vartojimo kredito davėjas turi atsižvelgti į refinansuojamos vartojimo kredito sutarties pobūdį. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad, refinansuodamas pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį panaudotą vartojimo kredito dalį, vartojimo kredito davėjas, vertindamas vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, privalo vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimus pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį įskaičiuoti į bendrą vartojimo kredito gavėjo mėnesio įsipareigojimų sumą Nuostatų 9³ punkte nustatyta tvarka, išskyrus atvejus, kai vartojimo kredito davėjas turi įrodymų, kad vartojimo kredito limitą (linijos) sutartis bus nutraukta.

Pavyzdys, kai refinansuojant gali būti viršijamas Nuostatuose nustatytas 40 proc. DSTI dydis, pateiktas Gairių 17.63 papunktyje.

20.3.¹ Lietuvos banko nuomone, Gairių 20.3 papunktyje aptariami įrodymai, susiję su kredito limitą (linijos) sutartimi, pagal kurią panaudotas ir negražintas kreditas refinansuojamas, turėtų visais atvejais atitikti pakankamumo principą, o vartojimo kredito davėjo išreikalautų ir (ar) turimų įrodymų visuma turėtų leisti padaryti **pagrįstą** išvadą (turėti **pagrįstą** lūkesčių), kad įgyvendinus refinansavimo sandorį, t. y. atlikus įskaitymą įsipareigojimams pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį dengti, vartojimo kredito limitą (linijos) sutartis bus iš karto nutraukta, o tai reiškia, kad vartotojas negalės jokiais būdais pasinaudoti iš naujo kredito limitu (linija) pagal tokią sutartį.

Lietuvos banko nuomone, tokie **įrodymai turėtų atspindėti** vartotojo valią nutraukti sutartinius teisinius santykius pagal refinansuojamą vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį po refinansavimo sandorio (po sumų įskaitymo). **Tokie įrodymai, įskaitant, bet neapsiribojant, galėtų būti** vartojimo kredito davėjui pateiktas vartotojo kreipimasis (raštu, elektroniniu paštu ar pan.), adresuotas kreditoriui pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį, kuriame, be kita ko, būtų aiškiai išreikšta vartotojo valia ne tik refinansuoti panaudoto kredito dalį, tačiau ir valia (prašymas) nutraukti vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį atlikus sumų įskaitymą – iš refinansuojamų sumų padengus panaudotą kreditą pagal vartojimo kredito limitą (linijos) sutartį.

Lietuvos banko nuomone, **įrodymai taip pat turėtų atspindėti kreditoriaus pagal vartojimo kredito limitu (linijos) sutartį patvirtinimą** (raštu, elektroniniu paštu ar pan.) nutraukti vartojimo kredito limitu (linijos) sutartį atlikus minėtus įskaitymo veiksmus. Toks kreditoriaus patvirtinimas, Lietuvos banko nuomone, galėtų būti teikiamas kartu su informacija apie refinansuotiną sumą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks kreditoriaus patvirtinimas nepaneigia Įstatyme įtvirtintos vartotojo teisės vienašališkai nutraukti vartojimo kredito sutartį bei teisės grąžinti vartojimo kreditą anksčiau nustatyto termino.

KEISTA:

*2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

20.4. Kadangi taikoma praktika įvairuoja, ne visada galima refinansuojamą vartojimo kredito sumą pervesti tiesiogiai vartojimo kredito davėjui. Pavyzdžiui, kredito įstaigos turi galimybę atidaryti asmenines mokėjimo sąskaitas vartotojams toje kredito įstaigoje, kai įmokos nuskaitomos iš vartotojo asmeninės mokėjimo sąskaitos ir nėra galimybės lėšų, skirtų kreditui refinansuoti, pervesti tiesiogiai vartojimo kredito davėjui. Tačiau ir šiuo atveju **iki pervesdamas lėšas** vartojimo kredito davėjas turėtų dėti pastangas, kad naujai suteikiamas vartojimo kreditas nebūtų panaudotas kitiems nei refinansavimo tikslams. Lietuvos banko nuomone, tokiu atveju kredito įstaigų suteikti vartojimo kreditai gali būti refinansuojami vartojimo kredito davėjui pervedant lėšas į asmeninę vartojimo kredito gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje laikantis visų šių sąlygų:

20.4.1. kredito įstaigos pažymoje (dokumente) nurodytas kredito likutis ir vartojimo kredito gavėjo sąskaita, skirta refinansuojamo vartojimo kredito įmokoms mokėti ir kreditui grąžinti. Atitinkama informacija iš kredito įstaigos galėtų būti gauta įvairiais būdais (el. paštu, telefonu ar pan.), jei tokia informacija yra išsaugoma vartojimo kredito davėjo ir, esant poreikiui, gali būti pateikta kaip įrodymas;

20.4.2. gauti įrodymai iš vartojimo kredito gavėjo apie ketinimą iš anksto grąžinti turimą vartojimo kreditą kredito įstaigai, pavyzdžiui, kredito įstaigai pateiktas prašymas dėl išankstinio vartojimo kredito grąžinimo;

20.4.3. lėšų pervedimo į vartojimo kredito gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje paskirtyje aiškiai nurodyta pervedamų lėšų paskirtis – vartojimo kredito grąžinimas pagal atitinkamą vartojimo kredito sutartį, nurodant vartojimo kredito sutarties rekvizitus (pavyzdžiui, vartojimo kredito sutarties sudarymo datą ir (arba) numerį ar kt.).

20.5. Kaip nurodyta Gairėse, refinansavimo atveju yra sudaroma nauja vartojimo kredito sutartis, kai naujo vartojimo kredito lėšomis padengiamas (grąžinamas) turimas vartojimo ar kitas kreditas. Tai reiškia, kad tuo pačiu atliekamas turimo vartojimo ar kito kredito išankstinis grąžinimas. Lietuvos banko nuomone, tokiu atveju neturėtų būti atsižvelgiama į aplinkybę, kad vartotojas vartojimo kreditą grąžina ne nuosavomis lėšomis, o padengdamas jį kito vartojimo kredito davėjo paskolintomis lėšomis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jeigu refinansuojamas vartojimo kredito gavėjo jau turimas vartojimo kreditas, yra taikomas Įstatymo 17 straipsnis, t. y. vartojimo kredito gavėjas turi teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą. Plačiau apie tai Gairių 34.16 papunktyje.

21. Palūkanos, netesybos ir mokesčiai pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui netaikomi, jeigu vartojimo kredito davėjas ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės netinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumą.

Komentaras

21.1. Įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad palūkanos, netesybos ir mokesčiai pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui netaikomi, jeigu vartojimo kredito davėjas ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės netinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumą. Šia nuostata, atsižvelgdamas į kreditingumo vertinimo pareigos tinkamo įgyvendinimo esminę reikšmę vartojimo kredito sutarties tinkamam sudarymui ir įvykdymui, įstatymo leidėjas nustatė griežtą ir atgrasančią sankciją už šios pareigos netinkamą vykdymą. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisiniame reguliavime yra nustatytas ne tik atsakingojo skolinimo principas, bet ir atsakingojo skolinimo pareiga, atsakomybė už jos pažeidimą yra objektyvaus pobūdžio. Tai reiškia, kad Įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje įtvirtintoms **neigiamoms**

pasekmėms vartojimo kredito davėjui kilti pakanka fakto, kad jis netinkamai įvertino (nesant paties skolininko kaltės) skolininko kreditingumą, nurodoma LAT apžvalgoje²⁴.

21.2. Be to, LAT apžvalgoje²⁵ nurodyta, kad vartojimo kredito davėjo pareiga vertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą yra esminė pareiga, užtikrinanti finansų sistemos pagrindus, o už netinkamą jos įgyvendinimą vartojimo kredito davėjui yra taikomi Įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje nustatyti teisiniai padariniai. Taip pat pažymėta, kad teismas turi pareigą *ex officio* vertinti, ar vartojimo kredito davėjas tinkamai įgyvendino kreditingumo vertinimo pareigą. Kai ši pareiga nebuvo įgyvendinta tinkamai, teismas turi *ex officio* taikyti Įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje nurodytus padarinius.

KETVIRTASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO GAVĖJUI TAIKOMA PALŪKANŲ NORMA, NETESYBOS IR KITI MOKESČIAI

22. Pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomos netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną ir jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi.

Komentaras

22.1. Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte, be kita ko, nurodyta, kad atitinkamai Standartinėje informacijoje ir vartojimo kredito sutartyje turi būti aiškiai ir glaustai nurodoma palūkanų norma ir jos taikymo sąlygos, o pagal Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 11 punktą ir 11 straipsnio 2 dalies 11 punktą – pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais mokamos netesybos ar palūkanos ir jų apskaičiavimo tvarka.

22.2. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra išaiškinęs, jog Lietuvos civilinėje teisėje palūkanos yra: pirma, mokestis už pinigų skolinimą (pavyzdžiui, CK 6.872 straipsnyje nustatytos palūkanos už naudojimąsi paskolos suma); antra, minimalių kreditoriaus nuostolių, kurių nereikia įrodyti, kompensacija už piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimą (CK 6.261 straipsnis, toliau – kompensuojamosios palūkanos). Palūkanos, kaip mokestis už pinigų skolinimą, teismų praktikoje dar vadinamos pelno ar mokėjimo palūkanomis, iš esmės skiriasi nuo kompensuojamųjų palūkanų, mokamų už prievolės įvykdymo termino praleidimą²⁶.

22.3. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą LAT išaiškinimą, Lietuvos banko nuomone, **Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodytų palūkanų paskirtis – nustatyti vartojimo kredito gavėjo mokamą mokestį už naudojimąsi vartojimo kredito davėjo pinigais** (toliau – mokėjimo palūkanos), **o Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 11 straipsnio 2 dalies 11 punkte nurodytų palūkanų – kompensuoti vartojimo kredito davėjo nuostolius už prievolės neįvykdymą** (toliau – kompensacinės palūkanos).

22.4. Lietuvos banko nuomone, Standartinėje informacijoje ir vartojimo kredito sutartyje vartojimo kredito davėjas turėtų aiškiai ir vartojimo kredito gavėjui suprantama kalba atskleisti, kiek laiko bus taikomos fiksuoto dydžio mokėjimo palūkanos ir ar kartu su mokėjimo palūkanomis bus taikomos ir netesybos ar kompensacinės palūkanos už pradelstus finansinius įsipareigojimus. Kitaip tariant, Standartinėje informacijoje ir vartojimo kredito sutartyje **svarbu aiškiai nurodyti vartojimo kredito palūkanų normą (mokėjimo palūkanas) ir pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais mokamas netesybas ar kompensacines palūkanas, kad vartojimo kredito gavėjas galėtų aiškiai suprasti, kokių mokėjimų iš jo bus reikalaujama finansinių įsipareigojimų nevykdymo atveju.**

22.5. Kaip jau minėta, Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodomų mokėjimo palūkanų paskirtis – nustatyti vartojimo kredito gavėjo mokamą

²⁴ LAT apžvalga. 2.2 Pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-29-248/2016.

mokestį už naudojimąsi vartojimo kredito davėjo pinigais, o ne kompensuoti vartojimo kredito davėjo nuostolius už prievolės neįvykdymą, todėl, vartojimo kredito gavėjui vėluojant mokėti įmokas pagal vartojimo kredito sutartį, mokėjimo palūkanų ir Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 11 punkte nurodytų netesybų ar kompensacinių palūkanų vartojimo kredito davėjas gali reikalauti kartu, tačiau, kaip jau buvo minėta, tai turi būti aiškiai atskleista Standartinėje informacijoje ir vartojimo kredito sutartyje.

22.6. Taip pat svarbu pažymėti tai, kad vartojimo kredito sutarties šalių, t. y. vartojimo kredito davėjo ir vartojimo kredito gavėjo, **teisė susitarti dėl netesybų dydžio yra ribojama Įstatyme nustatant maksimalų neįrodinėtinų vartojimo kredito davėjo nuostolių dydį** – pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomos netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną ir jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostata siekiama sukurti teisinį aiškumą dėl vartojimo kredito gavėjo civilinės atsakomybės apimties, nes netesybos riboja prievolę pažeidusios šalies atsakomybę Įstatyme nustatyta ir iš anksto žinoma pinigų suma. Tuo tarpu pradelstų sumokėti įmokų atveju vartojimo kredito sutartyje nustatyto dydžio mokėjimo palūkanos gali būti toliau skaičiuojamos nuo pradelstos sumokėti kredito dalies, jos nelaikomos netesybomis Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies prasme ir atitinkamai joms netaikomas minėtas 0,05 proc. dydžio ribojimas (plačiau apie mokėjimo palūkanų skaičiavimą žr. Gairių 23 punkte).

22.7. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad **Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatytas 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną dydis taikytinas visų formų netesyboms (nepriklausomai nuo to, koks jų pavadinimas) – ir delspinigiams, ir baudoms**. Vadinasi, jeigu vartojimo kredito sutartyje už finansinių įsipareigojimų nevykdymą netesybos yra nustatytos konkrečia pinigų suma (bauda), **vartojimo kredito davėjas privalo užtikrinti, kad ši suma konkrečiu atveju neviršytų Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatyto dydžio**.

22.8. Tais atvejais, kai netesybos ar kompensacinės palūkanos nepadengia vartojimo kredito davėjo faktiškai patirtų nuostolių dėl vartojimo kredito gavėjo vėlavimo atsiskaityti pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį, **vartojimo kredito davėjui išlieka teisė iš tokio skolininko reikalauti neatlygintų nuostolių dalies**. Tačiau tokiu atveju nuostolius, kiek jų nepadengia netesybos ar kompensacinės palūkanos, siekiantis išsieleškoti **vartojimo kredito davėjas gali kreiptis į teismą, pareikšdamas atskirą reikalavimą atlyginti nuostolius ir juos įrodyti**²⁷.

22.9. Nors Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje tiesiogiai kompensacinės palūkanos nėra minimos, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad kompensacinę funkciją atliekančios palūkanos taip pat yra atsakomybės už prievolių nevykdymą forma, Lietuvos banko nuomone, **Įstatyme nustatytas netesybų dydžio apribojimas taip pat turėtų būti taikomas kompensacinių palūkanų, mokamų vartojimo kredito sutarties nevykdymo atveju, dydžiui**. Tokią Lietuvos banko poziciją patvirtina ir LAT 2012 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2012, kurioje konstatuota, kad „palūkanos, kurios mokamos tik esant sutarties pažeidimui, savo esme yra ne palūkanos, bet sutartinės netesybos.“ Taigi kompensacinių mokėjimų (netesybų ar kompensacinių palūkanų), neatsižvelgiant į jų pavadinimą sutartyje, dydis negali viršyti 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną. Tokį Lietuvos banko aiškinimą patvirtina ir VAAT sprendimuose pateikti išaiškinimai²⁸, taip pat LAT praktika. LAT nutartyje yra nurodęs, „Kadangi kompensacinių palūkanų paskirtis ir prigimtis iš esmės yra analogiška kaip ir netesybų, o Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalis riboja visų galimų netesybų ir mokesčių už vartojimo kredito sutartyje nustatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą taikymą vartojimo kredito gavėjui, todėl Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje minimos netesybos aiškintinos kaip apimančios ir kompensacines palūkanas, mokamas dėl vartojimo kredito gavėjo prievolių vykdymo terminų pažeidimo. Aiškinant priešingai, būtų sudaroma vartojimo kredito davėjams galimybė apeiti Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtintą ribojimą. Tokiu atveju nebūtų pasiekti tiek Vartojimo kredito įstatymo, tiek

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1.

²⁸ Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. birželio 15 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-4666-580/2015.

Direktyvos 2008/48/EB, kuri buvo įgyvendinta minėtu įstatymu, tikslai vartotojų teisių apsaugos prasme²⁹.

22.10. Taip pat svarbu pažymėti, kad Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies trečiajame sakinyje nustatyta, kad jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Vadinas, **vartojimo kredito gavėjo atsakomybė ribojama Įstatymo nustatyto dydžiu (0,05 proc.) ir į šią atskirai neįrodinėtiną sumą turi būti įskaičiuojami ir vartojimo kredito davėjo patiriami nuostoliai (nepriklausomai nuo to, koks jų pavadinimas)**. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas neturi teisės taikyti jokių kitų papildomų mokesčių (nepriklausomai nuo to, ar išieškojimą vykdo pats vartojimo kredito davėjas, ar yra pasitelkiami tretieji asmenys)**, pavyzdžiui:

skolos išieškojimo, administravimo, pranešimo apie įsiskolinimą ir pan. mokesčių.

Pavyzdyje nurodyti ir panašūs mokesčiai yra tiesiogiai susiję su vartojimo kredito gavėjo finansinių įsipareigojimų nevykdymu laiku, todėl papildomas jų nustatymas laikytinas prieštaraujančiu Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatai. Išdėstyta Lietuvos banko nuomonę patvirtina ir VAAT sprendimuose pateikti išaiškinimai³⁰.

22.11. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys ir į Įstatymo leidėjo tikslus, kurių buvo siekiama 2011 m. lapkričio 17 d. priimant Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo pakeitimo įstatymą Nr. XI-1684. Iš 2011 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komiteto posėdžio protokolo Nr. 109-P-45 matyti, kad pasiūlymas Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatą papildyti „mokesčių“ sąvoka kilo dėl to, kad „praktikoje pasitaiko atvejų, kai vartojimo kreditus išduodančios bendrovės siekia išvengti 11 straipsnio 8 dalyje nustatyto netesybų dydžio apribojimo, pavadindamos faktines netesybas kitokiais pavadinimais. Tokiais veiksmais ne tik „apeinami“ įstatymo reikalavimai, bet ir klaidinami vartojimo kreditų gavėjai, kurie pagrįstai tikisi, kad įstatyme nustatytos netesybos yra maksimali įmanoma jų atsakomybė ir, nebūdami profesionalūs rinkos dalyviai, nesugeba pastebėti ir įvertinti kitokiais pavadinimais nustatytų faktinių netesybų.“ Tokiu būdu įstatymų leidėjas siekė sudaryti „kliūtis finansinių paslaugų teikėjams taikyti vartotojams papildomus mokesčius už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą“.

22.12. LAT apžvalgoje³¹ nurodyta, kad teismų praktikoje vis dar pasitaiko pavyzdžių, kai, siekiant išvengti Įstatyme nustatyto netesybų dydžio ribojimo, netesybos yra paslepamos po tam tikrais mokesčiais. Viena dažniausiai pasitaikančių to formų yra vadinamasis administravimo mokestis. Neretai toks mokestis pagal sutartį yra **sąlyginio pobūdžio, t. y. mokamas tik tada, kai skolininkas pažeidžia sutartį (vėluoja gražinti kreditą). Esant tokiai situacijai jis kvalifikuotinas kaip netesybos**. Pavyzdžiui, vienoje civilinėje byloje Kauno apygardos teismas nurodė, kad sutarties specialiosiose sąlygose administravimo mokestis nėra įtrauktas į bendrą vartojimo kredito kainą, kurią atsakovas turi sumokėti, nėra nurodytas konkretus šio mokesčio dydis, priešingai nei Sutarties sąlygose dėl tarpininkavimo mokesčio. Kaip matyti iš Vartojimo kredito sutarties 5.4 ir 5.14 punktų, sutartyje nustatyta administravimo mokesčio nuolaida yra taikoma tik tuo atveju, jeigu vartojimo kredito gavėjas tinkamai vykdo sutartį (jos nepažeidžia). Tokia sąlyginė nuolaida, kai jos pabaiga ([administravimo mokesčio] netaikymas) susieta su pagrindinės prievolės pažeidimu, atlieka prievolės užtikrinimo funkciją (CK 6.71 straipsnis), t. y. atitinka netesybas. Priešingas aptariamų sutarties sąlygų dėl nuolaidos netaikymo aiškinimas reikštų sutarties aiškinimą sutartį parengusios šalies (verslininko) naudai ir vartotojo, silpnesniosios vartojimo teisinių santykių šalies, nenaudai³². Analogiškai šiuo klausimu sprendžia ir Vilniaus apygardos teismas: Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalis numato, kad jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Minėta, kad šalys susitarė, kad vartojimo kredito gavėjui tinkamai vykdam sutartį, sutarties administravimo mokesčiui yra taikoma nuolaida ir jis yra lygus nuliui. Tokia **sąlyga, numatanti, kad nuolaida**

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 74–75 punktai.

³⁰ Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. balandžio 29 d. sprendimas adm. byloje Nr. I-3997-815/2015, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. gegužės 18 d. sprendimas adm. byloje Nr. eI-6456-790/2015.

³¹ LAT apžvalga. 5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės.

³² Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-119-254/2019, 25 punktą.

taikoma tik tuo atveju, jeigu prievolė vykdoma tinkamai, atlieka prievolės užtikrinimo funkciją (CK 6.71 straipsnis)³³.

22.13. Taip pat iš Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies trečiojo sakinio matyti, kad jis **draudžia kitas netesybas ir mokesčius „už vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą“**. Atsižvelgiant į tai, kad, pagal CK 6.205 straipsnį, sutarties neįvykdymu laikomas bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą vykdymą ir įvykdymo termino praleidimą, darytina išvada, kad **Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatytas ribojimas netesybų ar bet kokių kitų iš anksto sutartų mokesčių dydžiui už finansinių įsipareigojimų nevykdymą apima tiek atvejus, kai netesybos arba mokesčiai taikomi už finansinių įsipareigojimų visišką ar dalinį nevykdymą, tiek už vėlavimą įvykdyti finansinius įsipareigojimus sutartyje nustatytais terminais**.

22.14. Pažymėtina, kad **Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatytas netesybų ribojimas 0,05 proc. dydžiu taikomas ir nutraukus vartojimo kredito sutartį**. CK 6.221 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad sutarties nutraukimas nepanaikina teisės reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo, bei netesybas. Taigi, minėtoje nuostatoje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad sutarties nutraukimas neturi įtakos civilinei atsakomybei. **Jeigu sutartis pažeista, kol nėra nutraukta, tai ir nutraukus sutartį kreditorius gali iš skolininko išsiieškoti nuostolius ar netesybas**³⁴. Tuo tarpu pagal CK 6.221 straipsnio 3 dalį, sutarties nutraukimas neturi įtakos, be kita ko, sutarties sąlygų galiojimui, jeigu šios sąlygos pagal savo esmę lieka galioti ir po sutarties nutraukimo. Atsižvelgiant į minėtas CK nuostatas ir į tai, kad, pagal Įstatymo 11 straipsnio 8 dalį, netesybų dydis yra ribojamas, t. y. vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas vartojimo kredito sutartyje gali susitarti dėl ne didesnio kaip 0,05 proc. dydžio netesybų, darytina išvada, kad, ir nutraukus vartojimo kredito sutartį, ši vartojimo kredito sutarties sąlyga lieka galioti ir turėtų būti taikomas sutartyje nustatytas netesybų dydis, kuris negali būti didesnis kaip 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

22.15. LAT apžvalgoje³⁵ papildomai atkreipiamas dėmesys į tai, kad jeigu delspinigiai viršija Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatytą dydį, tai tokios netesybas nustatančios sąlygos turi būti pripažįstamos **nesąžiningomis, negaliojančiomis ab initio, o ne mažinamos iki įstatyme nustatyto 0,05 proc. dydžio**. Kad tokiu atveju netesybos išvis nepriteistinos, pripažįstama tiek kasacinio teismo³⁶, tiek ESTT praktikoje.

23. Netesybos negali būti skaičiuojamos už ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį.

Komentaras

23.1. Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad netesybos negali būti skaičiuojamos už ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį.

23.2. Pažymėtina, kad Įstatymas minėta nuostata buvo papildytas atsižvelgiant į tai, kad, pagal CK 1.125 straipsnio 5 dalies 1 punktą, ieškiniams dėl netesybų išieškojimo yra taikomas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas. Taigi, šia Įstatymo nuostata siekiama įtvirtinti, kad, nepaisant ilgesnio vartojimo kredito gavėjo įmokų pradelavimo laikotarpio, net ir nesant pateikto ieškinio, netesybos nebūtų paskaičiuotos ir pritaikytos vartojimo kredito gavėjui už ilgesnį kaip 180 dienų pradelavimo laikotarpį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad **Įstatymas nenumato jokių išimčių, kurioms esant galėtų būti taikomas ilgesnis netesybų skaičiavimo laikotarpis, be to, šis laikotarpis yra bendras laikotarpis, už kurį gali būti skaičiuojamos netesybos**, todėl, Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas sumoka vartojimo kredito davėjui netesybas už 92 dienas (skaičiuojant nuo 2016 m. kovo 15 d. iki 2016 m. birželio 14 d.), bet nepadengia pačios

³³ Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1587-232/2018.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. 6.221 straipsnio 2 dalies komentaras.

³⁵ LAT apžvalga. 5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 55 punktą.

įmokos, tačiau vartojimo kredito davėjas atnaujina netesybų skaičiavimą ir vėl skaičiuoja jas už 180 dienų laikotarpį (skaičiuojant nuo 2016 m. liepos 14 d. iki 2017 m. vasario 9 d.).

Pažymėtina, kad minėtame pavyzdyje pateikta situacija neatitiktų Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatų, nes pavyzdyje nurodytu atveju netesybos vartojimo kredito gavėjui būtų paskaičiuotos iš viso už 272 dienų laikotarpį (92 dienos ir 180 dienų), todėl viršytų Įstatyme nustatytą 180 dienų netesybų skaičiavimo laikotarpį. Tuo tarpu nepaisant to, ar vartojimo kredito gavėjas padengė dalį netesybų, ar ne, kaip jau minėta, bendras laikotarpis, už kurį skaičiuojamos netesybos, negali viršyti 180 dienų, todėl, vartojimo kredito gavėjui sumokėjus netesybas už 92 dienų laikotarpį, vartojimo kredito davėjas turėtų teisę paskaičiuoti ir taikyti netesybas tik už likusias 88 dienas.

23.3. Dėl netesybų skaičiavimo pradžios momento – svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad **Įstatyme nenumatyta speciali netesybų pradžios skaičiavimo tvarka, todėl taikytinos bendrosios CK nuostatos dėl netesybų skaičiavimo pradžios, išskyrus atvejus, kai vartojimo kredito sutarties šalys dėl vėlesnės netesybų skaičiavimo pradžios (nuo pareikalavimo momento arba pan.) susitaria vartojimo kredito sutartyje**. Remiantis CK, netesybos pradėdamos skaičiuoti tada, kai skolininkas prievolės neįvykdo arba įvykdo netinkamai (CK 6.71 straipsnio 1 dalis). Sutarties neįvykdymu laikomas bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą (CK 6.205 straipsnis). Pažymėtina, kad CK nuostatos dėl netesybų skaičiavimo pradžios momento šalių sutartiniais santykiais taikomos tada, kai šalys dėl netesybų skaičiavimo pradžios momento nesusitaria sutartyje³⁷. Taigi, tuo atveju, kai konkrečioje vartojimo kredito sutartyje netesybų skaičiavimo pradžios momentas neapertas, tokios sutarties atžvilgiu būtų taikomos bendrosios CK nuostatos, pagal kurias 180 dienų laikotarpis būtų pradėdamos skaičiuoti nuo vartojimo kredito sutarties pažeidimo padarymo fakto.

23.4. Atsižvelgiant į tai, kad draudimas skaičiuoti netesybas už ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį įsigaliojo 2016 m. vasario 1 d., atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, Lietuvos banko nuomone, šie Įstatymo pakeitimai būtent nuo šios datos ir yra taikomi, nepriklausomai nuo to, kada buvo sudaryta vartojimo kredito sutartis. Kitaip tariant, **180 dienų netesybų skaičiavimo laikotarpis taikomas visoms netesyboms, skaičiuojamoms už laikotarpį po minėtos Įstatymo nuostatos įsigaliojimo 2016 m. vasario 1 d.** Netesyboms, kurios buvo skaičiuojamos iki 2016 m. vasario 1 d., 180 dienų taisyklė netaikoma, tačiau pažymėtina tai, kad, jeigu netesybos buvo pradėtos skaičiuoti iki 2016 m. vasario 1 d. ir baigtos skaičiuoti po 2016 m. vasario 1 d., Lietuvos banko nuomone, bendras laikotarpis, už kurį gali būti skaičiuojamos netesybos, negali viršyti 180 dienų.

23.5. **Netesybos skaičiuojamos nuo vartojimo kredito gavėjo pradelstos sumokėti sumos (įmokos), tačiau jeigu vartojimo kredito gavėjas pavėluoja sumokėti tik dalį įmokos, tokiu atveju netesybos gali būti skaičiuojamos tik nuo pradelstos sumokėti įmokos dalies**. Pažymėtina, kad 180 dienų taisyklė taikytina ir kompensacinėms palūkanoms, kurios detaliau aptartos Gairių 22 punkte. Tuo tarpu, jeigu vartojimo kredito gavėjas pradėsia sumokėti kelias įmokas, Lietuvos banko nuomone, 180 dienų laikotarpis gali būti skaičiuojamas kiekvienai pradelstai įmokai atskirai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito gavėjas pradėsia sumokėti vartojimo kredito sutartyje nustatytą 100 eurų įmoką, kurios mokėjimo terminas 2017 m. gegužės 1 d. ir 150 eurų įmoką, kurios mokėjimo terminas 2017 m. birželio 1 d. Taigi šiuo atveju vartojimo kredito davėjas turi teisę skaičiuoti šias netesybas:

- 1) nuo 100 eurų įmokos už pradelimo laikotarpį, ne ilgesnį kaip 180 dienų (skaičiuojant nuo 2017 m. gegužės 1 d. iki 2017 m. spalio 27 d.);
- 2) nuo 150 eurų įmokos už pradelimo laikotarpį, ne ilgesnį kaip 180 dienų (skaičiuojant nuo 2017 m. birželio 1 d. iki 2017 m. lapkričio 27 d.).

23.6. Netesybos ar kompensacinės palūkanos skaičiuojamos nuo vartojimo kredito gavėjo pradelstos sumokėti įmokos sumos, kurią sudaro pradelsta sumokėti kredito dalis ir mokėjimo

³⁷ Plačiau apie netesybų skaičiavimo pradžios ir pabaigos momentus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje Nr. AC-37-1.

palūkanų dalis. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad mokėjimo palūkanos pradelstų sumokėti įmokų atveju gali būti toliau skaičiuojamos nuo pradelstos sumokėti kredito dalies. Taigi, pradelstos sumokėti įmokos atveju tuo pačiu metu gali būti skaičiuojamos kompensacinės palūkanos už ne ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį nuo pradelstos sumokėti įmokos sumos ir vartojimo kredito sutartyje nustatyto dydžio mokėjimo palūkanos nuo pradelstos sumokėti kredito dalies. Pagal bendrąją taisyklę, mokėjimo palūkanos už pradelstą sumokėti kredito dalį skaičiuojamos iki kredito dalies padengimo, bet ne ilgiau nei iki sutarties pasibaigimo, išskyrus Gairių 33.6 papunktyje nurodytą išimtį. Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito sutartyje numatyta 10 eurų dydžio įmoka, kurią sudaro kredito dalis (8 eurai) ir mokėjimo palūkanos (2 eurai), taip pat sutartyje numatyta, kad mokėjimo palūkanos – 0,2 proc. Taigi, vartojimo kredito gavėjui pradelsus sumokėti 10 eurų įmoką, vartojimo kredito davėjas turi teisę:

- 1) pagal Įstatymo 11 straipsnio 8 dalies nuostatas taikyti 0,05 proc. netesybas arba kompensacines palūkanas nuo 10 eurų dydžio įmokos už pradelSIMO laikotarpį, ne ilgesnį kaip 180 dienų;
- 2) tuo pačiu laikotarpiu taikyti 0,2 proc. mokėjimo palūkanas nuo 8 eurų kredito dalies;
- 3) praėjus 180 dienų laikotarpiui – toliau nuo pradelstos kredito dalies (8 eurai) skaičiuoti tik 0,2 proc. mokėjimo palūkanas.

PENKTASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO SUTARČIŲ SUDARYMO RIBOJIMAI

24. Vartojimo kredito sutartis negali būti sudaroma su neveiksniu tam tikroje srityje asmeniu, ribotai veiksniu tam tikroje srityje asmeniu arba asmeniu, kuris sprendimus tam tikroje srityje priima naudodamasis pagalba (toliau visi kartu – neveiksnūs asmenys).

Komentaras

24.1. Įstatymo 11¹ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito sutartis negali būti sudaryta su neveiksniais asmenimis, išskyrus atvejus, kai vartojimo kredito davėjas turi pagrindžiančius įrodymus, kad neveiksnaus tam tikroje srityje asmens vardu vartojimo kredito sutartį sudaro jo globėjas, ribotai veiksnus tam tikroje srityje asmuo vartojimo kredito sutarčiai sudaryti turi rūpintojo sutikimą arba asmuo, kuris sprendimus tam tikroje srityje priima naudodamasis pagalba, sudarydamas vartojimo kredito sutartį naudojasi pagalba toje srityje.

24.2. Pažymėtina, kad neveiksnųjų asmenų institutus reglamentuoja CK. CK 2.11¹ straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad Neveiksnųjų ir ribotai veiksnųjų asmenų registre registruojami asmenys, kurie teismo tvarka pripažinti neveiksniais tam tikroje srityje arba kurių civilinis veiksnumas tam tikroje srityje apribotas, asmenys, kurie yra sudarę sutartį dėl pagalbos priimant sprendimus, taip pat pagalbą priimant sprendimus teikiantys asmenys, sritys, kuriose asmeniui teikiama pagalba priimant sprendimus. Taigi, visi asmenys, kurie teismo tvarka pripažinti neveiksniais, yra registruojami Neveiksnųjų ir ribotai veiksnųjų asmenų registre.

24.3. Pažymėtina, kad 2016 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė, be kita ko, Įstatymo 11¹ straipsnio 2 dalies pakeitimą, kuriuo buvo panaikinta ankstesnėje šios nuostatos redakcijoje įtvirtinta vartojimo kredito davėjų pareiga įsitikinti, kad asmuo nėra pripažintas neveiksniu asmeniu. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas prieš sudarydamas vartojimo kredito sutartį neprivalo tikrinti Neveiksnųjų ir ribotai veiksnųjų asmenų registro. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad Įstatymo 11¹ straipsnio 2 dalyje, kaip jau minėta, yra įtvirtintas draudimas sudaryti vartojimo kredito sutartis su neveiksniais asmenimis**, todėl, Lietuvos banko nuomone, šios Įstatymo nuostatos neatitiktų toks vartojimo kredito davėjo elgesys, kaip, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas, žinodamas, turėdamas žinoti arba turėdamas abejonių, kad asmuo yra neveiksnus (tai aiškiai matyti iš asmens veiksmų, asmens elgesys kelia įtarimų,

asmuo pats apie tai informuoja vartojimo kredito davėją ir pan.), vis tiek sudaro su tokiu asmeniu vartojimo kredito sutartį.

24.4. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Įstatymo 11¹ straipsnio 2 dalyje taip pat nustatyta, kad asmuo, kuris vartojimo kredito sutarties sudarymo metu įstatymų nustatyta tvarka yra **pripažintas neveiksniu asmeniu, yra atleidžiamas nuo išmokėtos vartojimo kredito sumos gražinimo, palūkanų, netesybų ir kitų mokesčių mokėjimo**, išskyrus atvejus, kai vartojimo kredito davėjas turi pagrindžiančius dokumentus, kad atitinkamai neveiksnaus asmens vardu vartojimo kredito sutartį sudarė jo globėjas, asmuo vartojimo kredito sutarčiai sudaryti turėjo rūpintojo sutikimą arba sudarydamas vartojimo kredito sutartį asmuo naudojosi pagalba toje srityje. Pažymėtina, jog teisės teorijoje įtvirtinta nuostata, kad, kai susiklosčiusį teisinį santykį reglamentuoja dvi normos – bendroji ir specialioji, tokiu atveju galioja taisyklė, kad turi būti taikoma specialioji teisės akto norma *lex specialis derogat generali* (specialus įstatymas pakeičia bendrąjį). Atsižvelgiant į tai, suteikus vartojimo kreditą neveiksniui tam tikroje srityje asmeniui, arba asmeniui, kurio civilinis veiksnumas tam tikroje srityje apribotas, turi būti taikomos Įstatyme, o ne CK nustatytos pasekmės.

24.5. Taigi, nepaisant to, kad vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai nenustato vartojimo kredito davėjo pareigos prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą patikrinti vartojimo kredito gavėjo veiksnumą, siekiant išvengti sandorio su neveiksniu asmeniu sudarymo sąlygojamos rizikos ir galimų neigiamų pasekmių pačiam vartojimo kredito davėjui, **Lietuvos bankas rekomenduoja vartojimo kredito davėjams prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą patikrinti fizinio asmens veiksnumą**. Ši rekomendacija gali būti įgyvendinama vartojimo kredito davėjui apie konkretų asmenį pateikiant užklausą Neveiksnių ir ribotai veiksnų asmenų registru.

25. Vartojimo kredito sutartys negali būti sudaromos nuo 22 valandos iki 7 valandos.

Komentaras

25.1. Įstatymo 11¹ straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito sutartys negali būti sudaromos nuo 22 valandos iki 7 valandos. Lietuvos banko nuomone, tai reiškia, kad, nepriklausomai nuo to, kokios sąlygos numatytos vartojimo kredito sutartyje (kokia yra sutarties įsigaliojimo arba pinigų išmokėjimo data ir laikas ar pan.), ji negali būti sudaroma minėtoje nuostatoje nurodytu laikotarpiu.

25.2. Bendruoju atveju, vadovaujantis CK 1.73 straipsnio 2 dalimi, rašytinės formos sandoriai sudaromi surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sandorio šalių, arba šalims apsieičiant atskirais dokumentais. Rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitokiais telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini tokie atvejai, kaip, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas pasirašo vartojimo kredito sutartį 23 valandą, tačiau pinigus vartojimo kredito gavėjui vartojimo kredito davėjas pagal šią sutartį išmoka 8 valandą, t. y. pasibaigus Įstatymo 11¹ straipsnio 3 dalyje numatytam laikotarpiui.

25.3. Pažymėtina, kad minėta Įstatymo nuostata siekiama apsaugoti asmenis, ypač tuos, kurie piktnaudžiauja teise sudaryti vartojimo kredito sutartis, taip pat siekiama, kad asmuo dėl vartojimo kredito poreikio ir vartojimo kredito sutarties sudarymo priimtų racionalų, apgalvotą ir pagrįstą sprendimą, o ne būdamas, pavyzdžiui, bare ar lošimų namuose. Būtent todėl Įstatyme įtvirtintas draudimas nakties metu sudaryti vartojimo kredito sutartis. Atsižvelgiant į tai, kad prašymo suteikti vartojimo kreditą vartojimo kredito davėjui pateikimas yra viena esminių vartojimo kredito sutarties sudarymo proceso dalių, kuri būtent ir išreiškia asmens valią dėl vartojimo kredito ir atitinkamai vartojimo kredito sutarties sudarymo poreikio, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas nuo 22 iki 7 valandos negali iš asmenų priimti prašymų suteikti vartojimo kreditą**.

25.4. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad **vartojimo kredito davėjas prirėikus turi galėti įrodyti, jog tinkamai įvykdė tiek Įstatyme, tiek kituose vartojimo kreditų teikimo**

veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytas pareigas. Nors būdus ir priemones, kuriais vartojimo kredito davėjas ketina rinkti atitinkamus įrodymus, gali pasirinkti pats vartojimo kredito davėjas, tačiau, Lietuvos banko nuomone, siekdamas turėti įrodymų, kad tinkamai laikėsi Įstatymo 11¹ straipsnio 3 dalyje įtvirtinto draudimo sudaryti vartojimo kredito sutartis nuo 22 valandos iki 7 valandos, vartojimo kredito davėjas galėtų, pavyzdžiui:

fiksuoti kiekvienos vartojimo kredito sutarties sudarymo laiką ar pan.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS ĮSIPAREIGOJIMŲ PAGAL VARTOJIMO KREDITO SUTARTĮ VYKDYMO ATIDĖJIMAS

26. Vartojimo kredito davėjas arba paskolos davėjas (tarpusavio skolinimo atveju) privalo vartojimo kredito gavėjo prašymu atidėti įmokų, išskyrus palūkanas, mokėjimą vartojimo kredito gavėjo prašyme nurodytam, bet ne ilgesniam kaip 3 mėnesių, laikotarpiui.

Komentaras

26.1. Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas arba paskolos davėjas (tarpusavio skolinimo atveju) privalo vartojimo kredito gavėjo prašymu, pateiktu raštu popieriuje ar kitoje patvariojoje laikmenoje, vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu vartojimo kredito gavėjui atidėti įmokų, išskyrus palūkanas, mokėjimą vartojimo kredito gavėjo prašyme nurodytam, bet ne ilgesniam kaip 3 mėnesių, laikotarpiui, kai vartojimo kredito davėjas nebetenkina pagal šio įstatymo 8 straipsnio 5 dalį priimtame priežiūros institucijos teisės akte nustatytą kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu, ir yra bent viena iš šių aplinkybių:

26.1.1. nutrūksta vartojimo kredito gavėjo santuoka;

26.1.2. miršta vartojimo kredito gavėjo sutuoktinis;

26.1.3. vartojimo kredito davėjas ar jo sutuoktinis tampa bedarbiu arba netenka ne mažiau kaip trečdaliao pajamų;

26.1.4. vartojimo kredito davėjas pripažįstamas nedarbingu arba iš dalies darbingu Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatyme nustatyta tvarka;

26.1.5. vartojimo kredito davėjas atlieka nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą.

26.2. Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta vartojimo kredito gavėjo teisė prašyti įmokų, išskyrus palūkanas, atidėjimo. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatyme nustatyta vartotojų apsauga taikoma tik galiojančioms vartojimo kredito sutartims, atitinkamai Įstatymo 18¹ straipsnyje nustatyta vartotojo teisė į įmokų atidėjimą turėtų būti taikoma tik galiojančioms, t. y. nenutrauktoms ir teisės aktų nustatytais atvejais nepasibaigusioms vartojimo kredito sutartims.

26.3. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 2 straipsnyje nustatyta, kad nurodytas įstatymas taikomas ir iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos sudarytoms vartojimo kredito sutartims. Vadinasi, įstatymų leidėjas siekė nustatyti, kad įmokų atidėjimo teise galėtų pasinaudoti visi vartojimo kredito gavėjai, nesvarbu, kada buvo sudaryta vartojimo kredito sutartis. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, bendrovės, perėmusios vartojimo kredito sutartis iki Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įsigaliojimo dienos ir neįrašytos į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, taip pat turėtų sudaryti galimybę atidėti įmokų mokėjimą vartotojams, kurių vartojimo kredito sutartys yra galiojančios. Tokiu atveju vartojimo kredito sutartis perėmusi bendrovė turėtų užtikrinti, kad bendra vartojimo kredito kaina nebūtų didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą ir kt.

26.4.

KEISTA:

*2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Pažymėtina, kad kredito įmokų atidėjimo tikslas – sudaryti galimybes vartotojui atidėti įmokų mokėjimą susidūrus su finansiniais sunkumais, siekiant išsaugoti sutartinius santykius ir išvengti vartojimo kredito gavėjo nemokumo, skolos išieškojimo procedūrų ir pan. Lietuvos

banko nuomone, tokia priemonė būtų veiksmingesnė tada, kai vartotojas dar nevēluoja vykdyti finansinių įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį.

26.5. Be to, Lietuvos banko nuomone, tai, kad Įstatymo 18¹ straipsnyje numatyta galimybė atidėti įmokų, išskyrus palūkanas, mokėjimą, savaime nereiškia, kad šis straipsnis taikomas tik tada, kai vartojimo kredito sutartyje yra nustatytos palūkanos. Kai įmoką sudaro tik vartojimo kredito dalies dengimas, t. y. vartojimo kredito sutartyje nenustatytas palūkanų mokėjimas, Įstatymo 18¹ straipsnis turėtų būti taikomas vartojimo kredito sutarties įmokų mokėjimo grafike nustatytiems įmokoms, skirtoms tik vartojimo kredito daliai gražinti, atidėti.

26.6.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad vartojimo kredito davėjas turi atidėti įmokų, išskyrus palūkanas, mokėjimą. Lietuvos banko nuomone, nurodyta nuostata reiškia, kad vartojimo kredito davėjas įmokų atidėjimo laikotarpiu turi teisę reikalauti iš vartojimo kredito gavėjo mokėti tik palūkanas, todėl kiti papildomi mokesčiai (administravimo ar pan.) neturėtų būti mokami, t. y. turi būti atidedami, jei yra skaičiuojami įmokų atidėjimo laikotarpiu. Lietuvos banko nuomone, pagal Įstatymą nedraudžiama vartojimo kredito davėjui ir vartojimo kredito gavėjui susitarti ir dėl visų ar dalies palūkanų mokėjimo atidėjimo. Be to, vartojimo kredito davėjai, atidedami įmokų mokėjimą, turi vadovautis ir kitais galiojančiuose teisės aktuose nustatytais reikalavimais. Pavyzdžiui, CK 6.37 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad palūkanos už priskaičiuotas palūkanas neskaičiuojamos, išskyrus įstatymų ar šalių susitarimu nustatytas išimtis, jeigu toks šalių susitarimas nepažeidžia sąžiningumo, protingumo ir teisingumo reikalavimų.

26.7.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas privalo atidėti įmokų, išskyrus palūkanas, mokėjimą, kai vartojimo kredito gavėjas nebetenkina teisės aktuose nustatytų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu, ir yra bent viena iš Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nurodytų aplinkybių. Įstatyme tiesiogiai nenustatyta, kad vartotojas įmokų atidėjimo teise turi pasinaudoti nedelsdamas atsiradus Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytiems aplinkybėms. Tai, kad vartotojas ne iš karto atsiradus Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytiems aplinkybėms kreipėsi į vartojimo kredito davėją dėl įmokų atidėjimo, neturėtų užkirsti kelio vartojimo kredito gavėjui pasinaudoti įmokų atidėjimo teise. Todėl, atsižvelgdamas į protingumo ir sąžiningumo principus, kiekvieną situaciją vartojimo kredito davėjas turi vertinti individualiai.

26.8.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, galima išskirti šias Įstatyme įtvirtintas privalomo įmokų atidėjimo sąlygas:

26.8.1. gautas vartotojo prašymas;

26.8.2. vartojimo kredito gavėjas nebetenkina pagal Įstatymo 8 straipsnio 5 dalį priimtame priežiūros institucijos teisės akte nustatytų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo

reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu;

26.8.3. egzistuoja bent viena Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatyta aplinkybė.

26.8¹. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas gali taikyti įmokų atidėjimą ir vartojimo kredito gavėjui palankesnes sąlygomis, t. y. vartojimo kredito davėjas turi teisę taikyti įmokų atidėjimą (Įstatymo 18¹ straipsnį) ir šiais atvejais:

26.8¹.1. kai vartojimo kredito gavėjas nebetenkina teisės aktuose nustatytų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu, nors ir nėra Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nurodytų kitų aplinkybių;

26.8¹.2. esant bent vienai iš Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nurodytų aplinkybių, nors teisės aktuose nustatyti kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimai, susiję su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu, yra tenkinami.

Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas gali susitarti dėl įmokų atidėjimo ir kitomis vartojimo kredito gavėjui palankesnes sąlygomis.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

26.9. Pažymėtina, kad Įstatymo 18¹ straipsnyje nėra nustatytų Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytų nuostatų taikymo (įmokų atidėjimo) skaičiaus ribojimų. Todėl, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjas turėtų turėti galimybę pasinaudoti įmokų atidėjimu, jeigu pablogėjus jo finansinei padėčiai kaskart atsiranda viena iš Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nustatytų aplinkybių, nesvarbu, kad vartojimo kredito gavėjas anksčiau jau pasinaudojo įmokų atidėjimo teise dėl vienos arba kelių (gali būti ir tokių pačių) Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nurodytų aplinkybių.

26.10. Kadangi Įstatymo 18¹ straipsnyje nėra nustatyto termino, per kurį vartojimo kredito davėjas turi išnagrinėti vartojimo kredito gavėjo prašymą atidėti įmokų mokėjimą, turi būti vadovaujamosi bendrosiomis Įstatymo nuostatomis. Vadovaudamiesi Įstatymo 21² straipsniu, vartojimo kredito davėjai privalo priežiūros institucijos nustatyta tvarka nagrinėti vartojimo kredito gavėjų skundus (**prašymus**), susijusius su vartojimo kredito davėjų teikiamomis paslaugomis (toliau – skundai). Vartojimo kredito davėjas privalo išnagrinėti rašytinį vartojimo kredito gavėjo skundą ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. Tačiau, atsižvelgiant į įmokų atidėjimo svarbą ir galimas neigiamas pasekmes vartotojui, rekomenduotina vartotojų prašymus dėl įmokų atidėjimo išnagrinėti nedelsiant per protingą terminą.

26.11.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies formuluotė „kai vartojimo kredito gavėjas nebetenkina pagal šio įstatymo 8 straipsnio 5 dalį priimtame priežiūros institucijos teisės akte nustatytų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykiu“, Lietuvos banko nuomone, turėtų būti suprantama taip, kad vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykis yra didesnis nei 40 proc. (Nuostatų 9 punktą). Lietuvos banko nuomone, nors vykdydamas Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalies nuostatas, vartojimo kredito davėjas turi įvertinti vartotojo finansinę padėtį, kad galėtų pagrįsti šiame straipsnyje nurodytą sąlygą, jog vartotojas nebetenkina Nuostatuose nustatytų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės

įmokos dydžio ir pajamų santykiu, atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje įtvirtintas įmokų atidėjimas yra viena iš vartojimo kredito restruktūrizavimo priemonių, minėto straipsnio taikymo atveju, atidedant vartojimo kredito įmokas, Nuostatuose nustatyti reikalavimai nėra taikomi.

26.12. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas turi teisę reikalauti įrodymų iš vartojimo kredito gavėjo, siekdamas įsitikinti, kad egzistuoja Įstatymo 18¹ straipsnio 1 dalyje nustatytos aplinkybės, taip pat turi teisę pats rinkti įrodymus, t. y. tikrinti duomenų bazes ar pan.

26.13. Viena iš Įstatyme nustatytų įmokų atidėjimo sąlygų – vartojimo kredito gavėjo ar jo sutuoktinio ne mažiau kaip trečdalis pajamų netekimas. Įstatyme nenustatyti konkretūs pajamų sumažėjimo vertinimo metodai. Kadangi galimos įvairios situacijos, vartojimo kredito davėjas turėtų vadovautis protingumo ir sąžiningumo principais ir kiekvieną situaciją vertinti individualiai. Lietuvos banko nuomone, tinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

lyginami 2 paskutiniai pajamų gavimo mėnesiai,

arba

paskutinių 4 mėnesių pajamų vidurkis lyginamas su vartotojo pateikta informacija ir įrodymais apie pasikeitusias pajamas, jei vartotojo gaunamos pajamos kas mėnesį svyruoja.

26.14. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatyme nenustatytos pajamų netekimo arba sumažėjimo priežastys, Lietuvos banko nuomone, įmokų mokėjimas vartojimo kredito gavėjui turėtų būti atidedamas, nesvarbu, kokios priežastys lėmė pajamų netekimą arba sumažėjimą.

26.15. Įstatyme nėra detalizuota, kuriems vartojimo kredito produktams taikomas Įstatymo 18¹ straipsnis, todėl, Lietuvos banko nuomone, įmokų atidėjimo galimybė turėtų būti sudaryta ir vartojimo kredito gavėjams, turintiems vartojimo kredito produktus, kurių daliniai gražinimai nenumatyti, pavyzdžiui:

vartojimo kredito limitui, susietam su kredito kortele ir pan.

26.16. Tačiau tada turi būti atsižvelgiama į tokių vartojimo kredito produktų, kurių daliniai gražinimai nenumatyti, specifiką. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjas galėtų pasinaudoti įmokų atidėjimo teise, kai, vadovaujantis vartojimo kredito sutarties nuostatomis, jam atsiranda pareiga padengti panaudotą vartojimo kreditą ar jo dalį (pavyzdžiui, pasibaigus vartojimo kredito sutarties dėl vartojimo kredito limito (linijos) suteikimo terminui ar pan.) ir yra sudaromas įmokų mokėjimo grafikas panaudotai vartojimo kredito daliai padengti. Kai vartojimo kredito gavėjas yra panaudojęs vartojimo kredito, kurio daliniai gražinimai nenumatyti, dalį ir jam neatsiranda pareiga gražinti vartojimo kreditą, t. y. dengti panaudotą vartojimo kreditą, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjui nekyla pareiga taikyti Įstatymo 18¹ straipsnio, nes vartotojas panaudotą vartojimo kredito dalį gali padengti pagal savo finansines galimybes iki vartojimo kredito sutarties termino pabaigos, todėl vartotojas nėra laikomas nevykdančiu finansinių įsipareigojimų ir jam neatsiranda finansinių įsipareigojimų nevykdymo pasekmių, pavyzdžiui, pareigos mokėti netesybas.

26.17. Pažymėtina, kad, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo 18¹ straipsnyje nurodytų vartojimo kredito gavėjo teisių ir vartojimo kredito davėjo pareigų realizavimas **nelaikomas vartojimo kredito sutarties keitimu Įstatymo kontekste**, todėl vartojimo kredito gavėjams neturėtų būti taikomi vartojimo kredito sutarties keitimo ar panašūs mokesčiai.

Lietuvos banko nuomone, atidedant įmokas pagal Įstatymo 18¹ straipsnį, taip pat turi būti laikomasi Įstatyme nustatytų bendros vartojimo kredito kainos reikalavimų. Plačiau žr. Gairių 14.5 papunktyje.

27. Atidėjus įmokų mokėjimą, bendru vartojimo kredito sutarties šalių sutarimu perskaičiuojamos atidėtos įmokos ir sudaromas atnaujintas įmokų mokėjimo grafikas.

Komentaras

Įstatymo 18¹ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, atidėjus įmokų mokėjimą, bendru vartojimo kredito sutarties šalių sutarimu perskaičiuojamos atidėtos įmokos ir sudaromas atnaujintas įmokų mokėjimo grafikas. Lietuvos banko nuomone, nurodyta Įstatymo nuostata reiškia, kad vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas gali susitarti dėl to, koku būdu bus atidedamos įmokos, t. y. ar bus ilginamas vartojimo kredito sutarties laikotarpis, ar

sudaromas naujas mokėjimų grafikas didinant įmokas, ar pan. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad, atidedant įmokų mokėjimą, vartotojas turi būti aiškiai informuojamas apie pasekmes, t. y. kokiu būdu bus paskirstomas vartojimo kredito grąžinimas ir įmokų mokėjimas.

SEPTINTASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO SUTARTIES NUTRAUKIMAS

Vartojimo kredito gavėjo teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties apsisprendimo laikotarpiu

28. Vartojimo kredito gavėjui, apsisprendimo laikotarpiu – per 2 kalendorines dienas nuo lėšų pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį išmokėjimo dienos – atsisakiusiam vartojimo kredito sutarties, negali būti taikomos palūkanos ir jokie kiti mokesčiai, išlaidos ar kompensacijos.

Komentaras

28.1. Įstatymo 14¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad apsisprendimo laikotarpiu vartojimo kredito gavėjas, nenurodydamas priežasties, gali atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir grąžinti vartojimo kredito davėjui jam išmokėtą vartojimo kredito sumą nemokėdamas palūkanų ir jokių kitų mokesčių, išlaidų ar kompensacijų.

28.2. Įstatymo 14¹ straipsnyje įtvirtinto apsisprendimo laikotarpio tikslas – apsaugoti vartotojus, ypač tuos, kurie sprendimus skolintis priima neapgalvotai, ir suteikti jiems galimybę per 2 kalendorines dienas nuo lėšų pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį išmokėjimo dienos, nenurodant priežasties, **atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir grąžinti vartojimo kredito davėjui jam išmokėtą vartojimo kredito sumą be jokių palūkanų, kitų mokesčių, išlaidų ar kompensacijų.** Tai reiškia, kad vartojimo kredito gavėjas gali atsisakyti vartojimo kredito sutarties be jokių pasekmių ir nuostolių, todėl vartojimo kredito sutarties atsisakymo atveju **vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi jokie mokesčiai, išlaidos ar kompensacijos, tarp jų ir sutarties sudarymo mokestis. Tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjas jau yra sumokėjęs kokius nors su vartojimo kredito sutarties sudarymu susijusius mokesčius, jam atsisakius vartojimo kredito sutarties apsisprendimo laikotarpiu, vartojimo kredito davėjas tokius mokesčius vartojimo kredito gavėjui turėtų grąžinti.**

28.3. Įstatymo 14¹ straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad apsisprendimo laikotarpis prasideda nuo lėšų pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjui išmokėjimo dienos. Lietuvos banko nuomone, **lėšų pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį išmokėjimo vartojimo kredito gavėjui diena, taigi ir apsisprendimo laikotarpio pradžia, laikytina diena, kai vartojimo kredito gavėjui išmokamos lėšos arba sudaroma galimybė naudotis lėšomis ar suteiktu kredito limitu.** Tuo atveju, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito suma yra išmokama ne vienu mokėjimu, o keliais mokėjimais, apsisprendimo laikotarpis turėtų būti pradedamas skaičiuoti nuo pirmos vartojimo kredito dalies išmokėjimo dienos.

Tačiau tuo atveju, kai sudaroma susietojo vartojimo kredito sutartis, Lietuvos banko nuomone, apsisprendimo laikotarpis turėtų būti pradedamas skaičiuoti nuo šios sutarties sudarymo dienos, išskyrus atvejus, kai sutartyje nustatyta vėlesnė sutarties įsigaliojimo diena (tada apsisprendimo laikotarpis turėtų būti pradedamas skaičiuoti nuo susietojo vartojimo kredito sutarties įsigaliojimo dienos). Tuo tarpu santykiečiai tarp vartojimo kredito davėjo ir atitinkamų prekių ar paslaugų, kurios finansuojamos pagal susietojo vartojimo kredito sutartį, teikėjo neturi jokios įtakos apsisprendimo laikotarpio skaičiavimui, t. y. nepriklauso nuo to, kada vartojimo kredito davėjas sumoka prekių ar paslaugų teikėjui už prekes ar paslaugas ir pan.

28.4. Pagal Įstatymo 14¹ straipsnio 2 dalį, vartojimo kredito gavėjas, norėdamas apsisprendimo laikotarpiu pasinaudoti teise atsisakyti vartojimo kredito sutarties, **ne vėliau kaip iki šio laikotarpio pabaigos** praneša apie tai vartojimo kredito davėjui ir grąžina vartojimo kredito davėjui jam išmokėtą vartojimo kredito sumą. Atsižvelgiant į šią nuostatą,

darytina išvada, kad vartojimo kredito gavėjas, norėdamas apsisprendimo laikotarpiu atsisakyti vartojimo kredito sutarties, ne vėliau kaip iki apsisprendimo laikotarpio pabaigos, t. y. ne vėliau kaip per 2 kalendorines dienas nuo lėšų jam išmokėjimo dienos, turi atlikti šiuos veiksmus: 1) pranešti apie tai vartojimo kredito davėjui; ir 2) grąžinti vartojimo kredito davėjui jam išmokėtą vartojimo kredito sumą. Taip pat pažymėtina, kad Įstatymas imperatyviai nereglamentuoja vartojimo kredito sutarties atsisakymo formos, todėl, vadovaujantis Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 14¹ punktu, be kita ko, vartojimo kredito gavėjo teisė apsisprendimo laikotarpiu atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir **šios teisės įgyvendinimo tvarka** turi būti aptarta vartojimo kredito sutartyje. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad nustatant vartojimo kredito sutarties atsisakymo įgyvendinimo tvarką, ja neturi būti nepagrįstai apsunkinama vartojimo kredito gavėjo galimybė pasinaudoti vartojimo kredito sutarties atsisakymo institutu. Lietuvos banko nuomone, tais atvejais, kai vartojimo kredito gavėjas per 2 kalendorines dienas nuo lėšų jam išmokėjimo dienos tinkamai informuoja vartojimo kredito gavėją apie tai, kad nori iš anksto grąžinti vartojimo kreditą, vartojimo kreditas turėtų būti grąžintas laikantis Įstatymo 14¹ straipsnio reikalavimų, o ne vadovaujantis Įstatymo 15 ar 17 straipsniu.

29. Vartojimo kredito gavėjui apsisprendimo laikotarpiu atsisakius vartojimo kredito sutarties, be jokių papildomų įsipareigojimų nutrūksta ir su vartojimo kredito sutartimi susijusi papildomų paslaugų teikimo sutartis.

Komentaras

29.1. Įstatymo 14¹ straipsnio 3 dalis įtvirtina papildomas vartojimo kredito sutarties nutraukimo apsisprendimo laikotarpiu pasekmes su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų sutarčių atžvilgiu. Lietuvos banko nuomone, **su vartojimo kredito sutartimi susijusia papildomų paslaugų teikimo sutartimi laikytina sutartis, atitinkanti bent vieną iš šių kriterijų:**

29.1.1. papildomų paslaugų teikimo sutartis, kurią **privaloma sudaryti** kartu su vartojimo kredito sutartimi, t. y. nesudaręs papildomų paslaugų sutarties vartojimo kredito gavėjas negalėtų gauti vartojimo kredito siūlomomis sąlygomis;

29.1.2. papildomų paslaugų teikimo sutartis, kuri yra neatsiejamai susijusi su vartojimo kredito sutartimi, t. y. nesudaręs vartojimo kredito sutarties vartojimo kredito gavėjas negalėtų atskirai naudotis tomis papildomomis paslaugomis, pavyzdžiui:

Kartu su vartojimo kredito sutartimi yra sudaroma sutartis dėl mokėjimo kortelės, kuri gali būti naudojama **išimtinai** tik vartojimo kredito lėšoms panaudoti.

Arba:

Vartojimo kredito gavėjas pasirenka gauti vartojimo kredito lėšų išmokėjimo ir įmokų surinkimo namuose paslaugą.

29.2. Pažymėtina, kad Įstatymo 14¹ straipsnio 3 dalies nuostata garantuoja vartojimo kredito gavėjui, kad, apsisprendimo laikotarpiu jam atsisakius vartojimo kredito sutarties, susijusi papildomų paslaugų teikimo sutartis nutraukiama be jokių sąlygų ir ribojimų, tačiau faktiškai pagal tokią sutartį suteiktų papildomų paslaugų atlygintinumo klausimas turėtų būti sprendžiamas vadovaujantis bendrosiomis civilinės teisės normomis, pagal kurias vartojimo kredito davėjas ar trečioji šalis turi teisę prašyti tik kainos dalies, proporcingos suteiktoms papildomoms paslaugoms (CK 6.222 straipsnio 1 dalis). Lietuvos banko nuomone, tai reiškia, kad **vartojimo kredito davėjas (trečioji šalis) privalo grąžinti vartojimo kredito gavėjo pagal susijusių papildomų paslaugų teikimo sutartį sumokėtas sumas, išskyrus sumokėtos sumos dalį, proporcingą faktiškai suteiktoms paslaugoms.** Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad aptariamoje straipsnio dalyje reglamentuotu atveju vartojimo kredito davėjas (trečioji šalis) neturi teisės reikalauti, kad vartojimo kredito gavėjas padengtų kitokius mokesčius, pavyzdžiui:

susijusių papildomų paslaugų teikimo sutarties sudarymo mokesį, nes sutarties sudarymas nelaikytinas papildomos paslaugos teikimu.

Vartojimo kredito gavėjo teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties per 14 kalendorinių dienų

30. Jeigu vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja teise atsisakyti vartojimo kredito sutarties per 14 kalendorinių dienų, jis grąžina vartojimo kredito davėjui vartojimo kreditą ir palūkanas, susikaupusias nuo dienos, kurią buvo išmokėtas vartojimo kreditas, iki vartojimo kredito grąžinimo dienos, o vartojimo kredito davėjas neturi teisės iš vartojimo kredito gavėjo gauti jokios kitos kompensacijos, išskyrus kompensaciją už viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus negražinamus mokesčius.

Komentaras

30.1. Įstatymo 15 straipsnyje numatyta vartojimo kredito gavėjo teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties per 14 kalendorinių dienų. Tokiu atveju vartojimo kredito gavėjas, be kita ko, pagal to paties straipsnio 2 dalies 2 punktą, turi nedelsdamas, ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo pranešimo apie vartojimo kredito sutarties atsisakymą išsiuntimo vartojimo kredito davėjui dienos, grąžinti vartojimo kredito davėjui vartojimo kreditą ir palūkanas, susikaupusias nuo dienos, kurią buvo išmokėtas vartojimo kreditas, iki vartojimo kredito grąžinimo dienos, o **vartojimo kredito davėjas neturi teisės iš vartojimo kredito gavėjo gauti jokios kitos kompensacijos, išskyrus kompensaciją už viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus negražinamus mokesčius.**

30.2. Vadovaujantis CK 6.156 straipsnio 4 dalimi, sutarties sąlygas šalys nustato savo nuožiūra, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas nustato imperatyvios teisės normos. Įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostata vertintina kaip norma, imperatyviai ribojanti vartojimo kredito davėjo ir vartojimo kredito gavėjo teisę laisvai susitarti dėl nuostolių atlyginimo, jeigu vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja Įstatymo 15 straipsnio 1 dalies jam suteikta teise.

30.3. Analizuojant Įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 2 punktą, darytina išvada, kad šia nuostata, kuri perkelia Direktyvos 14 straipsnio 3 dalies b punkto nuostata, siekiama imperatyviai viešosios teisės reguliavimu sudaryti galimybę vartojimo kredito gavėjui per 14 kalendorinių dienų apsispręsti dėl gauto vartojimo kredito, t. y. iš esmės **nutraukti neįvykdytą vartojimo kredito sutartį atleidžiant vartojimo kredito gavėją nuo pareigos atlyginti vartojimo kredito davėjo dėl tokio atsisakymo patirtus nuostolius.** Pažymėtina, kad **ši vartojimo kredito gavėjo teisė negali būti ribojama jokiais vartojimo kredito gavėjo ir vartojimo kredito davėjo susitarimais ar sutikimais,** pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjui patvirtinant, kad jis sutinka nesinaudoti Įstatymo numatytu 14 dienų terminu ar pan.

30.4. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 2 punkte (atitinkamai Direktyvos 14 straipsnio 3 dalies b punkte) yra pateiktas **baigtinis sąrašas sumų, kurias vartojimo kredito gavėjas privalo grąžinti (kompensuoti) vartojimo kredito davėjui vartojimo kredito sutarties atsisakymo atveju, t. y.** 1) vartojimo kredito; 2) palūkanas, susikaupusias nuo dienos, kurią buvo išmokėtas vartojimo kreditas, iki vartojimo kredito grąžinimo dienos; 3) vartojimo kredito davėjo viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus negražinamus mokesčius.

30.5. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstyta, darytina išvada, kad **kiti vartojimo kredito davėjo dėl vartojimo kredito sutarties atsisakymo patirti nuostoliai (nei tiesioginiai, nei netiesioginiai),** pavyzdžiui:

vartojimo kredito sutarties sudarymo mokestis, kuris priskaičiuojamas už vienkartinę sutarties sudarymo išlaidas, tam tikrų dokumentų parengimą, jų surinkimą ir pan.,

negali būti kompensuojami vartojimo kredito gavėjo sąskaita, o visi vartojimo kredito gavėjo vartojimo kredito davėjui jau sumokėti tokio pobūdžio mokesčiai atsisakant sutarties turi būti jam grąžinti vadovaujantis Įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 2 punktu.

Susietojo vartojimo kredito sutarties nutrūkimas

31. Vartojimo kredito gavėjui pasinaudojus teise atsisakyti prekių pirkimo-pardavimo arba paslaugų teikimo sutarties, be jokių išipareigojimų nutrūksta ir susietojo vartojimo kredito sutartis.

Komentaras

31.1. Vartojimo kredito gavėjo teisę atsisakyti prekių pirkimo-pardavimo arba paslaugų teikimo sutarties reglamentuoja CK ir kituose teisės aktuose įtvirtintos bendrosios teisės normos. Vadovaujantis Įstatymo 16 straipsnio 1 dalimi, jeigu vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja teise atsisakyti prekių pirkimo-pardavimo arba paslaugų teikimo sutarties, be jokių papildomų išipareigojimų nutrūksta ir susietojo vartojimo kredito sutartis.

31.2. Pagal Įstatymo 16 straipsnio 2 dalį, vartojimo kredito gavėjas turi dvi atskiras teises: teisę sustabdyti savo prievolių pagal susietojo vartojimo kredito sutartį vykdymą ir teisę reikalauti, kad vartojimo kredito davėjas grąžintų jam sumokėtas įmokas, jeigu pardavėjas ar paslaugos teikėjas netiekia prekių ar neteikia paslaugų arba jos tiekiamos (teikiamos) tik iš dalies, arba jos neatitinka prekių pirkimo-pardavimo ar paslaugų teikimo sutarties. Pagal Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 16 punktą, vartojimo kredito sutartyje turi būti aptartos Įstatymo 16 straipsnyje nustatytos teisės ir naudojimosi tomis teisėmis sąlygos.

31.3. Pažymėtina, kad Įstatyme nėra nustatyta jokių išimčių dėl vartojimo kredito gavėjo teisės pasinaudoti Įstatymo 16 straipsnyje nustatyta teise, todėl, Lietuvos banko nuomone, **šia teise vartojimo kredito gavėjas gali pasinaudoti neatsižvelgiant į prekių netiekimo ar paslaugų neteikimo priežastį.** Kitaip tariant, vartojimo kredito gavėjo galimybės pasinaudoti Įstatymo 16 straipsnyje numatyta teise neturėtų lemti, pavyzdžiui:

faktas, kad pardavėjui arba paslaugos teikėjui yra iškelta bankroto byla ir pan.

31.4. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito gavėjui paprašius tik sustabdyti jo prievolių pagal susietojo vartojimo kredito sutartį vykdymą, kaip nustatyta Įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 1 punkte, vartojimo kredito davėjui neatsiranda pareiga iš karto grąžinti vartojimo kredito gavėjui jo sumokėtas įmokas. Vadovaujantis Įstatymo 16 straipsnio 4 dalimi, **pareiga grąžinti sumokėtas vartojimo kredito įmokas atsiranda tada, kai vartojimo kredito gavėjas įvykdo visas Įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje nurodytas sąlygas.** Vartojimo kredito gavėjui įvykdžius minėtas sąlygas, vartojimo kredito davėjas, nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 10 darbo dienų, privalo grąžinti vartojimo kredito gavėjui jo sumokėtas įmokas ir įgyja į pardavėją ar paslaugos teikėją atgręžtinio reikalavimo teisę dėl vartojimo kredito gavėjui grąžintų įmokų ir kitų patirtų nuostolių atlyginimo.

31.5. Įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę prašyti vartojimo kredito gavėjo įrodymų, kad jis kreipėsi į pardavėją ar paslaugų teikėją su prašymu tinkamai įvykdyti sutartį arba kad prekių pirkimo-pardavimo ar paslaugų teikimo sutartis buvo nutraukta. Įstatymo 16 straipsnyje nėra reglamentuota, kokie duomenys, dokumentai ar informacija gali būti laikomi tinkamais ir pakankamais įrodymais, kad vartojimo kredito gavėjas įvykdė Įstatymo 16 straipsnyje nustatytas sąlygas, todėl įrodymų tinkamumas kiekvienu atveju gali priklausyti nuo faktinės situacijos, prekių ar paslaugų specifikos ir konkrečių vartojimo kredito sutarčių sąlygų. Dokumentai, įrodantys dalinį prekių arba paslaugų suteikimą ir (arba) pristatymą, gali būti, pavyzdžiui:

prekių pirkimo-pardavimo ar paslaugų teikimo sutartis, prekių priėmimą ir (arba) pristatymą patvirtinantys dokumentai (įvairūs išrašai, prekių perdavimo ar priėmimo aktai) ar pan.

31.6. Nors Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 punkte minima tik netinkamos prekės kokybė, tačiau, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo 16 straipsnio nuostatos turėtų būti aiškinamos sistemiškai, atsižvelgiant į minėto straipsnio siekiamą reguliavimo tikslą. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 16 straipsnyje reguliuojamos susietojo vartojimo kredito sutartys, kuriomis finansuojamos tiek prekės, tiek paslaugos, Lietuvos banko nuomone, paslaugos taip pat gali būti teikiamos nekokybiškai ir gali būti pateikta valstybės ar savivaldybių institucijos arba trečiosios

šalies išvada dėl netinkamos paslaugos kokybės, jei tokią išvadą teikia atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos arba trečiosios šalys.

31.7. Vadovaujantis Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktų analize, galima daryti išvadą, kad jeigu paslauga arba prekė buvo **nekokybiška**, turėtų būti įvykdytos abi Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies punktuose nustatytos sąlygos (tiek pateikta išvada dėl kokybės, tiek gražinta prekė), tačiau, kai prekės arba paslaugos **neteikiamos arba teikiamos tik iš dalies**, turi būti vadovaujama si Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 2 punktu.

31.8. Nors Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 2 punkte nustatyta aiški vartojimo kredito gavėjo pareiga prekes gražinti vartojimo kredito davėjui, o ne pardavėjui, Lietuvos banko nuomone, Įstatymas nepanaikina vartotojo teisės remiantis bendrosiomis CK nuostatomis arba prekių ar paslaugų pirkimo sutartyje nustatyta tvarka netinkamos kokybės prekes gražinti tiesiogiai pardavėjui. Tačiau tuo atveju, kai vartotojas pasinaudoja Įstatymo 16 straipsnyje nustatyta teise ir kreipiasi į vartojimo kredito davėją, pastarasis privalo priimti gražinamas prekes.

31.9. Pažymėtina, kad Įstatymo 16 straipsnio nuostatos turėtų būti taikomos atsižvelgiant į kitų teisės aktų, reguliuojančių prekių gražinimo ypatumus, nuostatas. Kai prekė yra panaudota ir neįmanoma jos gražinti, Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostata dėl prekės ar jos dalies gražinimo laikoma neįgyvendinama, todėl vartojimo kredito gavėjas netenka teisės reikalauti gražinti įmokų už tas prekes arba dalį jų, kuri yra panaudota ir pagal savo pobūdį bei teisės aktų reikalavimus negali būti gražinta, pavyzdžiui:

vartotojas pirkto stogo dangą ir dalį stogo dangos panaudojo,
arba
vartotojas pirkto plyteles ir dalis jų buvo panaudota.

Tokiu atveju vartotojas galėtų pasinaudoti Įstatymo 16 straipsnio nustatytais teisėmis tik dėl nesuteiktų prekių ar paslaugų dalies. Įrodymus, kokia prekių dalis buvo nepateikta arba kokia paslaugų dalis nesuteikta, vartojimo kredito davėjui turėtų pateikti vartojimo kredito gavėjas.

31.10. Lietuvos banko nuomone, tuo atveju, kai pardavėjas ar paslaugos teikėjas prekę ar paslaugą tiekia (teikia) iš dalies, vartojimo kredito davėjas turėtų gražinti vartojimo kredito gavėjui jo sumokėtą vartojimo kredito dalį (jeigu ją vartojimo kredito gavėjas jau buvo sumokėjęs), **tačiau neturėtų gražinti vartojimo kredito gavėjo sumokėtų palūkanų, kitų mokesčių ir išlaidų, kurias jis sumokėjo už laikotarpį, kurį faktiškai naudojosi preke ar paslauga**. Tačiau jeigu pardavėjas ar **paslaugos teikėjas netiekė prekių arba nesuteikė paslaugų vartojimo kredito gavėjui**, taip pat tuo atveju, kai **vartojimo kredito gavėjas neturėjo realios galimybės ne dėl savo kaltės pasinaudoti preke ar paslauga** (jam pateikta prekė buvo neveikianti, paslauga pardavėjo neaktyvuota ir pan.), Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito davėjas turėtų gražinti vartojimo kredito gavėjui ne tik jo sumokėtą vartojimo kredito dalį, bet ir visus kitus susietojo vartojimo kredito sutartyje numatytus mokesčius** (palūkanas, sutarties sudarymo mokestį, administravimo mokestį ir pan.).

Neterminuotos vartojimo kredito sutarties nutraukimas

32. Vartojimo kredito sutarties šalys sutartyje gali numatyti, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę nutraukti neterminuotą vartojimo kredito sutartį bent prieš du mėnesius pateikdamas vartojimo kredito gavėjui patvariojoje laikmenoje parengtą rašytinį pranešimą apie vartojimo kredito sutarties nutraukimą.

Komentaras

32.1. Įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito sutarties šalys sutartyje gali numatyti, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę nutraukti neterminuotą vartojimo kredito sutartį bent prieš du mėnesius pateikdamas vartojimo kredito gavėjui patvariojoje laikmenoje parengtą rašytinį pranešimą apie vartojimo kredito sutarties nutraukimą.

32.2. Įstatyme nėra nustatyto neterminuotos vartojimo kredito sutarties nutraukimo (Įstatymo 14 straipsnis) ir vartojimo kredito sutarties nutraukimo vartojimo kredito davėjo reikalavimu (Įstatymo 19 straipsnis) santykio, tačiau, manytina, kad Įstatymo 14 ir 19 straipsniai nustato skirtingus vartojimo kredito sutarties nutraukimo pagrindus.

32.3. Vadovaujantis analogiškais CK nuostatomis, Įstatymo 19 straipsnis reguliavimo prasme atitinka CK 6.217 straipsnio 2 dalį, kuri leidžia nukentėjusiajai šaliai (kreditoriui) nutraukti sutartį dėl esminio pažeidimo. Atitinkamai Įstatymo 19 straipsnis suteikia tokią galimybę vartojimo kredito davėjui ir nustato konkrečius atvejus, kokie vartojimo kredito gavėjo pažeidimai laikytini esminiais, t. y. pateisinančiais kraštutinę pažeistų teisių savigynos priemonę – vienašalį vartojimo kredito sutarties nutraukimą. Kita vertus, Įstatymo 14 straipsnis skirtas kitoms situacijoms, t. y. suteikia galimybę vartojimo kredito davėjui nutraukti neterminuotą vartojimo kredito sutartį nesant vartojimo kredito sutarties pažeidimo. Sutarčių teisėje egzistuoja bendrasis principas, kad sutartiniai santykiai negali tęstis neribotą laiką. Taigi, vartojimo kredito sutarties šalims sudarius neterminuotą vartojimo kredito sutartį, kuri nėra apibrėžta konkrečiu terminu, abi vartojimo kredito sutarties šalys turi teisę ją nutraukti nesant jokios reikšmingos priežasties tai padaryti (pavyzdžiui, sutarties pažeidimo), taip pat nereikalaujant jos nurodyti pranešime apie ketinimą nutraukti neterminuotą vartojimo kredito sutartį. Tokia bendroji taisyklė įtvirtinta ir CK 6.199 straipsnyje: neapibrėžtam terminui sudarytą sutartį bet kuri šalis gali nutraukti apie tai per protingą terminą iš anksto įspėjusi kitą šalį, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Lietuvos banko nuomone, kai nutraukiama neterminuota vartojimo kredito sutartis, vartojimo kredito davėjas turėtų suteikti vartojimo kredito gavėjui protingą terminą panaudotai vartojimo kredito daliai ir vartojimo kredito kainai, jei taikoma, gražinti vartojimo kredito sutartyje nustatytais sąlygomis, pavyzdžiui:

sudaryti mokėjimų grafiką vartojimo kredito sutartyje nustatytam laikotarpiui.

32.4. Kai **pažeidžiama neterminuota vartojimo sutartis** ir sutarties pažeidimas atitinka Įstatymo 19 straipsnio reikalavimus, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito sutartis gali būti nutraukta tiek Įstatymo 14, tiek 19 straipsniuose nustatytais pagrindais**, t. y. vartojimo kredito davėjas turi teisę pasirinkti, kuriuo Įstatyme nustatytu vartojimo kredito sutarties pagrindu pasinaudoti. Tokiu atveju vartojimo kredito davėjas, pranešdamas vartojimo kredito gavėjui apie vartojimo kredito sutarties nutraukimą, turi aiškiai nurodyti, koku teisiniu pagrindu nutraukia vartojimo kredito sutartį.

Vartojimo kredito sutarties nutraukimas vartojimo kredito davėjo reikalavimu

33. Vartojimo kredito davėjas nutraukti vartojimo kredito sutartį turi teisę tik esant visoms Įstatymo 19 straipsnyje nustatytoms sąlygoms.

Komentaras

33.1. Įstatymo 19 straipsnyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę nutraukti vartojimo kredito sutartį, **kai yra visos šios sąlygos**:

33.1.1. vartojimo kredito gavėjas yra patvariojoje laikmenoje parengtu rašytiniu pranešimu informuotas apie pradelstą mokėjimą;

33.1.2. mokėjimas pradelstas ilgiau kaip vieną mėnesį ir jo suma yra ne mažesnė kaip 10 proc. negražintos vartojimo kredito sumos arba mokėjimas yra pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės;

33.1.3. pradelstas mokėjimas nebuvo padengtas per dvi savaites nuo papildomo patvariojoje laikmenoje parengto rašytinio pranešimo įteikimo vartojimo kredito gavėjui.

33.2. Pažymėtina, kad Įstatymo 19 straipsnio nuostatomis užtikrinama vartojimo kredito gavėjo apsauga net ir tada, kai šis pažeidžia vartojimo kredito sutarties sąlygas, t. y. vėluoja mokėti įmokas, ir užkertamas kelias vartojimo kredito davėjui piktnaudžiauti šia teise, kadangi tik esant minėtame straipsnyje nurodytoms sąlygoms vartojimo kredito davėjas turi teisę nutraukti vartojimo kredito sutartį.

33.3. Vadovaujantis Įstatymo 19 straipsnio 1 ir 3 punktais, galima daryti išvadą, kad vartojimo kredito gavėjas turi būti informuojamas apie vėlavimą, jam pateikiant du pranešimus patvariojoje laikmenoje, o vartojimo kredito sutartis gali būti nutraukta praėjus ne mažiau nei dviem savaitėms po antrojo pranešimo įteikimo vartojimo kredito gavėjui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymas nereguliuoja atitinkamų pranešimų turinio, tačiau atsižvelgiant į Įstatymo

19 straipsnio 1 ir 3 punktų nuostatas ir vadovaujantis protingumo principu, pranešime vartojimo kredito gavėjui turėtų būti nurodyta, kad, pavyzdžiui:

jis yra pradėjęs mokėjimą, paraginimas vykdyti įsipareigojimus pagal vartojimo kredito sutartį ir nurodomos galimos pasekmės dėl vartojimo kredito sutarties nutraukimo ir pan.

33.4. LAT apžvalgoje³⁸ nurodyta, kad Įstatymas, būdamas specialusis įstatymas, nustato vienašalio vartojimo kredito sutarties nutraukimo pagrindus ir tvarką, tačiau nereguliuoja vartojimo kredito sutarties nutraukimo teisinių padarinių. Atitinkamai LAT apžvalgoje daroma išvada, kad CK esantys sutarčių nutraukimo pagrindai netaikomi vartojimo kredito teisiniams santykiams. Tačiau vartojimo kredito sutarties nutraukimo padariniams taikytinos CK normos, nustatančios tiek bendrąsias sutarčių teisės taisykles, tiek specialiąsias kreditavimo ir paskolos sutarčių taisykles, tiek civilinės atsakomybės taisykles. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad vartojimo kredito sutartyse neturėtų būti nustatyta kitų nei Įstatymo 19 straipsnyje vartojimo kredito sutarties nutraukimo pagrindų ir sąlygų, pavyzdžiui, tokių kaip:

Vartojimo kredito sutartis gali būti nutraukta, jei:

- pablogėjo vartojimo kredito gavėjo finansinė būklė ar paaiškėjo aplinkybės, leidžiančios pagrįstai manyti, kad iškilo grėsmė vartojimo kredito gavėjo galimybėms įvykdyti vartojimo kredito sutartį;
- vartojimo kredito gavėjas pažeidžia kitas su vartojimo kredito davėju sudarytas sutartis ir pan.

33.5. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad sudarant susietojo vartojimo kredito sutartis įprastai sudaromas vienas sandoris, susijęs su prekių tiekimo arba paslaugos teikimo sutartimi, ypač tada, kai nuosavybė į finansuojamą daiktą pereina tik išmokėjus daikto kainą, Lietuvos banko nuomone, tokiose sutartyse gali būti numatyti ir kiti nei Įstatymo 19 straipsnyje nustatyti vartojimo kredito sutarties nutraukimo pagrindai, susiję su prekių tiekimu arba paslaugų teikimu ir turintys esminę reikšmę tinkamam vartojimo kredito sutarties vykdymui. Lietuvos banko nuomone, susietojo vartojimo kredito sutartyje galėtų būti nustatyti tokie vartojimo kredito sutarties nutraukimo vartojimo kredito davėjo reikalavimu pagrindai ir sąlygos, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito sutartis gali būti nutraukta, jei:

- pardavėjas atsisako parduoti prekę vartotojui ar nepavyksta suderinti pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų;
- prekė nėra pagaminta ir (arba) perduota vartotojui per pirkimo–pardavimo sutartyje nustatytą terminą;
- vartotojas nesumoka pradinės įmokos už prekę sutartyje nustatytais terminais ir pan.

33.6. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LAT **pakeitė teismų praktiką dėl palūkanų skaičiavimo nutraukus kredito sutartį** ir nustatė naują taisyklę³⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020 54 punkte LAT konstatavo, kad „nutraukus paskolos (kredito) sutartį prieš terminą, pasibaigia pagrindinių prievolių pagal sutartį vykdymas natūra, todėl mokėjimo (pelno) palūkanos skolininkui pagal šią sutartį nebegali būti skaičiuojamos; paskolos (kredito) sutartį nutraukus prieš terminą kreditorius įgyja teisę reikalauti taikyti skolininkui civilinę atsakomybę: reikalauti sutartyje ar įstatyme nustatyto dydžio kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos gražinimo, taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos (kredito) sutartį negautų mokėjimo (pelno) palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo; pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles, reikalaujant kompensuojamųjų palūkanų (netesybų) ir negautų pajamų (nuostolių) kreditoriui gali būti priteisiama didesnė iš reikalaujamų sumų.“

³⁸ LAT apžvalga. 5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020.

33.7. Atitinkamai LAT apžvalgoje⁴⁰ pažymėta, kad visi pacituoti kasacinio teismo išaiškinimai su atitinkamais pakeitimais **taikytini ir vartojimo kredito teisiniam santykiams**, nes, kaip buvo minėta, jokie teisės aktai nenustato specifinių vartojimo kredito sutarties nutraukimo padarinių. Todėl, vadovaujantis minėtais kasacinio teismo išaiškinimais, nutraukus vartojimo kredito sutartį:

33.7.1. tolimesnis pelno palūkanų skaičiavimas ir priteisimas nėra galimas, nes tai reikštų vartojimo kredito sutarties vykdymą natūra po jos nutraukimo;

33.7.2. tiek, kiek vartojimo kredito davėjo nuostolių nepadengia vartojimo kredito sutartyje nustatytos kompensacinės palūkanos (bet ne didesnės nei Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje apibrėžtas maksimalus delspinigių dydis), vartojimo kredito davėjas turi teisę reikalauti nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo sutartinės atsakomybės forma, o pagal vartojimo kredito sutartį planuotos gauti pelno palūkanos (už laikotarpį, kai vartojimo kredito sutartis galiojotų, jeigu nebūtų nutraukta) vertintinos kaip orientacinė negautų pajamų suma;

33.7.3. jeigu vartojimo kredito davėjas reikalauja priteisti nuostolių atlyginimą už laikotarpį, kai vartojimo kredito sutartis būtų pasibaigusi, jeigu nebūtų nutraukta, šių nuostolių dydį, viršijantį sutartinės kompensacinės palūkanas, jis turi atskirai įrodyti;

33.7.4. vartojimo kredito davėjo reikalavimo taikyti civilinę atsakomybę pagrįstumo ir nuostolių dydžio klausimas spręstinas pagal bendrąsias sutartinės atsakomybės taisykles, įskaitant ir reglamentuojančias atleidimą nuo civilinės atsakomybės ar jos sumažinimą.

AŠTUNTASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO GRAŽINIMAS ANKSČIAU NUSTATYTO TERMINO

34. Vartojimo kredito gavėjas turi teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį, o tai padaręs, jis turi teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio vartojimo kredito sutarties laikotarpio, skaičiuojamo nuo vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo dienos, palūkanos ir išlaidos.

Komentaras

34.1. Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjas turi teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį. Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito gavėjas šiomis teisėmis gali pasinaudoti visu vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu, o vartojimo kredito davėjas negali šios teisės riboti.**

34.2. Pažymėtina, kad nei Įstatymas, nei kiti vartojimo kreditų teikimo veiklą reguliuojantys teisės aktai nenustato, kokia tvarka vartojimo kredito gavėjas gali įgyvendinti savo teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį ir teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą. Tačiau Įstatymo 11 straipsnio 2 dalies 17 punkte, be kita ko, nustatyta, kad tvarka, kaip vartojimo kredito gavėjas galėtų pasinaudoti Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise gražinti vartojimo kreditą anksčiau nustatyto termino, turi būti nurodyta vartojimo kredito sutartyje. Taigi, Lietuvos banko nuomone, **Įstatymas leidžia vartojimo kredito sutarties šalims dėl minėtų teisių realizavimo tvarkos susitarti vartojimo kredito sutartyje.** Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad **vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito gražinimo anksčiau nustatyto termino tvarka pati savaime negali paneigti vartojimo kredito gavėjo teisės arba nepagrįstai apsinkinti vartojimo kredito gavėjo galimybę** bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį ir tai padarius, reikalauti bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo. Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

Vartojimo kredito sutartyje nustatomas ilgesnis nei kelių dienų privalomas informavimo apie išankstinį vartojimo kredito gražinimą terminas.

Arba:

⁴⁰ LAT apžvalga. 5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės.

Vartojimo kredito sutartyje nustatytos konkrečios dienos (mėnesio paskutinė diena ar pan.), kada yra galima pasinaudoti išankstinio gražinimo teise.

34.3. Aplinkybė, kad gražindamas visą vartojimo kreditą arba jo dalį anksčiau nustatyto termino vartojimo kredito gavėjas nesivadovauja vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito išankstinio gražinimo tvarka, pvz., nesikreipia į vartojimo kredito davėją su prašymu, kuriame būtų nurodyta tiksli išankstinio gražinimo data, arba gražinęs vartojimo kreditą (arba jo dalį) per tam tikrą laiką apie tai **neinformuoja** vartojimo kredito davėjo ar pan., Lietuvos banko nuomone, nepanaikina Direktyvoje ir Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatytos vartojimo kredito gavėjo teisės bet kuriuo metu gražinti vartojimo kreditą (arba jo dalį) anksčiau nustatyto termino ir tokiu atveju atsirandančios teisės į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą.

34.4. Tokią Lietuvos banko nuomonę patvirtina ir Europos Sąjungos vidaus politikos generalinio direktorato studija⁴¹ „Vartojimo kredito direktyvos įgyvendinimas“, kurioje nagrinėjamos pagrindinės Direktyvos įgyvendinimo problemos 14 Europos sąjungos šalių narių. Minėtoje studijoje nurodyta, kad reikalavimas iš anksto informuoti vartojimo kredito davėją apie ketinimą gražinti vartojimo kreditą anksčiau vartojimo kredito sutartyje nustatyto termino negali būti sąlyga, suteikianti teisę pasinaudoti Direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje (atitinkamai Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje) įtvirtintomis vartojimo kredito gavėjo teisėmis.

34.5. Kai vartojimo kredito gavėjas pagal mokėjimų grafiką mokėdamas įmoką sumoka daugiau, negu nurodyta įmokos suma, bet kokia **permoka** formaliai gali reikšti, kad vartojimo kredito gavėjas gražina dalį bendros vartojimo kredito sumos anksčiau vartojimo kredito sutartyje nustatyto termino, todėl, remiantis Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies nuostatomis, tokiu atveju jis turėtų teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, išskyrus Gairių 34.6.2, 34.6.3, 34.7 ir 34.8 papunkčiuose nurodytus atvejus.

34.6. Vartojimo kredito gavėjui sumokėjus daugiau nei mokėjimų grafike nustatyta įmoka arba sumokėjus įmoką ne pagal mokėjimų grafiką (pavyzdžiui, anksčiau nei mokėjimų grafike nustatyta įmoka) ir apie tikruosius tokio savo veiksmo ketinimus neinformavus vartojimo kredito davėjo, **vartojimo kredito davėjas**, Lietuvos banko nuomone, pirmiausia **turi imtis priemonių ir išsiaiškinti tikruosius vartojimo kredito gavėjo ketinimus (valią)**, t. y. ar vartojimo kredito gavėjas:

34.6.1. norėjo gražinti dalį vartojimo kredito anksčiau nustatyto termino;

34.6.2. norėjo padengti artimiausią įmoką arba įmokas pagal mokėjimų grafiką suėjus įmokų mokėjimo terminui;

34.6.3. per klaidą pervedė didesnę įmoką arba ją pervedė ne pagal nustatytą mokėjimų grafiką.

Tai reiškia, kad vartojimo kredito davėjas neturėtų vienašališkai ir savo iniciatyva nuspręsti dėl vartojimo kredito gavėjo veiksmų ir ketinimų. Išsiaiškinęs tikruosius vartojimo kredito gavėjo ketinimus (valią), vartojimo kredito davėjas turėtų imtis veiksmų, atitinkančių vartojimo kredito gavėjo tikslus.

34.7. Atvejai, kai vartojimo kredito gavėjas, neinformavęs vartojimo kredito davėjo, sumoka įmoką šiek tiek anksčiau nei mokėjimų grafike nurodytas jos mokėjimo terminas arba suapvalindamas **sumoka šiek tiek daugiau**, įvertinus visas su konkrečia vartojimo kredito sutartimi ir jos vykdymu susijusias aplinkybes, **galėtų būti nelaikomi** vartojimo kredito gavėjo **ketinimu (valia) gražinti vartojimo kreditą arba jo dalį anksčiau nustatyto termino**, kuriam esant vartojimo kredito davėjas būtų automatiškai įpareigotas perskaičiuoti ir sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą. Lietuvos banko nuomone, netinkama praktika būtų laikomi tokie atvejai, pavyzdžiui:

Jeigu vartojimo kredito davėjas savo veikloje visoms vartojimo kredito sutartims nustatytų konkretų galimą permokos dydį (pvz., 50 eurų, 100 eurų, du kartus daugiau nei mokėjimų grafike nustatyta mėnesio įmoka ir pan.), kuris būtų pagrindinis ir (arba) vienintelis kriterijus, apibrėžiantis, ar sumokėdamas daugiau, nei mokėjimų grafike nurodyta mėnesio įmoka, vartojimo kredito gavėjas siekia sugražinti dalį vartojimo kredito anksčiau nustatyto

⁴¹ <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201201/20120130ATT36564/20120130ATT36564EN.pdf>, 38 psl.

termino. Pažymėtina, kad santykinai mažų mėnesio įmokų atveju net kelių ar keliolikos eurų permoka konkrečiomis aplinkybėmis gali būti svarbi ir reikšminga, nors didesnių įmokų atveju ji gali būti laikoma visiškai nežymia.

34.8. Tačiau, jeigu paaiškėja, kad vartojimo kredito gavėjas, sumokėdamas permoką, neturėjo tikslo grąžinti vartojimo kreditą (jo dalį) anksčiau nustatyto termino, o pageidavo pervesti papildomas lėšas, kurios būtų panaudotos artimiausioms įmokoms pagal mokėjimų grafiką padengti suėjus jų mokėjimo terminui (pavyzdžiui, vartotojui išvykstant), vartojimo kredito davėjas turėtų atsižvelgti į tokią vartotojo valią ir ją įvykdyti (kartu nepažeisdamas vartotojų lėšų saugojimui ir tvarkymui taikomų teisės aktų reikalavimų).

34.9. Jeigu vartojimo kredito davėjas yra kredito įstaiga ir vartojimo kredito sutartyje su vartojimo kredito gavėju sutarta, kad vartojimo kredito grąžinimo mėnesio įmokos bus nurašomos iš toje kredito įstaigoje atidarytos vartojimo kredito gavėjo sąskaitos, naudojamos ne tik vartojimo kreditui grąžinti, bet ir kitiems vartotojo poreikiams tenkinti, Lietuvos banko nuomone, tokioje sąskaitoje esančios (įnešamos) vartojimo kredito gavėjo lėšos neturėtų būti automatiškai siejamos tik su šio vartojimo kredito grąžinimu ir laikomos permoka, kurią kredito įstaiga turėtų paskirstyti, kad būtų grąžinta anksčiau nustatyto termino.

34.10. Apibendrinant tai, kas išdėstyta pirmiau, darytina išvada, kad kiekvienas konkretus atvejis, kai vartojimo kredito gavėjas tinkamai neinformuoja vartojimo kredito davėjo apie ketinimą iš anksto grąžinti dalį vartojimo kredito (Gairių 34.6–34.9 papunkčiai), turėtų **būti vertinamas individualiai, atsižvelgiant į protingumo ir proporcingumo principus bei visas su konkrečia vartojimo kredito sutartimi ir jos vykdymu susijusias aplinkybes** (pavyzdžiui, mokėjimų grafike nurodytų įmokų dydį ir struktūrą; vartojimo kredito gavėjo sumokėtos permokos dydį; į tai, kaip vartojimo kredito gavėjas mokėjo ankstesnes įmokas, ir kt.), taip pat įvertinus tikruosius vartojimo kredito gavėjo ketinimus ir užtikrinant, kad bendra vartojimo kredito kaina, kurią vartojimo kredito gavėjas sumokės už laikotarpį nuo bendros vartojimo kredito sumos išmokėjimo iki visiško grąžinimo vartojimo kredito davėjui dienos, bus protinga, pagrįsta, atitiks sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeis vartojimo kredito gavėjo ir vartojimo kredito davėjo interesų pusiausvyros.

Kai vartojimo kredito gavėjas sumoka daugiau nei mokėjimų grafike nustatyta įmoka arba sumoka įmoką ne pagal mokėjimų grafiką (pavyzdžiui, anksčiau nei mokėjimų grafike nustatyta įmoka) ir apie tikruosius tokio savo veiksmo ketinimus neinformuoja vartojimo kredito davėjo, o vartojimo kredito davėjas nesiima priemonių tikriesiems vartojimo kredito gavėjo tikslams išsiaiškinti, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjas turėtų įskaityti vartojimo kredito arba jo dalies grąžinimą anksčiau nustatyto termino arba atlikti kitus vartojimo kredito sutartyje nustatytus veiksmus.

34.11. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip jau minėta, vartojimo kredito gavėjas anksčiau nustatyto termino gali įvykdyti ne tik visus, bet ir dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį, labai svarbu, kad vartojimo kredito sutartyje būtų aiškiai aptartos ir nustatytos vartojimo kredito dalies grąžinimo pasekmės, t. y. kaip bus įskaityta iš anksto grąžinta vartojimo kredito dalis ir kokia tvarka toliau bus vykdoma sutartis, pavyzdžiui:

ar dalį vartojimo kredito grąžinus anksčiau nustatyto termino bus trumpinamas vartojimo kredito grąžinimo terminas mėnesio įmokų dydį paliekant nepakeistą, ar bus mažinamos mėnesio įmokos nekeičiant galutinio vartojimo kredito grąžinimo termino ir pan.

Pažymėtina, kad, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito sutartyje nesant nustatytos konkrečios tolesnio sutarties vykdymo tvarkos, vartojimo kredito gavėjui grąžinus dalį vartojimo kredito anksčiau nustatyto termino, vartojimo kredito sutarties vykdymas turėtų būti pertvarkytas vartojimo kredito gavėjui palankiausiu būdu atsižvelgiant į jo išreikštą valią.

34.12. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad **Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje kalbama ne tik apie palūkanų, bet ir išlaidų, kurios kartu sudaro bendrą vartojimo kredito kainą, sumažinimą**. Tuo tarpu išlaidos, kurios įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, apibrėžtos Įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje.

34.13. ESTT, sprenddamas bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo apimties klausimą, ESTT sprendime byloje Nr. C 383/18 atsižvelgė į teisės normos tekstą, kontekstą, taip pat ir teisės akto, kuriame teisės norma įtvirtinta, tikslus. ESTT nuomone, vartotojo teisės į bendros

vartojimo kredito kainos sumažinimą veiksmingumas sumažėtų, jei mažinant bendrą vartojimo kredito kainą būtų atsižvelgiama tik į išlaidas, kurias kredito davėjas nurodė kaip priklausančias nuo sutarties trukmės, nes, išlaidos ir jų paskirstymas nustatomi kredito davėjo vienašališkai ir į apskaičiuotas išlaidas gali būti įtraukta tam tikra pelno marža. Be to, minėtame sprendime ESTT pažymėjo, kad „bendros vartojimo kredito kainos“ sąvokoje nėra jokio apribojimo, kad į ją patenka išlaidos, įskaitant palūkanas, komisiniai mokesčiai ir bet kurie kiti su vartojimo kredito sutartimi susiję mokesčiai, susieti su vartojimo kredito sutarties trukme. Atsižvelgdamas į tai, teismas ESTT sprendime byloje Nr. C 383/18 konstatavo, kad Direktyvos 16 straipsnio 1 dalį (atitinkamai Įstatymo 17 straipsnio 1 dalį) reikia aiškinti taip, kad išankstinio vartojimo kredito gražinimo atveju vartotojo teisė į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą apima visas vartotojui nustatytas išlaidas, pavyzdžiui:

palūkanas, sutarties sudarymo mokestį, sutarties administravimo mokestį, kitus taikomus komisinius.

neatsižvelgiant į tai, kada jie yra sumokami.

34.14. Taip pat pažymėtina, kad Įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog bendra vartojimo kredito kaina turi būti protinga, pagrįsta ir atitikti sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeisti vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros. Lietuvos banko nuomone, bendra vartojimo kredito kaina turėtų atitikti minėtus kriterijus tiek tuo atveju, kai vartojimo kreditas yra gražinamas vartojimo kredito sutartyje nustatytais terminais, tiek ir tuo atveju, kai visas arba dalis vartojimo kredito yra gražinami anksčiau nustatyto termino. Kitaip tariant, aplinkybė, kad vartojimo kredito gavėjas visą arba dalį vartojimo kredito gražino anksčiau nustatyto termino, neturėtų reikšti, kad tokiu atveju bendra vartojimo kredito kaina gali būti neprotinga, nepagrįsta ir nesąžininga. Priešingu atveju anksčiau nustatyto termino vartojimo kreditą gražinantys vartojimo kredito gavėjai būtų diskriminuojami, nes jų atžvilgiu būtų taikomos skirtingos nuostatos dėl protingos, pagrįstos ir sąžiningos bendros vartojimo kredito kainos. Tuo tarpu pagal Įstatymo 21 straipsnio 2 dalį, preziumuojama, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka to paties straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų (protinga, pagrįsta, atitinka sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeidžia vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros), jeigu vartojimo kredito sutarties sudarymo, keitimo arba pratęsimo momentu vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito palūkanų norma yra didesnė kaip 75 proc., visos kitos išlaidos, kurios įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, išskyrus palūkanas, tenkančios vienai vartojimo kredito dienai, yra didesnės kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos arba bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą, t. y. vartojimo kredito davėjo suteiktą vartojimo kreditą.

34.15. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą ir į tai, kad Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje palūkanos ir kitos išlaidos nėra diferencijuojamos pagal tai, kokia tvarka ir kada jas vartojimo kredito davėjui sumoka vartojimo kredito gavėjas, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju bendros vartojimo kredito kainos sumažinimas turėtų apimti reikalavimą, kad:**

34.15.1. **palūkanos ir kitos išlaidos sumažinamos proporcingai;**

34.15.2. **visų kitų išlaidų suma, apskaičiuota vienai naudojimosi suteiktu vartojimo kreditu dienai, neturėtų būti didesnė kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos, nepriklausomai nuo to, kokia vartojimo kredito sutartyje ar įmokų mokėjimo grafike nustatyta visų kitų išlaidų mokėjimo tvarka.**

Tai reiškia, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjui pasinaudojus Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise minėtos išlaidos vienai naudojimosi suteiktu vartojimo kreditu dienai viršija 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos, susidariusį perviršį vartojimo kredito davėjas turėtų gražinti vartojimo kredito gavėjui.

34.16. Kaip nurodyta Gairių 34.15.1 papunktyje, palūkanos ir kitos išlaidos, sudarančios bendrą vartojimo kredito kainą, išankstinio vartojimo kredito arba jo dalies gražinimo atveju turėtų būti proporcingai sumažinamos tiek tada, kai trumpinamas vartojimo kredito gražinimo terminas, tiek tada, kai mažinamas įmokų dydis. Teisės aktai nereguliuoja bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo būdų, todėl palūkanos ir išlaidos turėtų būti sumažinamos proporcingai vartojimo kredito davėjo nustatytu būdu. Pavyzdžiui:

1 pavyzdys dėl bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo

- bendra vartojimo kredito suma – 10 000 Eur;
- terminas – 72 mėn.;
- mėnesio įmokos dydis – 169 Eur/mėn.;
- sutarties sudarymo mokestis – 100 Eur (vienkartinis);
- bendra vartojimo kredito gavėjo mokėtina suma $169 \times 72 = 12\,168$ Eur, iš kurių – 10 000 Eur kreditas, 2 168 Eur palūkanos.

2 000 Eur gražinami su 17 Eur įmoka, kai kredito likutis 8 100 Eur. Terminas sutrumpinamas 8 mėn.

Apskaičiuojama bendra vartojimo kredito kaina mėnesiui: $(2\,168 + 100)/72 = 31,50$ Eur

Kadangi vartojimo kredito terminas sutrumpinamas 8 mėn., atitinkamai turėtų būti sumažinama ir bendra vartojimo kredito kaina, t. y. $31,50 \times 8 = \mathbf{252}$ Eur.

2 pavyzdys dėl bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo

- bendra vartojimo kredito suma – 2 000 Eur;
- terminas – 24 mėn.;
- mėnesio įmokos dydis – 104 Eur/mėn.;
- sutarties sudarymo mokestis – 30 Eur (vienkartinis);
- bendra vartojimo kredito gavėjo mokėtina suma $104 \times 24 = 2\,496$ Eur, iš kurių – 2 000 Eur kreditas, 496 Eur palūkanos.

3 įmokų dydžio suma 312 Eur (104×3) gražinama su 6 įmoka. Terminas sutrumpinamas 3 mėn.

Apskaičiuojama bendra vartojimo kredito kainą mėnesiui: $(496 + 30)/24 = 21,92$ Eur

Kadangi vartojimo kredito terminas sutrumpinamas 3 mėn. atitinkamai turėtų būti sumažinama ir bendra vartojimo kredito kaina, t. y. $21,92 \times 3 = \mathbf{65,76}$ Eur.

34.17. Atkreiptinas dėmesys į atvejus, kai vartojimo kredito gavėjas kreipiasi į vartojimo kredito davėją norėdamas refinansuoti kito vartojimo kredito davėjo suteiktą vartojimo kreditą. Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo kredito davėjas yra profesionalus finansų rinkos dalyvis, rekomenduotina refinansuojant vartojimo kredito gavėjo jau turimą vartojimo kreditą, kurį sudaro ne tik likusi gražinti vartojimo kredito suma, bet ir palūkanos už visą likusį laikotarpį, ir siekiant sudaryti vartojimo kredito gavėjui palankesnes sąlygas gražinti vartojimo kreditą, vadovaujantis protingumo ir sąžiningumo principais, iki vartojimo kredito refinansavimo **papildomai informuoti vartojimo kredito gavėją apie Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisę kreiptis į pirminį vartojimo kredito davėją dėl bendros vartojimo kredito kainos sumažinimo**, kad vartojimo kredito gavėjas tinkamai įvykdytų vartojimo kredito sutartyje nustatytas informavimo apie įsipareigojimų įvykdymą anksčiau nustatyto termino sąlygas, ir pasiūlyti vartojimo kredito gavėjui tai padaryti, siekiant nustatyti tiksliai likusią gražinti vartojimo kredito sumą, palūkanas ir kitas išlaidas, mokėtinas tam tikrai konkrečiai nurodytai datai.

35. Vartojimo kredito gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju vartojimo kredito davėjas ir paskolos davėjas turi teisę į teisingą ir objektyviai pagrįstą kompensaciją už galimas išlaidas, tiesiogiai susijusias su vartojimo kredito gražinimu anksčiau nustatyto termino, atliekamu tuo laikotarpiu, kuriam nustatyta fiksuotoji vartojimo kredito palūkanų norma. Vartojimo kredito davėjas ir paskolos davėjas gali reikalauti šios kompensacijos tik tuo atveju, kai anksčiau nustatyto termino gražinamas vartojimo kreditas ar jo dalis viršija 2 320 eurų per bet kurį dvylikos mėnesių laikotarpį.

Komentaras

35.1. Įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas ir paskolos davėjas gali reikalauti kompensacijos tik tuo atveju, kai anksčiau nustatyto termino gražinamas vartojimo kreditas ar jo dalis viršija 2 320 eurų per bet kurį dvylikos mėnesių laikotarpį. Lietuvos

banko nuomone, vartojimo kredito davėjas, siekdamas įsitikinti, ar jam priklauso kompensacija pagal Įstatymo 17 straipsnio 2 dalį, turėtų susumuoti vartojimo kredito gavėjo gražinamas to paties vartojimo kredito dalis per dvylikos mėnesių laikotarpį. Pavyzdžiui, vartojimo kredito davėjui kompensacija pagal Įstatymo 17 straipsnio 2 dalį nepriklausytų, kai:

vartojimo kredito gavėjas pagal su vartojimo kredito davėju sudarytą vartojimo kredito sutartį 2020 m. sausio 5 d. iš anksto gražina 500 eurų, 2020 m. kovo 15 d. iš anksto gražina 500 eurų, 2020 m. birželio 30 d. iš anksto gražina 400 eurų, 2020 m. lapkričio 3 dieną iš anksto gražina 400 eurų, o 2021 m. sausio 15 d. iš anksto gražina 300 eurų, nes per kalendorinius metus nuo 2020 m. sausio 5 d. iki 2021 m. sausio 5 d. anksčiau nustatyto termino gražinta vartojimo kredito dalis sudaro 1 800 eurų ir neviršija 2 320 eurų sumos.

35.2. Pažymėtina, kad Įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje, išskyrus šio straipsnio 6 dalyje nustatytus išimtinus atvejus, įtvirtintas baigtinis sąrašas atvejų, kada vartojimo kredito davėjas turi teisę į kompensaciją už galimas išlaidas vartojimo kredito gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju. Tai reiškia, kad vartojimo kredito davėjas negali vartojimo kredito sutartyje nustatyti papildomų atvejų dėl kompensacijos ir reikalauti bet kokių kitų mokėjimų, ir (arba) baudų, kai vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja teise gražinti vartojimo kreditą ar jo dalį anksčiau nustatyto termino, t. y. neturi teisės į jokią kitą kompensaciją. Laikantis Gairių 22.12 papunktyje pateikto LAT aiškinimo, Lietuvos banko nuomone, taip pat vartojimo kredito sutartyje neturėtų būti nustatomos ir taikomos sąlyginės nuolaidos įvairiems mokesčiams arba komisiniams, kai jų pabaiga (nuolaidos netaikymas) susieta su vartojimo kredito gavėjo pasinaudojimo išankstinio vartojimo kredito gražinimo faktu. Atitinkamai netinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui,:

išankstinio vartojimo kredito gražinimo atveju vartojimo kredito gavėjui panaikinama bet kokio dydžio nuolaida, pritaikyta mokesčiams (pavyzdžiui, sutarties sudarymo mokesčiui) arba komisiniams vartojimo kredito sutarties sudarymo metu.

35.3. Skirtingai nei Įstatymo 15 straipsnyje, reguliuojančiame teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju, vartojimo kredito davėjas neturi teisės į kompensaciją už viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus negražinamus mokesčius. Tuo atveju, kai vartojimo kredito davėjas turi teisę į kompensaciją vadovaujantis Įstatymo 17 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos banko nuomone, preziumuojama, kad kompensacija padengia viešojo administravimo įstaigoms sumokėtus mokesčius.

DEVINTASIS SKIRSNIS BENDRA VARTOJIMO KREDITO KAINA

36. Į bendrą vartojimo kredito kainą įskaičiuojamos visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius mokesčius ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti ir kurie yra žinomi vartojimo kredito davėjui. Taip pat į bendrą vartojimo kredito kainą įskaičiuojamos su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidos, jeigu privaloma sudaryti su vartojimo kredito sutartimi susijusią papildomų paslaugų teikimo sutartį, siekiant gauti vartojimo kreditą skelbiamomis sąlygomis.

Komentaras

36.1. Įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad į bendrą vartojimo kredito kainą, be kita ko, įskaičiuojamos visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius mokesčius ir bet kuriuos kitus **su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius**, kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti ir kurie yra žinomi vartojimo kredito davėjui.

36.2. Vartojimo kredito davėjas turi teisę nustatyti įvairius su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius. Lietuvos banko nuomone, su vartojimo kredito sutartimi susijusiais mokesčiais, kurie turėtų būti įskaičiuojami į bendrą vartojimo kredito kainą, laikytini tokie mokesčiai, kaip, pavyzdžiui:

vartojimo kredito sutarties sudarymo, administravimo mokesčiai, su vartojimo kredito išmokėjimu vartojimo kredito gavėjui grynaisiais pinigais ir įmokų iš vartojimo kredito gavėjo surinkimu grynaisiais pinigais susijusios išlaidos ir pan.

36.3. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ESTT sprendime byloje Nr. C-686/19 ESTT sprendė klausimą, ar byloje nagrinėjamos aplinkybėmis „bendra vartojimo kredito kaina“ apima vartojimo kredito termino pratęsimo mokestį, **kai vartojimo kredito termino pratęsimo sąlygos įtrauktos į vartojimo kredito sutarties sąlygas, dėl kurių susitarė vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas**. Šiame sprendime ESTT akcentavo, kad sąvoka „bendra kredito kaina vartotojui“ apima tiek su kredito gavimu susijusias išlaidas, tiek išlaidas, ilgainiui patiriamas juo naudojantis. ESTT nurodo, kad „atsižvelgiant, pirma, į Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punkto formuluotę ir į plačią sąvokos „bendra kredito kaina vartotojui“ sampratą, antra, į tai, kad ši sąvoka apima tiek kredito gavimą, tiek jo naudojimą, trečia, į sąvokų „bendra kredito kaina vartotojui“, „bendra kredito suma“ ir „bendra vartotojo mokama suma“ tarpusavio ryšį ir, ketvirta, į tos direktyvos tikslą, taip pat į būtinybę išsaugoti jos veiksmingumą, kai pratęsiamas kredito sutarties terminas ir sumokant susijusius mokesčius atlyginimas už ją pasikeičia, taip daromas poveikis sąvokai „bendra vartotojo mokama suma“, minėtos sutarties pratęsimo mokesčiai, kai šalys susitarė dėl tokios galimybės pratęsti sutartį ir tie mokesčiai paskolos davėjui žinomi, patenka į sąvoką „bendra kredito kaina vartotojui“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktą <...> Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punkte esančią sąvoką „**bendra kredito kaina vartotojui**“ reikia aiškinti taip: ši sąvoka **apima galimo kredito termino pratęsimo mokesčius, jei konkrečios ir tikslios galimo jo pratęsimo sąlygos, įskaitant jo trukmę, yra įtrauktos į kredito sutarties sąlygas, dėl kurių paskolos davėjas ir gavėjas susitarė, ir šie mokesčiai žinomi paskolos davėjui.**“

36.4. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad su vartojimo kredito sutartimi susiję **mokesčiai ir išlaidos, kurie finansuojami iš suteikiamo vartojimo kredito**, turi būti įskaičiuojami į bendrą vartojimo kredito kainą, tačiau jie **negali būti įskaičiuojami į bendrą vartojimo kredito sumą**. Įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad bendra vartojimo kredito suma – kredito suma, kuria suteikiama galimybė naudotis pagal vartojimo kredito sutartį. Tuo tarpu pagal Įstatymo 2 straipsnio 20 dalį, vartojimo kredito palūkanos gali būti taikomos tik išmokėtai vartojimo kredito daliai. Taigi palūkanos gali būti skaičiuojamos tik nuo vartojimo kredito sumos, kurią faktiškai gauna vartojimo kredito gavėjas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad **vartojimo kredito gavėjui turi būti pervedama (suteikiama galimybė naudotis) visa jam suteikto vartojimo kredito suma, todėl vartojimo kredito sutarties sudarymo mokestis arba kitos su vartojimo kredito sutartimi susijusios išlaidos, nepriklausomai nuo to, kad vartojimo kredito gavėjas jas sumoka ne iš karto, atidedant jų mokėjimą (finansuojamos vartojimo kredito davėjo), negali būti laikomos bendros vartojimo kredito sumos dalimi** ir negali būti apmokestintos. Priešingu atveju susidarytų situacija, kai nuo bendros vartojimo kredito kainos (sutarties sudarymo mokesčio ir pan.) dar kartą yra apskaičiuojama bendra vartojimo kredito kaina (palūkanos). Šią Lietuvos banko nuomonę patvirtina ir EK gairių 2.6 dalyje, taip pat LAT apžvalgoje⁴² pateiktas išaiškinimas. Pavyzdžiui:

Vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito gavėjui ketina suteikti 1 000 eurų vartojimo kreditą ir susitaria, kad su vartojimo kredito suteikimu susijusios 50 eurų dydžio išlaidos bus finansuojamos iš suteikiamo 1 000 eurų vartojimo kredito, todėl šiuo atveju būtų laikoma, kad vartojimo kredito gavėjui suteikta bendra vartojimo kredito suma – 950 eurų, į bendrą vartojimo kredito kainą įskaičiuojamos išlaidos – 50 eurų, bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma – 1 000 eurų.

Arba:

Vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito gavėjui suteikia 1 000 eurų vartojimo kreditą ir susitaria, kad su vartojimo kredito suteikimu susijusios 50 eurų dydžio išlaidos bus finansuojamos papildomai, todėl šiuo atveju būtų laikoma, kad vartojimo kredito gavėjui suteikta bendra vartojimo kredito suma – 1 000 eurų, į bendrą vartojimo kredito kainą įskaičiuojamos išlaidos – 50 eurų, bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma – 1 050

⁴² LAT apžvalga. 2.1 Informacijos atskleidimo pareiga.

eurų. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokiu atveju palūkanos gali būti skaičiuojamos nuo bendros vartojimo kredito sumos, t. y. 1 000 eurų, o su vartojimo kredito suteikimu susijusios 50 eurų dydžio išlaidos mokėjimo grafike turėtų būti nurodomos atskiroje skiltyje ir gali būti išdėstomos per visą suteikto vartojimo kredito laikotarpį.

36.5. Atitinkamą poziciją taip pat yra išdėstęs ESTT sprendime byloje Nr. C-377/14. Šiame ESTT sprendime pateikiamas sąvokos „bendra vartojimo kredito suma“ išaiškinimas. ESTT sprendime byloje Nr. C-377/1 nurodyta, kad sąvokos „bendra kredito suma“ ir „bendros kredito kainos vartotojui suma“ yra savarankiškos, vadinasi, bendra kredito suma negali apimti jokios sumos, kuri įskaičiuota į bendrą kredito kainos vartotojui sumą. Į bendrą kredito sumą negali būti įtraukta jokia suma, kuri mokama siekiant vykdyti su atitinkamu kreditu susijusius įsipareigojimus, kaip antai administracinės išlaidos, palūkanos, komisiniai ir bet kurios kitos išlaidos, kurias turi mokėti vartotojas (sprendimo 85 ir 86 punktai). Minėtame sprendime ESTT konstatavo, kad bendra kredito suma ir kredito lėšų išmokėjimo suma apima visas vartotojui išmokėtas sumas, todėl į jas neįskaitomos sumos, kurias kreditorius sumokėjo siekdamas padengti su atitinkamu kreditu susijusias išlaidas ir kurios nėra iš tikrųjų išmokėtos vartotojui (sprendimo 91 punktas).

36.6. Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta pirmiau, Lietuvos banko nuomone, kai vartojimo kredito davėjas perveda į vartojimo kredito gavėjo mokėjimo sąskaitą visą bendrą vartojimo kredito sumą ir nedelsdamas po vartojimo kredito išmokėjimo **nurašo iš vartojimo kredito gavėjo mokėjimo sąskaitos** vartojimo kredito sutarties sudarymo mokestį ir visas kitas pagal vartojimo kredito sutartį mokėtinas sumas, laikoma, kad vartojimo kredito sutarties sudarymo mokestis ir kitos su vartojimo kredito sutartimi susijusios išlaidos yra finansuojami iš suteikiamo vartojimo kredito, nes vartojimo kredito gavėjui nesuteikiama reali galimybė jais disponuoti (naudotis), todėl sutarties sudarymo mokestis ir kitos su vartojimo kredito sutartimi susijusios išlaidos nebūtų laikomos bendros vartojimo kredito sumos dalimi.

Atsižvelgiant į Įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje pateiktą vartojimo kredito gavėjo sąvoką, galima daryti išvadą, kad vartojimo kredito gavėjas turi teisę pats spręsti dėl vartojimo kredito sumos panaudojimo, t. y. vartojimo kreditas gali būti panaudojamas asmeninėms, šeimos, namų ūkio reikmėms. Pažymėtina, kad vartojimo kredito davėjas neturi teisės savarankiškai priimti sprendimo dėl vartotojui suteikto vartojimo kredito lėšų panaudojimo, pavyzdžiui, komisiniam mokesčiui, įmokoms ar kitokiems mokėjimams padengti. Dėl tokio vartojimo kredito gavėjo lėšų panaudojimo ir mokėjimo inicijavimo turi būti susitarta vartojimo kredito sutartyje.

36.6¹. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito davėjai, siekdami išvengti atvejų, kai vartojimo kredito lėšos pervedamos į vartojimo kredito gavėjo paraiškoje ar kitame vartojimo kredito davėjui pateiktame dokumente nurodytą mokėjimo sąskaitą, vartojimo kredito davėjui neįsitikinus, kad ši mokėjimo sąskaita priklauso asmeniui, sudarančiam vartojimo kredito sutartį, taip sudarant sąlygas sukčiavimui (kai vartojimo kredito lėšas pasisavina tretieji asmenys, dažniausiai be asmens, kurio vardu sudaryta vartojimo kredito sutartis, žinios), turėtų ne tik atkreipti vartojimo kredito gavėjų dėmesį į jų pareigą pateikti vartojimo kredito davėjo prašomą informaciją, įskaitant informaciją apie vartojimo kredito gavėjo mokėjimo sąskaitą, į kurią vartojimo kredito gavėjui bus pervedamos vartojimo kredito lėšos, bet ir **imtis priemonių užtikrinti, kad vartojimo kredito lėšos būtų išmokamos konkrečiam asmeniui, nurodytam vartojimo kredito sutartyje** (išskyrus atvejus, kai, pavyzdžiui, vartojimo kreditas yra refinansuojamas ir vartojimo kredito lėšos išmokamos pradiniam vartojimo kredito davėjui, arba susietojo vartojimo kredito sutarties sudarymo atveju, kai vartojimo kredito lėšos išmokamos tiesiogiai finansuojamos prekės pardavėjui).

Atsižvelgiant į tai, vartojimo kredito davėjas galėtų, pavyzdžiui, taikyti vartojimo kredito gavėjo sąskaitos patvirtinimo reikalavimą, t. y. reikalauti, kad vartojimo kredito gavėjas, prieš jam išmokant vartojimo kredito lėšas, atliktų nustatyto dydžio (pavyzdžiui, 0,01 Eur) pervedimą į vartojimo kredito davėjo mokėjimo sąskaitą, taip vartojimo kredito gavėjas būtų identifikuotas ir kartu būtų identifikuota (patvirtinta) šio vartojimo kredito gavėjo mokėjimo sąskaita.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

36.7. Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito teikimą reglamentuojantys teisės aktai nebus pažeisti tada, kai vartojimo kredito gavėjui bus suteikiama galimybė pasirinkti vartojimo kredito sutarties sudarymo mokesčio ir kitų su vartojimo kredito sutartimi susijusių išlaidų sumokėjimo laiką (vartojimo kredito gavėjas šiuos mokesčius ir išlaidas gali sumokėti iki ar po vartojimo kredito sutarties sudarymo) ir būdą (pats vartojimo kredito gavėjas šiuos mokesčius ir išlaidas sumoka arba inicijuoja jų sumokėjimą vartojimo kredito davėjui arba yra išreikštas aiškus vartotojo sutikimas dėl mokesčio inicijavimo ir nuskaitymo) vartojimo kredito sutartyje nustatytais sąlygomis. Kitaip tariant, sprendimą dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo mokesčio ir kitų su vartojimo kredito sutartimi susijusių išlaidų sumokėjimo laiko ir būdo turi priimti ne vartojimo kredito davėjas savo iniciatyva. Lietuvos banko nuomone, tinkama praktika laikytini atvejai, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjo sutikimas dėl vartojimo kredito davėjo teisės iš vartojimo kredito lėšų nurašyti komisinį atlyginimą, įmokas arba kitus privalomus atlikti mokėjimus **individualiai aptartas ir aiškiai įtvirtintas vartojimo kredito sutartyje.**

36.8. Svarbu atkreipti dėmesį į **Įstatyme nustatytas vartojimo kredito davėjo pareigas, susijusias su vartojimo kredito gavėjo informavimu.** Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, kad Standartinėje informacijoje turi būti nurodyta bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma, bendros vartojimo kredito kainos metinė norma (toliau – BVKKMN) ir kartu pateikiamas tipinis pavyzdys, kuriame būtų paminėtos visos šios normos apskaičiavimo prielaidos; **jeigu vartojimo kredito sutartyje numatomi skirtingi lėšų išmokėjimo būdai ir dėl to taikomi skirtingi mokesčiai** ar vartojimo kredito palūkanų normos, **vartojimo kredito davėjas privalo nurodyti, kad šios rūšies vartojimo kredito sutartyje numatyti skirtingi lėšų išmokėjimo būdai gali lemti didesnę BVKKMN.** Taip pat pagal Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 19 punktą ir 11 straipsnio 2 dalies 21 punktą, informaciją apie kitas su vartojimo kredito sutartimi susijusias išlaidas ir sąlygas, kuriomis tie mokesčiai ar išlaidos gali būti keičiami, vartojimo kredito davėjas turi pateikti tiek Standartinėje informacijoje prieš sudarant su vartojimo kredito gavėju vartojimo kredito sutartį, tiek vartojimo kredito sutartyje.

36.9. Pagal Įstatymo 2 straipsnio 3 dalį, **į bendrą vartojimo kredito kainą, be kita ko, įskaičiuojamos su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidos, jeigu privaloma sudaryti su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų teikimo sutartį, siekiant gauti vartojimo kreditą skelbiamomis sąlygomis.**

36.10. Pažymėtina, kad EK gairių 3.1 dalyje nurodyta, kad **papildomos paslaugos gali būti laikomos neprivalomomis, jeigu:**

36.10.1. vartojimo kredito gavėjas yra informuotas apie tai ir bet kuriuo vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu gali rinktis tarp vartojimo kredito davėjo siūlomų paslaugų (produktų), įskaitant galimybę be papildomų paslaugų (produktų) išlaikyti tas pačias vartojimo kredito sutarties sąlygas;

36.10.2. vartojimo kredito gavėjas gali bet kuriuo vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu atsisakyti papildomų paslaugų (produktų), nepatirdamas jokių išlaidų arba bet kokio kito poveikio sudarytos vartojimo kredito sutarties sąlygoms.

36.11. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vartojimo kredito gavėjo informavimo apie pareigą sudaryti su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų teikimo sutartį, taip pat kiti su šiomis sutartimis susiję reikalavimai nustatyti Įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje, 5 straipsnio 2 punkto 10 dalyje, 5 straipsnio 3 dalyje, 11 straipsnio 3 dalyje, 14¹ straipsnio 3 dalyje ir 15 straipsnio 3 dalyje.

36.12. Vartojimo kredito davėjo vartojimo kredito gavėjui teikiamo vartojimo kredito BVKKMN turi būti skaičiuojama BVKKMN taisyklėse nustatyta tvarka. Taip pat svarbu pabrėžti ir tai, kad plačiau apie bendros vartojimo kredito kainos ir BVKKMN apskaičiavimą (t. y. kas turėtų būti įtraukiama į šių rodiklių skaičiavimus, o kas ne), tam tikros informacijos atskleidimą, taip pat papildomas paslaugas ir pan. pasisakoma EK gairėse. Kadangi vienas iš EK gairių tikslų yra vienodos ir nuoseklios Europos Sąjungos teisės aktų taikymo praktikos formavimas, Lietuvos bankas rekomenduoja vartojimo kredito davėjams atsižvelgti į EK gairėse išdėstytus paaiškinimus ir laikytis jose pateiktų rekomendacijų.

36.13. LAT apžvalgoje⁴³ papildomai akcentuota, kad BVKKMN vienodai apskaičiuotas procentinis dydis yra objektyvusis dėmuo, leidžiantis vartotojui palyginti kelių vartojimo kredito paslaugos teikėjų pasiūlytų vartojimo kredito paslaugų kainas ir pasirinkti sau priimtinausią kainą. Todėl BVKKMN turi esminę reikšmę: jos **nenurodymas kredito sutartyje⁴⁴, taip pat pateikimas tik matematinės formulės**, tačiau nepateikiant duomenų, reikalingų metinei normai apskaičiuoti⁴⁵, informacijos pateikimas apie BVKKMN dydį **nurodant intervalą nuo mažiausios iki didžiausios normos**, t. y. nepateikiant konkretaus vieno procentinio BVKKMN dydžio (skaičiaus)⁴⁶, yra **prilyginamas informacijos apie BVKKMN nepateikimui**.

36.14. LAT apžvalgoje⁴⁷ taip pat atkreiptas dėmesys į vieną iš ESTT sprendimų „ESTT nurodė, kad iš Direktyvos 2008/48 19 straipsnio 1 dalies, siejamos su jos I priedo 1 dalimi, matyti, kad BKKMN apskaičiuojama pagal šiame priede pateikiamą matematinę formulę ir bent vieno ženklo po kablelio tikslumu turėtų atspindėti visus esamus ar būsimus įsipareigojimus, dėl kurių susitarė kreditorius ir vartotojas. Be to, šio 19 straipsnio 5 dalies antroje pastraipoje nurodyta, kad BKKMN turi būti apskaičiuojama vienodai. <...> Laikantis šių reikalavimų įmanomas tik tikslus rezultatas, išreikštas **vieno ženklo po kablelio tikslumu⁴⁸ⁿ**.

37. Preziumuojama, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka Įstatymo reikalavimų, jeigu vartojimo kredito sutarties sudarymo, keitimo arba pratęsimo momentu vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito palūkanų norma yra didesnė kaip 75 proc., kai visos kitos išlaidos, kurios įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, išskyrus palūkanas, tenkančios vienai vartojimo kredito dienai, yra didesnės kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos arba bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą.

Komentaras

37.1. Vadovaujantis Įstatymo 21 straipsnio 1 dalimi, bendra vartojimo kredito kaina turi būti protinga, pagrįsta, atitikti sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeisti vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros. Pagal Įstatymo 21 straipsnio 2 dalį, preziumuojama, kad **bendra vartojimo kredito kaina neatitinka Įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų**, jeigu vartojimo kredito sutarties **sudarymo, keitimo arba pratęsimo momentu**:

37.1.1. vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito palūkanų norma yra didesnė kaip 75 proc., o visos kitos išlaidos, kurios įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, išskyrus palūkanas, tenkančios vienai vartojimo kredito dienai, yra didesnės kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos;

37.1.2. bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą.

37.2. Taigi, Įstatyme įtvirtintu reguliavimu siekiama apriboti ne tik palūkanų normos dydį, bet ir visų kitų išlaidų dydį, todėl laikytina, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka Įstatymo reikalavimų tiek tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito palūkanų norma yra didesnė kaip 75 proc., tiek tada, kai visos kitos išlaidos yra didesnės kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos arba bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito sumą, t. y. vartojimo kredito davėjo suteiktą vartojimo kreditą. Šiuos reikalavimus bendra vartojimo kredito kaina turi atitikti tiek vartojimo kredito sutarties sudarymo, tiek pakeitimo arba pratęsimo momentu.

37.3. Pažymėtina, kad Įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 1 punkte bendra vartojimo kredito kaina yra aiškiai išskaidyta į dviejų tipų išlaidas, nustatant joms skirtingo dydžio ribojimus, t. y. palūkanos ribojamos 75 proc. dydžiu, o visos kitos išlaidos – 0,04 proc. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos banko nuomone, **vienų išlaidų nebuvimas (netaikymas) negali būti kompensuojamas kitomis išlaidomis**. Pavyzdžiui:

⁴³ LAT apžvalga. 2.1. Informacijos atskleidimo pareiga.

⁴⁴ ESTT 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis byloje *Pohotovosť s.r.o. prieš Iveta Korčkovská*, C-76/10, 73 punktą.

⁴⁵ ESTT 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje *EOS KSI Slovensko s. r. o. prieš Ján Danko, Margita Danková*, C-448/17, 68 punktą.

⁴⁶ ESTT 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *RN prieš Home Credit Slovakia a.s.*, C-290/19, 24–36 punktai.

⁴⁷ LAT apžvalga. 2.1. Informacijos atskleidimo pareiga.

⁴⁸ ESTT 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *RN prieš Home Credit Slovakia a.s.*, C-290/19, 26 punktą.

Tai, kad vartojimo kredito davėjas netaiko vartojimo kredito gavėjui palūkanų arba taiko mažesnes nei 75 proc. palūkanas, nesuteikia vartojimo kredito davėjui teisės viršyti Įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 2 punkte visoms kitoms išlaidoms nustatytą 0,04 proc. dydį.

37.4. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad **Įstatymas nereglamentuoja 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytų visų kitų išlaidų mokėjimo tvarkos**, t. y. kada vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti šias išlaidas, įskaičiuojamas į bendrą vartojimo kredito kainą. **Tačiau šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatyme yra numatytos tam tikros specifinės vartojimo kredito gavėjo teisės**, kurių realizavimas yra susijęs su vartojimo kredito gavėjo sumokėtų visų kitų išlaidų ar jų dalies gražinimu. Vienas iš tokių atvejų, kai vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį ir turi teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio vartojimo kredito sutarties trukmės laikotarpio, skaičiuojamo nuo vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo dienos, palūkanos ir išlaidos. Kaip jau minėta Gairių 34 punkte, Įstatymo 17 straipsnyje kalbama ne tik apie palūkanų, bet ir visų kitų išlaidų, kurios kartu sudaro bendrą vartojimo kredito kainą, sumažinimą, todėl, Lietuvos banko nuomone, **vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju bendros vartojimo kredito kainos sumažinimas turėtų apimti reikalavimą, kad visų kitų išlaidų suma, apskaičiuota vienai naudojimosi suteiktu vartojimo kreditu dienai, neturėtų būti didesnė kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos, nepriklausomai nuo to, kokia vartojimo kredito sutartyje ar įmokų mokėjimo grafike nustatyta visų kitų išlaidų mokėjimo tvarka**. Tuo tarpu, jeigu kitos išlaidos viršija 0,04 proc. dydį, susidariusį perviršį vartojimo kredito davėjas turėtų gražinti vartojimo kredito gavėjui.

37.5. Be to, kaip jau minėta, Įstatymo 21 straipsnyje bendrai vartojimo kredito kainai nustatyti reikalavimai taikomi ne tik sudarant vartojimo kredito sutartį, bet ir ją keičiant arba pratęsiant (vartojimo kredito davėjui ir vartojimo kredito davėjui susitarus pakeisti vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo terminą arba padidinti vartojimo kredito sumą ir pan.), todėl **vartojimo kredito davėjas privalo įsitikinti, kad sprendimo dėl vartojimo kredito sutarties pakeitimo arba pratęsimo priėmimo momentu bendra vartojimo kredito kaina atitinka Įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus**. Tačiau pažymėtina, kad tai nereiškia, jog visais vartojimo kredito sutarties keitimo arba pratęsimo atvejais vartojimo kredito davėjas privalo perskaičiuoti ir BVKKMN dydį.

37.6. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, Lietuvos banko nuomone, **tais atvejais, kai yra keičiamos neesminės vartojimo kredito sutarties nuostatos**, pavyzdžiui:

sutarties šalių kontaktiniai duomenys, vartojimo kredito įmokos mokėjimo diena (nekeičiant vartojimo kredito mokėjimo termino, kainos ir kitų sąlygų) ir pan.,

vartojimo kredito davėjas neprivalo perskaičiuoti bendros vartojimo kredito kainos pagal Įstatymo 21 straipsnio reikalavimus.

37.7. Lietuvos banko nuomone, tokie vartojimo kredito sutarties pakeitimai, kai, pavyzdžiui:

vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas susitaria pratęsti vartojimo kredito gražinimo terminą ir dėl to sumažėja vartojimo kredito mėnesio įmoka,

negali būti laikomi vien tik vartojimo kredito gražinimo grafiko pailginimu, nes iš esmės tokiu atveju sudaromas naujas vartojimo kredito gražinimo grafikas, kuriame vartojimo kredito gavėjo pagal vartojimo kredito sutartį gražintina bendros vartojimo kredito sumos dalis ir mokėtinos palūkanos (kiti mokesčiai) yra išdėstomos mažesnėmis mėnesio įmokomis per ilgesnį laikotarpį ir dėl tokių vartojimo kredito gražinimo grafiko pakeitimų pasikeičia (gali padidėti) bendra vartojimo kredito kaina, nes vartojimo kredito gavėjas suteiktu vartojimo kreditu naudojasi ilgesnį laikotarpį, už kurį privalo mokėti vartojimo kredito sutartyje nustatytas palūkanas.

37.8. Taigi, **vartojimo kredito sutarties pakeitimai, dėl kurių padidėja bendra vartojimo kredito kaina ir (arba) bendra vartojimo kredito gavėjo mokama suma, yra**

esminių vartojimo kredito sutarties sąlygų pakeitimai, todėl laikytina, kad iš esmės su vartojimo kredito gavėju yra sudaroma nauja vartojimo kredito sutartis, o vartojimo kredito davėjas turi laikytis ne tik Įstatymo 21 straipsnio bendrai vartojimo kredito kainai nustatytų reikalavimų, bet taip pat jam kyla pareiga laikytis ir kitų Įstatyme bei Nuostatuose vartojimo kredito sutarties sudarymui nustatytų reikalavimų (įskaitant pareigą įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą ir pan.).

37.9. Tai, kad vartojimo kredito kaina, neatitinkanti Įstatymo 21 straipsnyje nustatytų kriterijų turi būti mažinama, pasisakoma ir LAT apžvalgoje „Jeigu nustatomi VKĮ 21 straipsnio 2 dalyje nurodyti atvejai, teismas turi teisę ne pripažinti sutarties sąlygą negaliojančia, o sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą (VKĮ 21 straipsnio 3 dalis). Taigi, šios taisyklės teismui leidžia kontroliuoti vartojimo kredito kainą ir suteikia teisę ją mažinti, jei ta kaina neatitinka įstatyme nustatytų sąžiningos kainos kriterijų“⁴⁹.

37.10. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad Įstatymo 21 straipsnio 3 dalis gali būti savarankiškas pagrindas mažinti kredito kainą: *tokiais atvejais, kai bendra vartojimo kredito kainos metinė norma didesnė kaip 200 proc.*⁵⁰ (atitinkamu laikotarpiu – 250, 75 proc.), *pripažįstama, jog kaina neatitinka Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio reikalavimų, tačiau kita sutarties šalis (kredito įstaiga) gali šią prezumpciją nuginčyti (įrodyti, kad kaina atitinka minėtus įstatymo reikalavimus). Tačiau toks teisinis reglamentavimas nereiškia, kad bendra vartojimo kredito kaina, neviršijanti šio dydžio, visais atvejais atitinka Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio reikalavimus. Tokiais atvejais, kai bendra kredito kaina neviršija įstatyme nustatytos maksimalios ribos, ji turi būti vertinama pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio kriterijus ir gali būti pripažinta jų neatitinkančia bei dėl to mažintina*⁵¹.

DEŠIMTASIS SKIRSNIS

TEISIŲ IR PAREIGŲ PAGAL VARTOJIMO KREDITO SUTARTIS PERLEIDIMAS

38.

KEISTA:

*2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Teisės ir pareigos pagal galiojančias vartojimo kredito sutartis gali būti perleistos tik į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą įrašytiems asmenims, išskyrus Įstatymo 22¹ straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatytus atvejus.

Komentaras

38.1.

KEISTA:

*2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Įstatymo 22¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę perleisti teises ir pareigas pagal vartojimo kredito sutartis tik į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą įrašytam asmeniui, išskyrus Įstatymo 22¹ straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatytus atvejus. Įstatymo 22¹ straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Įstatymo 22¹ straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas netaikomas, kai specialiosios paskirties bendrovė ar bet koks ne Lietuvos Respublikoje įsteigtas subjektas iš kredito davėjo perima teises ir pareigas pagal kredito sutartis, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos pakeitimo vertybiniais popieriais ir padengtųjų obligacijų įstatyme. Įstatymo 22¹ straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Įstatymo 22¹ straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas netaikomas vartojimo kredito davėjo teisių ir pareigų pagal vartojimo kredito sutartis perleidimui Lietuvos bankui, Europos Centriniam Bankui ir kitiems Europos centrinių

⁴⁹ LAT apžvalga. 4.6. Nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės atskyrimas nuo VKĮ 21 straipsnyje nustatytos bendros vartojimo kredito. kainos kontrolės.

⁵⁰ Pagal galiojančią VKĮ 21 straipsnio 3 dalies redakciją – 75 procentai metinės palūkanų normos.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2019, 46 punktas.

bankų sistemos nacionaliniams centriniams bankams, kai jie atlieka savo funkcijas ir operacijas, nustatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

38.2. Lietuvos banko nuomone, **minėtoje Įstatymo nuostatoje įtvirtintas apribojimas taikomas galiojančioms vartojimo kredito sutartims**, neatsižvelgiant į tai, ar yra pasibaigęs finansinių įsipareigojimų (mokėjimų) pagal vartojimo kredito sutartį įvykdymo terminas. Pažymėtina, kad sutarties šalių sudaryta sutartis galioja neapibrėžtą arba tam tikrą laiką, kuris gali būti nurodytas sutartyje arba įstatyme. Kadangi iš sutarties atsiranda prievolės, sutarties galiojimo pabaiga siejama su prievolės pabaiga. CK 6.189 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad sutartyje ar įstatymuose gali būti numatyta, kad sutarties galiojimo termino pabaiga reiškia ir šalių prievolių pagal sutartį pabaigą. Taigi, bendroji taisyklė yra ta, kad sutartis baigia galioti tik pasibaigus iš jos atsiradusioms prievolėms, nors ji ir būtų terminuota⁵².

38.3. Vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito gavėjų santykius reguliuoja Įstatymas, kuris yra specialusis įstatymas, todėl jame įtvirtintų reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo teisėmis ir jo interesų apsauga, vartojimo kredito davėjas turi laikytis sudarydamas vartojimo kredito sutartį ir ją vykdydamas tol, kol bus visiškai įvykdyti vartojimo kredito gavėjo ir vartojimo kredito davėjo įsipareigojimai pagal vartojimo kredito sutartį arba vartojimo kredito sutartis pasibaigs kitais teisės aktuose nustatytais pagrindais.

38.4.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Taigi tol, kol galioja vartojimo kredito sutartis, teisės, pareigos ir atsakomybę pagal šią sutartį vartojimo kredito davėjas gali perleisti tik tokiam subjektui arba pakeisti vartojimo kredito sutarties šalį (vartojimo kredito davėją) tik tokiu subjektu, kuris Įstatymo nustatyta tvarka yra įrašytas į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, išskyrus Įstatyme nustatytas išimtis. **Pagal bendrą taisyklę, asmeniui, neįrašytam į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, teisės ir pareigos pagal vartojimo kredito sutartį gali būti perleistos tik tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartis yra pasibaigusi teisės aktuose nustatytais atvejais** (pavyzdžiui, nutraukta). Todėl tokiu bendru atveju, kai, pavyzdžiui:

teismo sprendimu priteisiama skola pagal vartojimo kredito sutartį, kuri nėra nutraukta, skolos perdavimas išieškoti turi būti vykdomas laikantis Įstatymo 22¹ straipsnio reikalavimų, t. y. skolos išieškojimas gali būti perleistas tik į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą įrašytam asmeniui, išskyrus Gairių 38.6 papunktyje nurodytą išimtį.

Tačiau, Lietuvos banko nuomone, subjektui, kuris yra perėmęs teises ir pareigas, kylančias pagal galiojančias vartojimo kredito sutartis, sudarytas iki Įstatymo 22¹ straipsnio įsigaliojimo (2016 m. lapkričio 1 d.), tačiau neteikia naujų vartojimo kreditų, nedidina perimtų vartojimo kredito sutarčių sumos, kainos ir pan., nekyla pareiga būti įrašytam į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą.

38.5. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad, **nutraukus vartojimo kredito sutartį, trečiasis asmuo, perėmęs teises ir pareigas pagal vartojimo kredito sutartį, neįgyja daugiau teisių nei pagal vartojimo kredito sutartį ir Įstatymą turėjo vartojimo kredito davėjas**, t. y. teises ir pareigas pagal vartojimo kredito sutartį perėmęs asmuo neturi teisės reikalauti didesnių nei 0,05 proc. netesybų už ilgesnį kaip 180 dienų laikotarpį, kaip nustatyta Įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje, ir pan.

38.6. Vis dėlto, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo 22¹ straipsnio nuostatos **nedraudžia vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu kai kurias funkcijas arba jų dalį pavesti atlikti trečiajam asmeniui, kuris nėra įrašytas į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą** (vėluojančių mokėjimų išieškojimą pavesti vykdyti skolų administravimo įmonei ar pan.). Taip pat Įstatymo 22¹ straipsnio nuostatos **nedraudžia vartojimo kredito davėjo reikalavimo teisių (be pareigų)**, kylančių iš vartojimo kredito sutarties, **perleisti trečiajam asmeniui**,

⁵² Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-497/2012, taip pat CK VI knygos komentaras.

kuris nėra įrašytas į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, įskaitant paskolos davėjams. Tačiau tokiu atveju:

38.6.1. už šio trečiojo asmens veiksmus, tinkamą vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų ir vartojimo kredito sutarties vykdymą **lieka atsakingas vartojimo kredito davėjas**. Tai reiškia, kad vartojimo kredito sutarties šalimis lieka vartojimo kredito davėjas ir vartojimo kredito gavėjas (t. y. trečiasis asmuo, kuris nėra vartojimo kredito davėjas, negali pakeisti pradinėje sutartyje nurodyto vartojimo kredito davėjo);

38.6.2. atitinkamų funkcijų, reikalavimo teisių arba jų dalies perleidimo trečiajam asmeniui (toliau – teisių įgijėjui) atveju sudarytos vartojimo kredito sutarties ir jos šalių atžvilgiu ir toliau galioja visos Įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatos, įskaitant ir apribojimus dėl netesybų, taikomų pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais ir pan.;

38.6.3. **atsakomybė** už Įstatymo nuostatų pažeidimus (jeigu tokių būtų) kiltų ne pavestas funkcijas vykdančiam asmeniui arba teisių įgijėjui, o **vartojimo kredito davėjui**.

38.6.4. **vartojimo kredito davėjas privalo užtikrinti, kad bet kuriuo atveju:**

38.6.4.1. vartojimo kredito gavėjas visas iš vartojimo kredito sutarties kylančias prievoles ir toliau vykdys tik vartojimo kredito davėjui, o ne teisių įgijėjui;

38.6.4.2. teisių įgijėjas neįgis jokių reikalavimo teisių tiesiogiai į vartojimo kredito gavėją, įskaitant reikalavimus įmokas, mokesčius ir (arba) kitas išlaidas mokėti teisių įgijėjui ir pan.;

38.6.4.3. laikomasi visų vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų ir vartojimo kredito sutarties nuostatų.

38.7.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu

Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41

(nuo 2023-03-14)

Pažymėtina, kad Įstatymo 22¹ straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog teisių ir pareigų pagal vartojimo kredito sutartį perleidimo tvarką nustato priežiūros institucija. Detali teisių ir pareigų pagal su vartojimo kredito gavėjais sudarytas galiojančias vartojimo kredito sutartis perleidimo iš pradinio vartojimo kredito davėjo kitam – naujam kreditoriui – tvarka nustatyta Apraše. Tiek, kiek teisių ir pareigų perleidimo tvarkos nereguliuoja Aprašas, teisių ir pareigų pagal galiojančias vartojimo kredito sutartis perleidimui taikytinos bendrosios CK nuostatos (CK 6.101–6.110), reglamentuojančios teisių ir pareigų perleidimą.

VIENUOLIKTASIS SKIRSNIS VARTOJIMO KREDITO TARPININKAI

39. Vartojimo kredito tarpininko veikla gali būti vykdoma ne tik prieš sudarant vartojimo kredito sutartį, bet ir vėliau.

Komentaras

39.1. Įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito tarpininkas – asmuo, kuris nėra vartojimo kredito davėjas ir kuris verslo arba profesijos tikslais už atlygį atlieka bent vieną iš šių veiksmų:

39.1.1. pateikia arba siūlo vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjui;

39.1.2. padeda vartojimo kredito gavėjui atlikti kitus su vartojimo kredito gavimu susijusius veiksmus, išskyrus šios dalies 1 punkte numatytą veiksmą;

39.1.3. vartojimo kredito davėjo vardu sudaro vartojimo kredito sutartį su vartojimo kredito gavėju.

39.2. Vartojimo kredito tarpininko sąvokos kontekste svarbu pažymėti, kad ESTT byloje Nr. C-127/15, be kita ko, sprendė klausimą, ar skolų administravimo įmonė, vykdydama skolos išieškojimą ir siūlydama vartojimo kredito gavėjui vartojimo kredito davėjo vardu sudaryti susitarimą dėl negražinto kredito mokėjimo dalimis (negražinto kredito restruktūrizavimo), yra vartojimo kredito tarpininkas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 3 straipsnio f punktą (Įstatymo 2 straipsnio 23 dalį).

39.3. Kaip nurodyta Generalinės advokatės išvadoje, Direktyvos 3 straipsnio f punkte nenustatyta, kad vartojimo kredito tarpininkų veikla turi būti vykdoma tik prieš sudarant vartojimo kredito sutartį. Toks siaurinamas Direktyvos aiškinimas neatitiktų Direktyva siekiamų tikslų. Taigi, vartojimo kredito tarpininko veikla gali būti vykdoma ne tik prieš sudarant vartojimo kredito sutartį, bet ir vėliau, vartojimo kredito tarpininkui padedant sudaryti arba sudarant susitarimus dėl atidėto mokėjimo arba vartojimo kredito gražinimo metodo keitimo.

39.4. Atsižvelgiant į ESTT aiškinimą, darytina išvada, kad **skolų administravimo įmonė arba kita įmonė**, veikdama vartojimo kredito davėjo vardu ir sudarydama su vartojimo kredito gavėju susitarimą dėl negražinto vartojimo kredito restruktūrizavimo, **laikytina vartojimo kredito tarpininku**, kaip jis apibrėžtas Įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje, išskyrus atvejus, kai toks susitarimas yra susijęs su atidėtu esamos skolos mokėjimu (Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 8 punktas).

39.5. ESTT sprendime byloje Nr. C-127/15 taip pat konstatuota, kad tais atvejais, kai skolų išieškojimo įmonė sudaro negražinto vartojimo kredito restruktūrizavimo susitarimą vartojimo kredito davėjo vardu ir atlieka vartojimo kredito tarpininko funkciją **tik kaip papildomą funkciją** (pavyzdžiui, atliekamos vartojimo kredito tarpininko funkcijos nėra pagrindinis skolų išieškojimo įmonės užsiėmimas, verslas arba profesijos tikslas), vadovaujantis Įstatymo 7 straipsniu, jai **nebus taikoma pareiga suteikti vartotojui ikisutartinę informaciją**. Bet kuriuo atveju pareiga pateikti vartotojui ikisutartinę informaciją nustatyta vartojimo kredito davėjui Įstatymo 5 ir 6 straipsniuose.

39.6. Pažymėtina, kad, vadovaujantis Įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje nustatyta vartojimo kredito tarpininko apibrėžtimi, atlygis už tarpininkavimo veiklą yra vienas iš vartojimo kredito tarpininko požymių. Asmens veikla, kai vartotojui neatlygintinai padedama atlikti su vartojimo kredito gavimu susijusius veiksmus, nelaikytina Įstatymo reguliuojama vartojimo kredito tarpininko veikla, pavyzdžiui:

interneto svetainėje (platformoje) galima pateikti paraišką gauti vartojimo kreditą, kuri neatlygintinai išsiunčiama vartojimo kredito gavėjams.

Pažymėtina, kad atlygis vartojimo kredito tarpininkui gali būti mokamas tiek vartojimo kredito davėjo, tiek vartojimo kredito gavėjo.

39.7. Nei Įstatyme, nei kituose teisės aktuose nėra nurodytų konkrečių veiksmų, kurie galėtų būti laikomi pagalba vartojimo kredito gavėjui sudarant vartojimo kredito sutartis. Lietuvos banko nuomone, duomenų apie vartojimo kredito gavėją surinkimas ir (arba) perdavimas, taip pat vartojimo kredito davėjo pasiūlymo pateikimas vartotojui laikytini vartojimo kredito tarpininko veikla.

39.8. Atkreipiame dėmesį į tai, kad asmuo, valdantis interneto tinklalapį, kuriame, be kita ko, yra skelbiama viešai prieinama informacija apie skirtingų vartojimo kredito davėjų skolinimo sąlygas ir yra nuorodos į vartojimo kredito davėjų interneto tinklalapius su aktyviais mygtukais (pavyzdžiui, „Pildyti paraišką“) arba vartojimo kredito gavėjai yra grupuojami ar kitaip reitinguojami, gali būti laikomas vartojimo kredito tarpininku, jei už tokią veiklą yra gaunamas atlygis.

Lietuvos banko nuomone, tarpininkavimu nebūtų laikoma veikla, kai vartotojams interneto tinklalapyje pateikiama tik bendra, viešai prieinama informacija apie vartojimo kredito davėjus ir jų siūlomas paslaugas ir nėra jokių aktyvių nuorodų į kredito davėjų interneto tinklalapius, pavyzdžiui, aktyvių mygtukų vartotojams.

39.9. Nors kreditingumo vertinimas yra laikomas finansine paslauga pagal Lietuvos Respublikos finansų įstatymą, tačiau ši paslauga nėra licencijuojama arba atskirai reguliuojama. Vis dėl to atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje pareiga įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą yra nustatyta tik vartojimo kredito davėjui. Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito tarpininkas, surinkęs informaciją apie vartotoją, ją turėtų perduoti vartojimo kredito davėjui. Vartojimo kredito davėjas turi teisę perduoti vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo funkciją vartojimo kredito tarpininkui, tačiau tokiu atveju atsakomybė dėl tinkamo vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo pareigos įvykdymo tenka vartojimo kredito davėjui.

40. Vartojimo kredito tarpininkas gali veikti kaip nepriklausomas vartojimo kredito tarpininkas arba kaip priklausomas vartojimo kredito tarpininkas.

Komentaras

40.1. Pagal Įstatymo 24 straipsnį, vartojimo kredito tarpininkai skirstomi į **priklausomus vartojimo kredito tarpininkus** ir **nepriklausomus vartojimo kredito tarpininkus**.

40.2. Nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą tvarko ir įrašo asmenis į viešąjį nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą Lietuvos bankas (Įstatymo 24 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu priklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašus tvarko ir įrašo asmenis į viešąjį vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašą pats vartojimo kredito davėjas, kurio vardu veikia atitinkamas priklausomas vartojimo kredito tarpininkas (Įstatymo 24 straipsnio 2 dalis). Jei asmuo nėra įrašytas į Lietuvos banko interneto tinklalapyje skelbiamą viešąjį nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą, jis **neturi teisės verstis** nepriklausomo vartojimo kredito tarpininko veikla. Jei asmuo nėra įrašytas į vartojimo kredito davėjų interneto tinklalapiuose skelbiamus viešuosius priklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašus, jis **neturi teisės verstis** priklausomo vartojimo kredito tarpininko veikla. Manytina, kad jei vartojimo kredito davėjas savo interneto tinklalapyje neskelbia viešojo priklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašo, jis su priklausomais vartojimo kredito tarpininkais nebendradarbiauja.

40.3. Įstatymo 24 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad tiek Lietuvos bankas, tiek vartojimo kredito davėjai apie asmens įrašymą į Įstatymo 24 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytus sąrašus skelbia ir šią informaciją periodiškai atnaujina savo interneto tinklalapiuose. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Viešųjų vartojimo kredito davėjų sąrašų tvarkymo taisyklių, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2016 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 03-17, 11 punkte nurodyta, kad Lietuvos banko interneto tinklalapyje pateikiamos nuorodos į vartojimo kredito davėjų interneto tinklalapiuose skelbiamus viešuosius vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašus. Atsižvelgiant į tai, kiekvienas vartojimo kredito davėjas atitinkamai turėtų pateikti Lietuvos bankui nuorodas į vartojimo kredito davėjų interneto tinklalapiuose skelbiamus viešuosius vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašus. Be to, vadovaudamasis Įstatymo 24 straipsnio 4 dalimi, vartojimo kredito davėjas privalo periodiškai atnaujinti viešajame vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių priklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašė pateikiamą informaciją ir užtikrinti, kad asmenys jo vardu veiktų tik tada, kai Įstatymo 24 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka yra įrašyti į viešąjį vartojimo kredito tarpininkų sąrašą. Lietuvos banko nuomone, minėtame sąrašė turėtų būti skelbiami tik vartojimo kredito davėjo vardu veikiančys priklausomi vartojimo kredito tarpininkai, tačiau jame neturėtų būti nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų, nes vartojimo kredito tarpininkas tuo pačiu metu negali būti ir priklausomas, ir nepriklausomas vartojimo kredito tarpininkas.

40.4. Pažymėtina, kad nei Įstatymas, nei kiti vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai nepateikia priklausomų ir nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų apibrėžimų arba atribojimo kriterijų. Lietuvos banko nuomone, pagrindinis vartojimo kredito tarpininkų atribojimo pagrindas turėtų būti paties asmens, ketinančio vykdyti vartojimo kredito tarpininko veiklą, apsisprendimas ir jo ketinamos vykdyti veiklos specifika. Manytina, kad **jeigu vartojimo kredito tarpininko veikla apims tarpininkavimą kliento interesais tik iš jo gaunamo komisinio atlygio pagrindu, toks vartojimo kredito tarpininkas turėtų tapti nepriklausomu vartojimo kredito tarpininku, o jeigu vieno arba kelių vartojimo kredito davėjų interesais – priklausomu vartojimo kredito tarpininku**. Lietuvos banko nuomone, priklausomas vartojimo kredito tarpininkas gali būti suinteresuotas pasiūlyti konkretaus vartojimo kredito davėjo siūlomą produktą, kadangi gauna komisinį atlyginimą iš vartojimo kredito davėjų. Nepriklausomas vartojimo kredito tarpininkas turėtų išanalizuoti pakankamai rinkoje siūlomų vartojimo kredito sutarčių ir rekomenduoti tinkamą vieną arba kelias vartojimo kredito sutartis (produktus) vartotojui pagal jo asmeninę ir finansinę padėtį, pageidavimus ir tikslus, t. y. pasiūlyti objektyvų ir labiausiai vartotojo interesus atitinkantį sprendimą. Taigi, Lietuvos banko nuomone, nepriklausomo tarpininkavimo atveju komisinio atlygio arba kitos finansinės naudos gavimas iš vartojimo kredito davėjo laikytinas nesuderinamu su atstovavimu vartojimo kredito gavėjo interesams, t. y. jeigu vartojimo kredito tarpininkas nurodo, kad jis yra nepriklausomas, tai turėtų reikšti, kad jis atstovauja savo klientui santykiuose su vartojimo kredito davėju ir finansinės naudos iš vartojimo kredito davėjo negauna.

40.5. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad, pagal Įstatymo 25 straipsnio 1 dalį, vartojimo kredito tarpininkas privalo reklamoje ir dokumentuose, skirtuose vartojimo kredito gavėjams, nurodyti savo įgaliojimų ribas, informuoti, ar teikia paslaugas veikdamas išimtinai su vienu ar su keliais vartojimo kredito davėjais, ar yra nepriklausomas. Lietuvos banko nuomone, priklausomas vartojimo kredito tarpininkas reklamoje (taip pat ir savo interneto tinklalapyje) ir dokumentuose, skirtuose vartojimo kredito gavėjui, turi aiškiai nurodyti, su kokiais vartojimo kredito davėjais bendradarbiauja kaip priklausomas vartojimo kredito tarpininkas ir yra įrašytas į šių konkrečių vartojimo kredito davėjų viešuosius priklausomų vartojimo kredito tarpininko sąrašus. Taip pat gali skelbti nuorodas į šių konkrečių vartojimo kredito davėjų viešuosius priklausomų tarpininkų sąrašus, kurie skelbiami vartojimo kredito davėjų interneto tinklalapiuose, kaip numatyta Įstatymo 24 straipsnio 4 dalyje.

40.6. Įstatymo 25 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta privaloma vartojimo kredito tarpininko pareiga informuoti vartojimo kredito gavėją apie vartojimo kredito tarpininkui mokamą atlygį. Susitarimas dėl šio atlygio turi būti sudarytas raštu patvariojoje laikmenoje prieš sudarant vartojimo kredito sutartį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nurodyta Įstatymo nuostata įgyvendina Direktyvos 21 straipsnį. Direktyvos 21 straipsnio b punkte nustatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad, jei taikoma, **kredito tarpininkui privalomas mokėti mokestis atskleidžiamas vartotojui**, ir dėl jų tarp kredito tarpininko ir vartotojo turi būti susitarta popieriuje arba kitoje patvarioje laikmenoje prieš sudarant kredito sutartį. Iš paminėtos Direktyvos nuostatos galima daryti išvadą, kad vartotojui turi būti atskleidžiamas atlygis, kurį privalo sumokėti pats vartotojas. Kadangi Įstatymo nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į Direktyvos tikslą, Lietuvos banko nuomone, tada, kai vartotojas neprivalo vartojimo kredito tarpininkui mokėti jokio tarpininkavimo mokesčio, t. y. tarpininkavimo paslauga vartotojui nekainuoja, vartojimo kredito tarpininkui nekyla pareiga atskleisti tarpininkavimo mokesčio, kurį vartojimo kredito tarpininkui moka vartojimo kredito davėjas.

40.7. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vartojimo kredito tarpininkų pareigos yra nustatytos ne tik Įstatymo 25 straipsnyje, o ir kituose straipsniuose. Pavyzdžiui, Įstatymo 5 ir 6 straipsniuose nustatyta vartojimo kredito tarpininko pareiga pateikti vartojimo kredito gavėjui standartinę informaciją apie vartojimo kreditą (Įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalys, 6 straipsnio 1 ir 2 dalys) ir prirėikus pateikti paaiškinimus vartojimo kredito gavėjui (Įstatymo 5 straipsnio 9 dalis).

40.8. Atsakomybė už Įstatyme nustatytų vartojimo kredito tarpininko pareigų vykdymą tenka vartojimo kredito tarpininkui. Įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad, kilus ginčui dėl to, ar vartojimo kredito davėjas ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininkas suteikė pakankamai informacijos vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir jo finansinę būklę, įrodinėjimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininkui. Kita vertus, už Įstatyme nustatytų vartojimo kredito davėjo pareigų tinkamą vykdymą (pavyzdžiui, už vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimą) atsakomybė tenka vartojimo kredito davėjui, nesvarbu, kokiū būdu (priemonėmis) buvo sudaryta vartojimo kredito sutartis ar tam tikros funkcijos buvo perduotos vartojimo kredito tarpininkui.

DVYLIKTASIS SKIRSNIS TARPUSAVIO SKOLINIMO VEIKLA

41.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Tarpusavio skolinimo platformos operatorius gali pasirinkti veiklos modelį, kai kiekvienam vartojimo kredito gavėjui tarpusavio skolinimo platformos operatorius suteikia ne mažiau kaip 12 procentų bendros vartojimo kredito sumos ir užtikrina, kad visu vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus pagal konkrečią vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjui suteikta bendros vartojimo kredito sumos dalis sudarytų ne mažiau kaip 12 procentų negrąžintos bendros vartojimo kredito sumos.

Komentaras

41.1. NETEKO GALIOS:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

41.2. NETEKO GALIOS:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

41.3. NETEKO GALIOS:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

41.4. NETEKO GALIOS:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

41.5.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

Lietuvos banko nuomone, kai tarpusavio skolinimo platformos operatorius yra pasirinkęs tokį veiklos modelį, kai į visus vartojimo kreditus tarpusavio skolinimo platformos operatorius investuoja tokią pačią pinigų sumą (procentą nuo bendros vartojimo kredito sumos), su vartojimo kredito gavėju **gali būti sudaroma viena vartojimo kredito sutartis**.

41.6. Kitais atvejais, kai iš anksto nėra žinoma, kokią dalį bendros vartojimo kredito sumos suteiks tarpusavio skolinimo platformos operatorius, su vartojimo kredito gavėju **turėtų būti sudaryta atskira Įstatymo reikalavimus atitinkanti vartojimo kredito sutartis**, t. y., Lietuvos banko nuomone, negalimas toks variantas, kai viena vartojimo kredito sutartimi vartojimo kredito gavėjui vartojimo kreditą suteikia tarpusavio skolinimo platformos operatorius, veikdamas kaip vartojimo kredito davėjas, ir paskolos davėjai. Pažymėtina, kad tuo atveju, kai vartojimo kreditus teikia tarpusavio skolinimo platformos operatorius, veikdamas kaip vartojimo kredito davėjas, visos Įstatyme nustatytos teisės, pareigos ir atsakomybė už tinkamą Įstatymo reikalavimų vykdymą kyla tarpusavio skolinimo platformos operatoriui, veikiančiam kaip vartojimo kredito davėjas, o kai per tarpusavio skolinimo platformą vartojimo kreditus teikia paskolos davėjai – tarpusavio skolinimo platformos operatoriui. Kitaip tariant, skirtingi atsakomybės subjektai, todėl per tarpusavio skolinimo platformą vartojimo kredito gavėjo pateikta paraiška turėtų būti finansuojama pagal skirtingas vartojimo kredito sutartis (pagal sutartį, sudarytą su vartojimo kredito davėju, ir pagal sutartį, sudarytą su tarpusavio skolinimo platformos operatoriumi). Tačiau, siekiant aiškumo patiems vartotojams ir atsižvelgiant į tai, kad vartotojo atžvilgiu sudaromas vienas vartojimo kredito sandoris, Lietuvos banko nuomone, **vartotojui gali būti pateikiama viena standartinės informacijos apie vartojimo kredito forma**, kurioje būtų pateiktas vienas įmokų mokėjimo grafikas, bendra vartojimo kredito kainos metinė norma ir pan.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

42. Paskolos davėjo vienam vartojimo kredito gavėjui vienoje tarpusavio skolinimo platformoje suteiktų ir negražintų vartojimo kreditų bendra suma negali viršyti 500 eurų.

Komentaras

42.1. Įstatymo 25² straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad paskolos davėjo vienam vartojimo kredito gavėjui vienoje tarpusavio skolinimo platformoje suteiktų ir negražintų vartojimo kreditų bendra suma negali viršyti 500 eurų.

42.2. Lietuvos banko nuomone, **500 eurų suma vienam vartojimo kredito gavėjui vienoje tarpusavio skolinimo platformoje negali būti viršijama bet kuriuo metu.** Paskolos davėjas vienam vartojimo kredito gavėjui gali skolinti tol, kol bendra jam suteiktų vartojimo kreditų suma pasiekia 500 eurų. Kai ši suma pasiekama, paskolos davėjas daugiau nebegali skolinti tam vartojimo kredito gavėjui. **Konkrečiam vartojimo kredito gavėjui paskolos davėjo suteiktų vartojimo kreditų suma turėtų būti skaičiuojama (atnaujinama) kiekvieną kartą, kai paskolos davėjas suteikia vartojimo kreditą tam vartojimo kredito gavėjui.** Pavyzdžiui:

Paskolos davėjas 2016 m. vasario 5 d. konkrečiam vartojimo kredito gavėjui suteikė 200 eurų vartojimo kreditą, 2016 m. kovo 20 d. dar 150 eurų ir 2016 m. balandžio 3 d. dar 150 eurų vartojimo kreditus, todėl nuo 2016 m. balandžio 3 d. paskolos davėjas šiam vartojimo kredito gavėjui nebegali teikti vartojimo kreditų. Vartojimo kredito gavėjui gražinus dalį vartojimo kreditų sumos paskolos davėjui, paskolos davėjas tam pačiam vartojimo kredito gavėjui gali paskolinti tiek, kad bendra negražintų vartojimo kreditų ir naujai suteikiamo kredito suma neviršytų 500 eurų.

42.3. Aptariama Įstatymo nuostata taip pat reiškia, kad **tu atveju, kai pradinis paskolos davėjas perleidžia reikalavimo teisę kitam asmeniui ir šis asmuo vartojimo kredito sutartyje pakeičia pradinį paskolos davėją kaip šalį, pagal šią vartojimo kredito sutartį suteikto vartojimo kredito suma turėtų būti pridedama prie naujojo paskolos davėjo skaičiuojamo Įstatyme nustatyto 500 eurų dydžio limitu.**

42.4. Kaip nurodyta Gairių 20.2 papunktyje, refinansavimo atveju gali būti neatsižvelgta į tuos finansinius įsipareigojimus, kurie bus padengti vartojimo kredito davėjams arba paskolos davėjams suteikus vartojimo kreditą vartojimo kredito gavėjui. Vartojimo kredito refinansavimo tarpusavio skolinimo platformoje atveju tarpusavio skolinimo platformos operatorius turi užtikrinti, kad naujai suteikiamas vartojimo kreditas nebus panaudotas kitiems nei refinansavimo tikslams, t. y. piniginės lėšos bus pervestos (gražintos) visiems paskolos davėjams (investuotojams). Atitinkamai paskolos davėjui refinansuojant vartojimo kreditą tam pačiam vartojimo kredito gavėjui, į kurį jau yra investavęs paskolos davėjas, į Įstatymo 25² straipsnio 1 dalyje nustatytą 500 eurų sumos ribojimą gali būti neįskaičiuojami įsipareigojimai pagal pirmąją vartojimo kredito sutartį. Atkreipiame dėmesį, kad tarpusavio skolinimo platformos operatorius tokiu atveju turėtų užtikrinti, kad **laiko tarpas**, kai paskolos davėjas suteikia vartojimo kreditą (atitinkamą sumą) pirmajam vartojimo kreditui refinansuoti ir gražinamas (padengiamas) pirmasis vartojimo kreditas, **būtų minimalus** (ne ilgesnis nei būtinas mokėjimo operacijoms įvykdyti).

43. Tarpusavio skolinimo platformos operatorius privalo įgyvendinti ir taikyti veiksmingas organizacines ir administracines priemones, skirtas užkirsti kelią interesų konfliktams.

Komentaras

43.1. Įstatymo 25³ straipsnio 5 dalies 5 punkte nustatyta, kad tarpusavio skolinimo platformos operatorius privalo įgyvendinti ir taikyti veiksmingas organizacines ir administracines priemones, skirtas užkirsti kelią interesų konfliktams, kurie galėtų neigiamai paveikti paskolos davėjų ir vartojimo kredito gavėjų interesus. To paties straipsnio 7 dalies 2 punkte nustatyta tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus pareiga savo interneto svetainėje skelbti informaciją apie šias priemones.

43.2. Pažymėtina, kad nei **Įstatyme, nei kituose vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nedetalizuojamas ir nepateikiamas minėtose Įstatymo nuostatose nurodytų organizacinių ir administracinių priemonių sąrašas.** Interesų konfliktai, kurie galėtų neigiamai paveikti paskolos davėjų ir vartojimo kredito gavėjų

interesus, gali būti labai įvairūs, tai priklauso nuo paties tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus veiklos modelio. Nuo interesų konfliktų pobūdžio priklauso ir reikalingos įdiegti organizacinės bei administracinės priemonės, skirtos užkirsti kelią šiems interesų konfliktams. Atsižvelgiant į tai, **tarpusavio skolinimo platformos operatorius pats turi atsakingai įvertinti savo vykdomos veiklos modelį, galimas rizikas, galimus interesų konfliktus ir pan. ir nuspręsti, kokios priemonės būtų tinkamos, siekiant užkirsti kelią galimiems interesų konfliktams vykdant veiklą.**

43.3. Lietuvos banko nuomone, interesų konfliktas kyla tais atvejais, kai, pavyzdžiui:

tarpusavio skolinimo platformos operatorius, kartu būdamas ir vartojimo kredito davėjas, investuoja kartu su kitais paskolų davėjais,

nes įmonei, tuo pačiu metu veikiančiai kaip tarpusavio skolinimo platformos operatorius ir kaip vartojimo kredito davėjas, kyla šių veiklų atribojimo būtinumas. Tarpusavio skolinimo platformos operatorius, besiversdamas ta pačia veikla kaip ir jos klientas (paskolos davėjas), patenka į interesų konfliktą, nes jie tampa konkurentais, o tarpusavio skolinimo platformos operatorius, turėdamas konfidencialią informaciją ir pats atlikdamas vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimą, visais atvejais yra geresnėje padėtyje nei kiti paskolos davėjai.

43.4. Vis dėlto, siekiant geriau suprasti interesų konfliktų valdymo koncepciją, rekomenduotina atkreipti dėmesį į Valdymo įmonių veiklos organizavimo ir vykdymo taisykles ir Finansų maklerio įmonių veiklos organizavimo taisykles, patvirtintas Lietuvos banko valdybos 2012 m. liepos 12 d. nutarimais Nr. 03-144 ir Nr. 03-158, kuriose reglamentuoti valdymo įmonių ir finansų maklerio įmonių atžvilgiu taikomi interesų konfliktų valdymo klausimai.

43.5. Tarpusavio skolinimo platformos operatorius taip pat turėtų įgyvendinti ir taikyti veiksmingas organizacines ir administracines priemones, skirtas užkirsti kelią interesų konfliktams, kai, be įprastos tarpusavio skolinimo veiklos, tarpusavio skolinimo platformoje paskolos davėjams yra siūloma įsigyti reikalavimo teises pagal galiojančias vartojimo kredito sutartis.

Lietuvos banko nuomone, interesų konfliktas gali kilti tais atvejais, kai, pavyzdžiui:

tarpusavio skolinimo platformos operatorius, kartu būdamas ir vartojimo kredito davėjas, siūlo įsigyti tik reikalavimo teises pagal galiojančias vartojimo kredito sutartis, į kurias investavo kaip tarpusavio skolinimo platformos operatorius arba vartojimo kredito davėjas.

Tokiu atveju paskolos davėjai turi būti aiškiai apie tai informuoti, atskleista visa jiems reikalinga informacija, kad toks reikalavimo teisių pardavimas neklaidintų paskolos davėjų ir būtų galima aiškiai atskirti nuo įprastai tarpusavio skolinimo platformoje vykdomos tarpusavio skolinimo veiklos.

44.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

Ne mažiau kaip 75 procentai tarpusavio skolinimo platformos operatoriui paskolos davėjo ir (arba) vartojimo kredito gavėjo mokamo atlygio turi būti skaičiuojama proporcingai nuo paskolos davėjui vartojimo kredito gavėjo gražintų įmokų. Šios dalies nuostatos netaikomos Įstatymo 25³ straipsnio 6¹ dalyje nurodytu atveju.

Komentaras

44.1.

KEISTA:

2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)

Įstatymo 25³ straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad ne mažiau kaip 75 procentai tarpusavio skolinimo platformos operatoriui paskolos davėjo ir (arba) vartojimo kredito gavėjo mokamo atlygio turi būti skaičiuojama proporcingai nuo paskolos davėjui vartojimo kredito gavėjo gražintų įmokų.

44.2.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Pažymėtina, kad nei Įstatyme, nei kituose vartojimo kreditų teikimo veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra pateikto sąvokos „atlygis“ apibrėžimo ir nedetalizuojama, kokia tvarka šis atlygis turėtų būti sumokamas tarpusavio skolinimo platformos operatoriui. Vis dėlto, Lietuvos banko nuomone, **nepaisant to, kaip vadinamas paskolos davėjo ir (arba) vartojimo kredito gavėjo tarpusavio skolinimo platformos operatoriui mokamas atlygis**, t. y. sėkmės mokesčiu, administravimo mokesčiu, mokesčiu už kredito reitingo suteikimą, duomenų bazių patikrą ar pan., bendru atveju 75 procentai **atlygio gali būti skaičiuojama tik nuo paskolos davėjui vartojimo kredito gavėjo gražintų įmokų**, o ne, pavyzdžiui:

sumokamas iš anksto arba iš karto po to, kai sudaroma vartojimo kredito sutartis.

44.3. Vartojimo kredito gavėjui tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus taikomų mokesčių, išlaidų ir atlygio atžvilgiu svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad, pagal Įstatymo 2 straipsnio 3 dalį, į vartojimo kredito gavėjo mokamą bendrą vartojimo kredito kainą privalo būti įskaičiuojamos **visos išlaidos**, įskaitant palūkanas, komisinius mokesčius **ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti** ir kurie yra žinomi tarpusavio skolinimo platformos operatoriui. Taigi, tokios tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus išlaidos, kaip mokesčiai už atliktus patikrinimus duomenų bazėse, mokestis už kredito reitingo suteikimą, administravimo mokesčiai ir pan., turi būti įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, kuriai taikomi Įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje nustatyti ribojimai, t. y. maksimalūs leistini dydžiai (metinė palūkanų norma ne didesnė kaip 75 proc., o visų kitų išlaidų suma, apskaičiuota vienai naudojimosi suteiktu vartojimo kreditu dienai, neturėtų būti didesnė kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos).

44.4. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip jau minėta Gairėse, Įstatyme yra numatytos specifinės vartojimo kredito gavėjo teisės, kurių realizavimas yra susijęs su vartojimo kredito gavėjo padengtų visų kitų išlaidų ar jų dalies gražinimu. Vienas iš tokių atvejų, kai vartojimo kredito gavėjas pasinaudoja Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise bet kuriuo metu įvykdyti visus arba dalį savo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito sutartį ir turi teisę į bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio vartojimo kredito sutarties trukmės laikotarpio, skaičiuojamo nuo vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo dienos, palūkanos ir išlaidos. Taigi Įstatymo 17 straipsnyje kalbama ne tik apie palūkanų, bet ir visų kitų išlaidų, kurios kartu sudaro bendrą vartojimo kredito kainą, sumažinimą, todėl, Lietuvos banko nuomone, vartojimo kredito ar jo dalies gražinimo anksčiau nustatyto termino atveju bendros vartojimo kredito kainos sumažinimas turėtų apimti reikalavimą, kad visų kitų išlaidų suma, apskaičiuota vienai naudojimosi suteiktu vartojimo kreditu dienai, neturėtų būti didesnė kaip 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos, nepriklausomai nuo to, kokia vartojimo kredito sutartyje ar įmokų mokėjimo grafike nustatyta visų kitų išlaidų mokėjimo tvarka.

44.5.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, Lietuvos banko nuomone, skaičiuojant Įstatymo 25³ straipsnio 6 dalyje nurodytą tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus atlygį, **turi būti tenkinamos šios sąlygos:**

44.5.1. mokamas atlygis (arba jo dalis) skaičiuojamas **tik nuo faktiškai** vartojimo kredito gavėjo paskolos davėjui **grąžintos (sumokėtos) įmokos**;

44.5.2. mokamas atlygis (arba jo dalis), skaičiuojamas nuo vartojimo kredito gavėjo paskolos davėjui grąžintų (sumokėtų) įmoku, negali viršyti 100 proc. vartojimo kredito gavėjo faktiškai paskolos davėjui **grąžintos (sumokėtos) įmokos, kurią sudaro vartojimo kredito dalis ir palūkanos, dydžio**, pavyzdžiui:

vartojimo kredito gavėjui grąžinus (sumokėjus) paskolos davėjui 60 eurų, iš kurių 10 eurų sudaro vartojimo kredito palūkanos, o grąžinama vartojimo kredito dalis – 50 eurų, tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus apskaičiuotas atlygis negalėtų viršyti 60 eurų;

44.5.3.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

likusi 25 proc. atlygio dalis gali būti skaičiuojama operatoriaus pasirinkimu, įvertinant Gairių 44.5.4 papunktyje nurodytą sąlygą.

44.5.4.

*KEISTA:
2023-03-14 Finansų rinkos priežiūros komiteto sprendimu
Nr. V 2023/(1.160.E-9004)-441-41
(nuo 2023-03-14)*

bendras tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus atlygio dydis, tenkantis vienai vartojimo kredito dienai, pagal Įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 1 punktą, negali viršyti 0,04 proc. bendros vartojimo kredito sumos, t. y. **maksimalus tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus atlygis gali būti ne didesnis už sumą, gautą vartojimo kredito sumą padauginus iš 0,04 proc. ir padauginus iš vartojimo kredito sutarties laikotarpio dienomis**. Pažymėtina, kad likusi mokėtina tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus atlygio dalis (25 proc.) nėra reguliuojama Įstatyme, todėl gali būti skaičiuojama tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus nustatyta tvarka.

44.6. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Įstatymo 25³ straipsnio 6¹ dalyje yra nustatyta išimtis, kada gali būti nesilaikoma 25³ straipsnio 6 dalyje nustatyto reikalavimo, t. y. tarpusavio skolinimo platformos operatoriumi mokamo atlygio ribojimo. Ši išimtis gali būti taikoma, kai tarpusavio skolinimo platformos operatorius kiekvienam per tarpusavio skolinimo platformą besiskolinančiam vartojimo kredito gavėjui suteikia ne mažiau kaip 12 procentų bendros vartojimo kredito sumos ir užtikrina, kad visu vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus pagal konkrečią vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjui suteikta bendros vartojimo kredito sumos dalis sudarytų ne mažiau kaip 12 procentų negrąžintos bendros vartojimo kredito sumos. Lietuvos banko nuomone, tarpusavio skolinimo platformos operatorius, norėdamas pasinaudoti nurodyta išimtimi, turėtų ne mažiau kaip 12 procentų bendros vartojimo kredito sumos investuoti į kiekvieną vartojimo kreditą, suteikiamą per tarpusavio skolinimo platformą. Tai reiškia, kad Įstatymo 25³ straipsnio 6¹ dalyje nustatyta išimtis neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai, pavyzdžiui:

tarpusavio skolinimo platformos operatorius investuoja tik į dalį vartojimo kreditų (tam tikro reitingo vartojimo kreditus ar pan.) arba tik į tuos vartojimo kreditus, kai nesusirenka pakankamai paskolos davėjų,

nesvarbu, kad tokiais atvejais tarpusavio skolinimo platformos operatorius investuoja ne mažiau kaip 12 proc. bendros vartojimo kredito sumos.

45. Iki vartojimo kredito sutarties sudarymo tarpusavio skolinimo platformos operatorius, be kitos Įstatyme nurodytos informacijos, paskolos davėjui privalo pateikti papildomą informaciją:

Komentaras

45.1. Įstatymo 25⁴ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad iki vartojimo kredito sutarties sudarymo tarpusavio skolinimo platformos operatorius, be kitos Įstatyme nurodytos informacijos, paskolos davėjui privalo pateikti šią informaciją:

45.1.1. paskolos davėjui tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus taikomus visus mokesčius ir kitus mokėjimus;

45.1.2. vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo rezultatus;

45.1.3. detalią išieškojimo vykdymo procedūrą vartojimo kredito gavėjui laiku nevykdant vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų;

45.1.4. informaciją apie tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus veiklos tęstinumo planą;

45.1.5. informaciją apie tai, ar paskolos davėjas turi teisę perleisti reikalavimą ar jo dalį kitam asmeniui;

45.1.6. kitas paskolos davėjo, vartojimo kredito gavėjo ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus teises ir pareigas, susijusias su tarpusavio skolinimu.

Pažymėtina, kad Įstatyme nėra nustatytas paskolos davėjo informavimo periodiškumas. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatyme nėra nustatyto paskolos davėjo informavimo dažnio, taip pat į tai, kad paskolos davėjo investicijos į vartojimo kreditus gali būti pavienės, nedažnos arba su laiko tarpais, Lietuvos banko nuomone, Įstatymo 25⁴ straipsnio 1 dalyje nustatyta informacija paskolos davėjui turėtų būti teikiama kiekvieną kartą iki vartojimo kredito sutarties sudarymo. Tačiau atsižvelgiant į protingumo ir sąžiningumo principą, Lietuvos banko nuomone, nurodyta informacija paskolos davėjui gali būti teikiama rečiau, pavyzdžiui:

kai paskolos davėjas yra aktyvus investuotojas, periodiškai investuoja į vartojimo kreditus,

privaloma pateikti informacija gali būti teikiama rečiau nei prieš kiekvieną vartojimo kredito sutarties sudarymą, pavyzdžiui, periodiškai, jei tokia informacija nesikeitė.

45.2. Įstatymo 25⁴ straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose nustatyta, kad iki vartojimo kredito sutarties sudarymo tarpusavio skolinimo platformos operatorius, be kitos Įstatyme nurodytos informacijos, paskolos davėjui privalo pateikti informaciją apie paskolos davėjui tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus taikomus visus mokesčius ir kitus mokėjimus, taip pat detaliai išieškojimo vykdymo procedūrą vartojimo kredito gavėjui laiku nevykdant vartojimo kredito sutartyje numatytų finansinių įsipareigojimų. Vadovaudamasis Įstatymo 25⁴ straipsnio 2 dalimi, iki vartojimo kredito sutarties sudarymo tarpusavio skolinimo platformos operatorius privalo supažindinti paskolos davėją su paskolos davėjo prisiimama rizika, taip pat ir vartojimo kredito gavėjo nemokumo rizika, netinkamo vartojimo kredito sutarties vykdymo rizika ir pan.

45.3. Vadovaujantis Įstatymu, tarpusavio skolinimo platformos operatorius ir paskolos davėjas turi susitarti dėl skolos išieškojimo būdo ir kainos, t. y. kas vykdys skolos išieškojimą iš vartojimo kredito gavėjo ir kaip bus apmokamos bei paskirstomos su tuo susijusios išlaidos. Atsižvelgiant į tarpusavio skolinimo santykių specifiką, t. y. kad vartojimo kreditą vartojimo kredito gavėjui suteikia keletas paskolos davėjų, įprastai tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus ir paskolos davėjo sutarimu skolos išieškojimo funkcija iš vartojimo kredito gavėjo, netinkamai vykdančio vartojimo kredito sutartį arba jos nevykdančio, yra perduodama vykdyti tarpusavio skolinimo platformos operatoriui. Kadangi pats paskolos davėjas nevykdo skolos išieškojimo veiksmų, o tokią paslaugą jam teikia tarpusavio skolinimo platformos operatorius, Lietuvos banko nuomone, už tokios paslaugos organizavimą ir vykdymą Įstatymas nedraudžia tarpusavio skolinimo platformos operatoriui nustatyti ir taikyti paskolos davėjui atitinkamų įkainių.

45.4. Vadovaujantis Įstatymo 11 straipsnio 8 dalimi, pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomos netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną. Nurodytoje Įstatymo nuostatoje tik įvardijamas subjektas – vartojimo kredito gavėjas, kuris privalo mokėti netesybas. Lietuvos banko nuomone, Įstatymo nuostatos nebūtų pažeistos, jeigu netesybos būtų mokamos tarpusavio skolinimo platformos operatoriui, o ne paskolos davėjui. Tačiau paskolos davėjas turi būti tinkamai ir aiškiai informuojamas apie atitinkamus įkainius, jų taikymo ir mokėjimo iki vartojimo kredito sutarties sudarymo tvarką.

45.5. Vadovaudamasis Įstatymo 25³ straipsnio 5 dalies 1 punktu, tarpusavio skolinimo platformos operatorius privalo nuolat veikti sąžiningai, teisingai ir profesionaliai, geriausiomis paskolos davėjui ir vartojimo kredito gavėjui sąlygomis ir jų interesais, taip pat nediskriminuoti

vartojimo kredito gavėjų ir paskolos davėjų. Atsižvelgiant į nurodytas Įstatymo nuostatas, Lietuvos banko nuomone, tuo atveju, jei tarpusavio skolinimo platformos operatoriui vartojimo kredito gavėjo sumokėtos netesybos viršytų tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus realiai patirtas skolos administravimo ir išieškojimo išlaidas, tai galimai suponuoti nesąžiningą tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus elgesį paskolos davėjo atžvilgiu.
